

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2020

Bc. Lukáš Kordač

Univerzita Hradec Králové
Přírodovědecká fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

**Motivace žen k výkonnostnímu genderově netypickému sportu
a postoje samotných hráček k ženskému fotbalu**

Diplomová práce

Autor: Bc. Lukáš Kordač
Studijní program: N1501 Biologie
Studijní obor: Učitelství biologie pro střední školy
Učitelství pro střední školy – tělesná výchova
Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Tichotová
Oponent práce: PhDr. Jindra Vondroušová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením vedoucího práce a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Hradci Králové, dne 25. 4. 2020

.....

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové, dne 25. 4. 2020

.....

Zadání diplomové práce

Autor:	Lukáš Kordač
Studium:	S18BI022NP
Studijní program:	N1501 Biologie
Studijní obor:	Učitelství biologie pro střední školy, Učitelství pro střední školy - tělesná výchova
Název diplomové práce:	Motivace žen k výkonnostnímu genderově netypickému sportu a postoje samotných hráček k ženskému fotbalu
Název diplomové práce AJ:	Motivation of women to perform gender non-typical sport and women players' attitudes towards women's football

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zaměřuje na motivaci žen k výkonnostnímu fotbalu a vnímání postavení ženy v mužské sportovní hře. Práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části se zabývá vybraným sportem, základními motivačními faktory, genderem a s ním souvisejícím postavením ženy v minulosti i současnosti. V praktické části je provedeno výzkumné šetření, kde za pomoci dotazníkového šetření je zkoumána motivace a postoje žen k provozování výkonnostního ženského fotbalu a názor respondentů na svět fotbalu očima ženy. Zkoumány budou ženy starší 18 let a současně hráčky ze čtyř nejvyšších ženských fotbalových lig v České republice.

Cílem práce je za pomoci dotazníku objasnit motivační faktory a postoje zkoumaného vzorku žen (ženy starší 18 let a současně hrající v I. až IV. nejvyšší ženské fotbalové soutěži v České republice) k provozování genderově netypického sportu (fotbalu). Dalším cílem je objasnit ze zkoumaného vzorku žen, jak ženy vnímají své postavení v této genderově maskulinní hře.

Butler, J. (2006). *Gender Trouble*. New York: Routledge.

Jánošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. Praha: Grada.

Lippa, R. (2009). *Pohlaví, příroda a výchova*. Praha: Academia.

Oakleyová, A. (2000). *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál.

Renzetti, C., & Curran, D. (2003). *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum.

Smetáčková, I. (2016). *Genderové představy a vztahy. Sociální a kognitivní aspekty vývoje maskulinity a feminity v průběhu základní školy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Tod, D., Thatcher, J., & Rahman R. (2012). *Psychologie sportu*. Praha: Grada.

Vodrážka, M. (2007). *DeCivilizace: výbor esejů z let 1990-2007 na téma undergroundu, chaosu, feminismu a transgenderu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.

Garantující pracoviště: **Katedra pedagogiky a psychologie,
Pedagogická fakulta**

Vedoucí práce: **Mgr. Sylvie Tichotová**

Oponent: **PhDr. Jindra Vondroušová, Ph.D.**

Datum zadání závěrečné práce: **11.12.2017**

Poděkování

Děkuji Mgr. Sylvii Tichotové za věcné poznámky a odborné vedení mé diplomové práce. Dále děkuji všem zúčastněným respondentkám za jejich ochotu a spolupráci. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat své rodině, přítelkyni a přátelům za podporu v průběhu mého vysokoškolského studia.

Anotace

KORDAČ, Lukáš. *Motivace žen k výkonnostnímu genderově netypickému sportu a postoje samotných hráček k ženskému fotbalu*. Hradec Králové: Přírodovědecká fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 96 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zaměřuje na motivaci žen k výkonnostnímu fotbalu a vnímání postavení ženy v mužské sportovní hře. Práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části se zabývá vybraným sportem, základními motivačními faktory, genderem a s ním souvisejícím postavením ženy v minulosti i současnosti. V praktické části je provedeno výzkumné šetření, kde za pomoci dotazníkového šetření je zkoumána motivace a postoje žen k provozování výkonnostního ženského fotbalu a názor respondentek na svět fotbalu očima ženy. Zkoumány budou ženy starší 18 let a současně hráčky ze čtyř nejvyšších ženských fotbalových lig v České republice.

Klíčová slova: *pohlaví; motivace; ženy; sport; fotbal*

Summary

KORDAČ, Lukáš. *Motivation of women to perform gender non-typical sport and women players' attitudes towards women's football*. Hradec Králové: Faculty of Natural Science, University of Hradec Králové, 2020. 96 pp. Diploma thesis.

The diploma thesis focuses on the motivation of women to play football and the perception of a woman's position in a male sport game. The thesis is divided into two parts. The theoretical part deals with selected sport, the basic motivational factors, gender and the related position of women in the past and present. In the practical part is carried out research, where with the help of questionnaire survey is examined the motivation and attitude of women to the performance of women's football and respondents' view of the world of football through the eyes of women. There will be examined women over 18 years and at the same time players from the top four women's football leagues in the Czech Republic.

Keywords: *gender; motivation; women; sport; football*

Obsah

ÚVOD.....	11
1 HISTORIE A CHARAKTERISTIKA FOTBALU	12
1.1 Historie světového ženského fotbalu	13
1.2 Historie českého ženského fotbalu	14
1.3 Soutěže světového a tuzemského ženského fotbalu.....	15
1.4 Osobnosti ženského fotbalu.....	16
1.4.1 Nejlepší světové ženské fotbalové hráčky	16
1.4.2 Nejlepší české ženské fotbalové hráčky	16
1.5 Specifika ženského fotbalu.....	17
2 MOTIVACE, MOTIVAČNÍ FAKTORY, POSTOJE	18
2.1 Motivace - vymezení pojmu.....	18
2.2 Druhy motivace	19
2.2.1 Vnitřní motivace.....	19
2.2.2 Vnější motivace.....	19
2.2.3 Výkonová motivace.....	20
2.2.4 Sociální faktory motivace.....	21
2.2.5 Teorie vnímaného sebeuplatnění, vnímání osobní účinnosti	25
2.3 Teorie motivace.....	26
2.3.1 Psychoanalytická teorie	26
2.3.2 Behavioristická teorie motivace	27
2.3.3 Humanistická teorie motivace	28
2.3.4 Kognitivní teorie motivace	29
2.4 Postoje.....	29
2.4.1 Postoj – vymezení pojmu	30
2.4.2 Vznik a změny postojů	30
2.4.3 Struktura postojů	31
2.4.4 Funkce postojů	32
2.4.5 Měření a hodnocení postojů	32
2.4.6 Faktory ovlivňující postoje.....	33
3 GENDER	34
3.1 Gender – vymezení pojmu.....	34
3.1.1 Vybrané genderové teorie.....	35
3.1.2 Genderová role	37

3.1.3 Genderová identita	38
3.1.4 Genderová socializace	40
3.2 Genderové stereotypy.....	41
3.2.1 Genderové stereotypy ve společnosti	42
3.2.2 Genderové stereotypy v rodině.....	43
3.3 Gender ve sportu	44
3.4 Sexualita.....	45
3.4.1 Sexuální identifikace	46
3.4.2 Sexuální orientace	46
4 POSTAVENÍ ŽENY V MINULOSTI A SOUČASNOSTI	49
4.1 Postavení žen v minulosti.....	49
4.1.1 Feminismus	51
4.2 Postavení žen v současnosti.....	52
4.3 Postavení žen ve sportu	53
4.3.1 Emancipace žen ve sportu	54
4.3.2 Diskriminace žen ve sportu	55
4.3.3 Ženský sport v médiích	55
4.3.4 Rozhodčí, trenérky	56
5 VÝZKUMNÁ ČÁST	58
5.1. Cíl práce	58
5.2 Výzkumná otázka.....	58
5.3 Hypotézy	58
6 METODOLOGIE.....	60
6.1 Charakteristika výzkumného souboru	60
6.2 Metody výzkumu	60
6.3 Sběr dat	60
6.4 Způsob zpracování dat.....	61
7 VÝSLEDKY VÝZKUMU	62
8 DISKUZE	80
9 ZÁVĚR.....	83
10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	84

ÚVOD

Za téma diplomové práce jsem si zvolil motivaci žen k výkonnostnímu genderově netypickému sportu a postoje samotných hráček k ženskému fotbalu. Fotbalu jsem se věnoval prakticky celý život, nicméně zdravotní problémy s kyčlemi a kotníkem mi nedovolily pokračovat v aktivní kariéře hráče, ale ani přesto jsem na fotbal nezanevřel a nyní chci tento sport zkoumat i po vědecké stránce.

Pro toto téma jsem se rozhodl z jednoduchého důvodu. Zajímalo mě, proč tento typicky mužský sport hrají ženy, co je k tomu vede, jak se v této typicky mužské hře cítí, jak vnímají dění ve fotbalovém prostředí, a jak toto prostředí mění fotbalové hráčky po fyzické a psychické stránce. Ženský a mužský fotbal má sice téměř zcela identická pravidla, nicméně na první pohled očima diváka, je zde vidět evidentní rozdíl. Mužský fotbal je velmi rychlý, silový, taktický a v neposlední řadě také agresivní. Oproti tomu v ženském fotbale je nasazeno menší tempo hry, hráčky nejsou mezi sebou tak agresivní a herní situace řeší více v klidu. Nechci tvrdit, že ženy při fotbale jsou vždy mírumilovné, nicméně muži rádi ve sportu projevují svou dominanci. Velké rozdíly v ženském fotbale jsou i finanční, protože tento sport sleduje mnohem více mužských sportovních diváků, ať už přímo na stadionech nebo v rámci televizních přenosů u obrazovek. Mnohdy jsou ženy hanlivě označovány jen proto, že výkonnostně provozují tento typicky mužský sport, což je pro samotné aktérky velmi psychicky náročné a vyčerpávající.

V této diplomové práci se budu zabývat vybraným sportem, základními motivačními faktory, které mohou vést k tomu, že ženy provozují tento typicky mužský sport, genderem a postavením ženy v minulosti a současnosti. Dále se budu zabývat výsledky, které byly zaznamenány za pomoci dotazníku, který má objasnit, proč ženy tento typicky mužský sport provozují a jaké mají postoje v této sportovní hře. Dotazník byl zaslán 124 respondentkám, které splňují kritéria pro zařazení do výzkumného souboru, a to aktivní hráčky fotbalu starší 18 let a zároveň hráčky ze čtyř nejvyšších ženských fotbalových lig v České republice. Toto téma v literatuře není zrovna obvyklé, tudíž z této práce lze vycházet pro další zkoumání motivace žen ke genderově netypickým sportům, zejména fotbalu.

1 HISTORIE A CHARAKTERISTIKA FOTBALU

Fotbal je celosvětový fenomén, jehož kořeny sahají daleko do minulosti. Život bez této sportovní hry si mnozí lidé absolutně nedokážou představit. Tento sport je oblíbený i z toho důvodu, že není náročný na vybavení a dá se hrát téměř za každého počasí. Nejde jen o hru jako takovou, ale i o dění mimo hřiště. Fotbal v dnešní době je také byznysem, který živí miliony lidí po celém světě. Žádný jiný sport nemá ve světě tolik fanoušků a v mnoha zemích je fotbal jednoznačně sportem číslo jedna (Rohr & Günter, 2006).

Votík a Zalabák (2011, s. 18) říkají, že *„fotbal je sportovní, týmová, branková hra a patří v naší republice k nejoblíbenějším sportovním hrám. Na profesionální úrovni je i faktorem ekonomickým a politickým, může také ale sloužit jako vhodná forma aktivního odpočinku a zábavy.“*

V dnešní době se vedou spory, kde tento světový fenomén vlastně vznikl. Jednu z prvních zmínek o této hře najdeme již ve starověké Číně a také ve starověkém Egyptě. V Egyptě, konkrétně v Karnaku, byly později nalezeny nástěnné malby, na kterých jsou vyobrazení brouci soupeřící o kuličku (Jenšík & Macků, 1997).

Fotbal se postupem času dostal víceméně do celého světa a v každé jednotlivé zemi se pravidla vytvářela lehce odlišně. Ve 13. století v Exeteru se hra těšila tak velké popularitě, že místní biskup nemohl v klidu provádět bohoslužby, protože hluk hrajících lidí naprosto rušil atmosféru. Spor mezi hlavou diecéze a místními občany dokonce musel řešit až starosta Exeteru (Macho, 2006; Rohr & Günter, 2006).

Velký milník v historii této sportovní hry nastal v 19. století. Mezi studenty a pedagogy se tato hra těšila velkému zájmu, protože studenty velmi bavila a pedagogové viděli zájem o pohybovou aktivitu. Problém nastal tehdy, kdy každá škola měla vlastní pravidla a nebylo tak možné „změřit síly“ mezi jednotlivými školami. Hra potřebovala jasná pravidla, kterými se budou řídit všichni aktéři. Roku 1848 se dalo dohromady 14 zástupců škol, a díky tomu vznikla první oficiální pravidla, tzv. Cambridgeská pravidla. V roce 1863 vznikla i první fotbalová asociace *The Football Association*, která oproti pravidlům dnešní doby nezakazovala chycení míče do rukou či podražení protihráče, díky tomu se v roce 1871 odlišil fotbal od rugby (Hunt, 2006; Macho, 2009).

Nejstarší klubovou soutěží světa je anglický FA Cup, který se od roku 1871 hraje dodnes. Krátce poté byl vytvořen i systém ligových utkání, který se rozšířil

i mimo hranice britských ostrovů, proto je Anglie označována jako „kolébka moderního fotbalu“. Bylo však nutné kontrolovat vývoj této hry tam, kde se hra stala oblíbenou, a proto byla v roce 1904 založena organizace FIFA, která řídí světový fotbal dodnes (Hunt, 2006).

Fotbal je hra, která se neustále vyvíjí a každý rok prochází její pravidla velkými změnami, které ji mají ztraktivnit. Některé změny jsou společností přijímány velmi pozitivně, jiné naopak s sebou nesou vlnu kritiky. Jedna z největších revolucí ve fotbale byla i tvorba ženských fotbalových týmů, přestože část mužské populace s tímto krokem zcela nesouhlasila (Jenšík & Macků, 1997).

1.1 Historie světového ženského fotbalu

Počátky ženského fotbalu jsou lehce odlišné od mužského fotbalu, protože muži měli dlouhou dobu dominantní postavení ve společnosti. Jedna z prvních zmínek, která popisuje začátky ženského fotbalu je z Francie z 12. století, kde ženy hrály proti sobě fotbal v rámci lidových her. Roku 1892 proběhl první oficiální zápas ve fotbale mezi ženami ve skotském městě Glasgow (Hunt, 2006; Thorpe, 2018).

Velkým průkopníkem v oblasti ženského fotbalu se stala Anglie. Roku 1895 proběhlo první ženské fotbalové derby mezi ženami ze severního a jižního Londýna. První ženský fotbalový klub byl založen Nettie J. Honeyball roku 1893 a jednalo se tak vůbec poprvé o evropský ženský fotbalový klub na světě. Na přelomu století ženský fotbal stagnoval, až první světová válka naučila lidi bavit se ženským fotbalem. Mužští fotbaloví hráči museli do války a ženy pracující ve zbrojařských továrnách si během pracovních pauz zpříjemňovaly tyto těžké časy fotbalem (Macho, 2009; Tate, 2016; Williams, 2003).

Roku 1917 byl založen v Prestonu klub nesoucí jméno Dick Kerr Ladies. Vydělané peníze tento klub poskytoval mužům a ženám, kteří utrpěli zranění během probíhající první světové války. Historicky první mezinárodní zápas se uskutečnil roku 1920, kdy Dick Kerr Ladies porazili v poměru 2:0 ženský tým z Francie. Jelikož se ženský fotbal v Anglii těšil velké popularitě, nejen díky Dick Kerr Ladies, tak mužští zástupci z anglické fotbalové asociace zcela zakázali ženám trénovat na fotbalových trávnících, a tak ženy musely hledat jiné útočiště. Jejich novým tréninkovým prostředím se staly parky, které byly dost často v tak špatném stavu, že se zde jen velmi těžko hrál fotbal. Roku 1969 byla založena první ženská fotbalová asociace Woman's FA a 2 roky

poté byl původní zákaz zrušen. Roku 1972 si vzala FIFA ženský fotbal pod křídla. Během následujících 20 let se na různých místech světa fotbal vyvíjel odlišně. V Itálii mohly ženy hrát profesionálně fotbal, avšak pouze na poloviční úvazek. V USA bylo uzákoněno, že stát bude stejně finančně podporovat ženské sportovní hráčky jako mužské sportovní hráče. Díky tomuto zákonu jsou americké ženské fotbalové hráčky jedny z nejlepších na světě. První ženské fotbalové mistrovství Evropy se konalo roku 1984 a mistrovství světa roku 1991 (Newsham, 2018; Tate, 2016; Williams, 2003).

1.2 Historie českého ženského fotbalu

Historie českého ženského fotbalu se začala psát až ve 30. letech 20. století. Do té doby ženy spíše figurovaly jako švadleny mužských fotbalových dresů, než přímo fotbalové hráčky. První významnou osobností československého ženského fotbalu se stala Libuše Drahovzalová, která položila pevné základy ženského fotbalu u nás. První fotbalový oddíl žen byl vytvořen v Brně, ale z velké části ho tvořily hráčky házené. Následně hráčky obdržely od československé asociace členské průkazy, a dokonce byly zrovnoprávněny mužskému fotbalu v Československu. Zanedlouho poté se situace zcela obrátila a ženám byl opět zakázán vstup na fotbalové trávníky. Brněnské fotbalistky boj nevzdaly a založily první československý dámský fotbalový klub DFK Brno, který měl možnost trénovat na hřišti Sparty Brno. Západní sousedé Československa měli ženský fotbal na dobré úrovni, ale v Československu chyběla mezi ženskými kluby konkurenceschopnost. V roce 1936 se konal ve Vídni turnaj, kde jediným československým zástupcem byl DFK Brno. Na rakouské soupeřky sice zatím neměly výkonnostně, ale díky náboru nových hráček se za dva roky staly brněnské hráčky konkurenceschopné. Prvním pražským fotbalovým ženským oddílem se stal ŽSK Praha, který byl připraven reprezentovat Československo na mezinárodní scéně, ale bohužel složitá politická situace před druhou světovou válkou nedovolila hráčkám vycestovat k utkání. Druhá světová válka tak zcela ukončila ženský fotbal v Československu (Jenšík & Macků, 1997; Macho, 2009).

Roku 1966 byl pořádán turnaj „O perníkové srdce Mladého světa“. V roce 1967 sestavil házenkářský trenér Marazin mužstvo Slavia Praha, které v několika následujících sezónách nemělo v ženském fotbale v republice konkurenci. Slavia Praha turnaj „O perníkové srdce Mladého světa“ vyhrálo třináctkrát, ačkoliv byl tým složen z házenkářek, pozemních hokejistek či volejbalistek. Roku 1970 vznikl Svaz dívčí

kopané, který byl zařazen pod Českou tělovýchovnou organizaci o rok později. Koncem roku 1971 bylo přes 2000 aktivních hráček ženské kopané (Hunt, 2006; Jenšík & Macků, 1998).

Roku 1993 vznikla samostatná Česká republika a Českomoravský fotbalový svaz (nyní FAČR) se stal organizátorem všech ženským fotbalových soutěží (FAČR, 2019).

1.3 Soutěže světového a tuzemského ženského fotbalu

Nejprestižnější reprezentační trofeje, které mohou fotbalistky vyhrát je Mistrovství světa a Mistrovství Evropy. Na Mistrovství světa se české nebo československé fotbalistky nikdy neprobojovaly a na Mistrovství Evropy se české nebo československé fotbalistky kvalifikovaly, nicméně nikdy nevyhrály medaile.

Na klubové scéně se českým zástupkyním daří lépe, zejména díky klubům AC Sparta Praha a SK Slavia Praha. Nejprestižnější soutěží na evropské klubové scéně je Liga Mistrů žen. AC Sparta Praha hrála Ligu Mistrů žen pouze sporadicky, přesto se jí podařilo dostat až do čtvrtfinále v roce 2005. Od roku 2014 pravidelně SK Slavia Praha reprezentuje český fotbal a také jejím nejlepším úspěchem je také čtvrtfinále (Hunt, 2006; Votíková, 2019).

Vzhledem k počtu týmů a hráček hrající tuzemské ženské fotbalové soutěže, se rok co rok mění složení jednotlivých lig (soutěží). Fotbalová asociace České republiky (FAČR) rozdělil ženské fotbalové soutěže (ligy) takto:

Tabulka 1. Přehled ženských soutěží (lig) pro sezónu 2019/2020 (FAČR, 2019).

Název soutěže (ligy)	Označení	Úroveň	Počet týmů
1. liga žen	J1A	1.	8
2. liga žen	J2A	2.	8
Česká fotbalová liga žen	J3A	3.	10
Divize A ženy Čechy	J4A	4.	9
Divize B ženy Čechy	J4B	4.	8
Divize C ženy Čechy	J4C	4.	6
Divize D ženy Čechy	J4D	4.	9

Mimo tento systém tzv. ligových utkání, ženské fotbalové týmy hrají i pohárové zápasy. V tomto zápase se utkají dva týmy, tým, jenž vyhraje, postupuje do dalšího kola, poražený je vyřazen ze soutěže. Posledním typem zápasů jsou zápasy přátelské. Jelikož je velmi málo ženských týmů v České republice, tak jsou ženské hráčky často soupeřkami mužských fotbalových týmů (Hunt, 2006).

1.4 Osobnosti ženského fotbalu

Fotbalová asociace FIFA pravidelně vyhlašuje nejlepší ženské fotbalové hráčky. Anketa Zlatý míč je ocenění pro nejlepšího fotbalistu planety a jedná se o nejprestižnější ocenění, které fotbalista jako jednotlivec může obdržet. Poprvé v roce 2018 byla tato anketa vyhlašována i pro ženskou kategorii, kterou vyhrála norská fotbalistka hrající za francouzský klub Olympique Lyonnais Féminin, Ada Hegerberg. Stala se tak první ženou v historii, která toto prestižní ocenění obdržela. Bohužel tato slavnostní chvíle byla zneuctěna moderátorem večera Martinem Solveigem, který se vítězky dotázal, zdali umí „twerkovat“. Twerk je tanec s vyzývavými pohyby a prací hýždí, který hanbí osobnost ženy. Moderátor byl ihned nařčen ze sexismu i přes následnou omluvu Hegerbergerové (Aarons, 2018).

1.4.1 Nejlepší světové ženské fotbalové hráčky

Abby Wambach, americká fotbalová hráčka, mimo jiné i bojovnice proti diskriminaci homosexuálů ve sportu, nastřílela během své mezinárodní kariéry 184 gólů, což nedokázala žádná jiná žena ani muž. Japonská hráčka Homare Sawa, je mistryní světa z roku 2011 a mimo jiné je jedna z nejmladších debutantů na seniorské úrovni ženské fotbalové reprezentace, jelikož první zápas za svou zem odehrála v pouhých 12 letech. Mia Hamm, americká fotbalová hráčka vyhrála 3x mistrovství světa a 2x olympijské hry. Marta Vieira da Silva, brazilská fotbalová hráčka je mnohými odborníky považována za vůbec nejtalentovanější hráčku všech dob (Jökulsson, 2015; Lupták, 2014).

1.4.2 Nejlepší české ženské fotbalové hráčky

České fotbalistky nepatří mezi světovou špičku. Za zmínku stojí pouze pár jmen, které v žádném případě nedosahují takových statistik jako nejlepší ženské světové hráčky. Mezi nejlepší fotbalistky v České republice patří Kateřina Svitková, Pavlína Ščasná a Lucie Vonková. Právě Kateřina Svitková se dostala s gólem, který vsítla dne 20. 3. 2019, mezi nejkrásnější evropský gól minulé sezóny. Stala se tak jedinou nominovanou ženou v této kategorii (Livesport, 2019).

Za zmínku stojí také talentovaná brankářka Slavie Praha, která nemá v současné době mezi brankářkami v České republice konkurenci. Mimo jiné se i velmi věnuje sociálním sítím, zejména Youtube a Instagram, kde sdílí momenty ze svého každodenního života, bojuje za práva ženských fotbalistek a nebojí se ani otevřeně mluvit o své homosexuální orientaci (Votíková, 2019).

1.5 Specifika ženského fotbalu

V ženském fotbale nenajdeme příliš mnoho rozdílů oproti mužskému fotbalu. Z hlediska pravidel zde nejsou velké odlišnosti. Za posledních 15 let se ženský fotbal hodně přiblížil tomu mužskému. Ženy se stále více věnují fyzické připravenosti, psychické připravenosti, technické připravenosti a v neposlední řadě i taktické připravenosti. Avšak tu vždy jsou anatomické rozdíly mezi mužem a ženou. Dospělé ženy dosahují v průměru přibližně o 25 % nižší výkonnosti, co stejně staří muži, největší rozdíly mezi pohlavími jsou v silových disciplínách. Fotbal je velmi náročný nejen na fyzickou zdatnost, ale i na psychickou odolnost (Votík, 2005).

Trenér musí s ženskými svěrenkyněmi mluvit otevřeně a velmi často chválit za provedené výkony. Fotbalistky i nerady vyhledávají v tréninkových jednotkách cvičení agresivního či soutěžního typu, protože hůře nesou případné porážky (Renzetti & Curran, 2003; Tod, Thatcher, & Rahman, 2012).

Nezpochybnitelné je to, že mužské zápasy sleduje více mužů, jak přímo na stadionech, tak u televizních obrazovek. Mužské fotbalové zápasy sleduje více diváků (mužů i žen) přímo na stadionech. Rekordní návštěvnost ženského fotbalového zápasu byla přes 60 000 diváků, stalo se tak v utkání mezi Atletikem Madrid a Barcelonou 17. 3. 2019. Rekordní návštěva v České republice je 6 822 diváků, stalo se tak 20. 3. 2019, na zápase Slávia Praha a Bayern Mnichov (Livesport, 2019).

Návštěvnost u mužských fotbalových zápasů se pravidelně v některých ligách na světě pohybuje na hranici ženského světového rekordu v návštěvnosti zápasu. V roce 1950 se na mužský fotbalový zápas Brazílie vs. Uruguay, dívalo přímo z hlediště 199 854 diváků, což je oproti ženskému rekordu nepoměr (Hornby, 2003). V České republice patří rekord v návštěvnosti týmům Brna a Slávie. Dne 2. 10. 1996 obsadili na brněnském stadionu 44 120 míst (Fortunaliga, 2019).

2 MOTIVACE, MOTIVAČNÍ FAKTORY, POSTOJE

2.1 Motivace - vymezení pojmu

Pro pojem motivace neexistuje jednotná definice. Každý autor motivaci popisuje zcela jinak. Motivace úzce souvisí s psychologií, ale také s psychologií sportu. V této oblasti se snažím vysvětlit sportovcovo jednání a chování (Slepička, Hošek, & Hátlová, 2009).

Sillamy (2001, s. 121) popisuje motivaci takto: *„Motivace, souhrn dynamických faktorů, jež určují chování jedince.“*

Obsáhlejší definice dle Plháková (2004, s. 319) zní *„souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního.“*

V psychologii se lze setkat s dvěma podobnými pojmy, motivací a motivem. Motivace jde ruku v ruce s aktivitou jedince a snaží se naplnit jeho vnitřní potřeby, naopak motiv je pouze spouštěč dané činnosti, který zahrnuje potřeby. Ačkoliv je pojem motiv také zcela neurčitý a obecný, základní úlohou motivu je regulační činnost. Mezi motivy patří pudy, zájmy, ambice, cíle, ideály a zvyky (Nakonečný, 2003).

Potřeby jsou pro člověka nesmírně důležité. Potřeba vzniká v době, kdy je narušena rovnováha a člověk se snaží s daným stavem něco udělat. Návrat rovnováhy je podmíněn tím, že člověk musí vyvinout aktivitu, která opět obnoví rovnováhu. Pro proces návratu do rovnováhy je typické jednání a prožívání, které má v sobě uložené emoce. Chování člověka v tomto směru závisí na mnoha faktorech, které dohromady tvoří výsledné chování, které se více či méně projevuje. Toto chování se nazývá polymotivické. Jsou to faktory síly motivace, cíle, míry dosažitelnosti, rizika. Všechny tyto faktory se navzájem ovlivňují a jedinci působí velké či malé dilema ohledně rozhodnutí v podobě pozitiv a negativ. Motivace však není pouze pozitivní aktivní forma, ale může také působit neaktivitu či pasivnost (Homola, 1971; Plháková, 2004; Řezáč, 1998).

2.2 Druhy motivace

2.2.1 Vnitřní motivace

Vnitřní motivace se také někdy nazývá intrinsická. Je to druh motivace, při které jedinec za provedení dané činnosti neočekává zisk. Jedinec provádí činnost z vlastního zájmu nebo zkrátka, protože ho to baví. Tato činnost je primárně spjata s vnitřní motivací a jedinci přináší příjemné pocity spokojenosti. Jedinec má větší uspokojení z průběhu dané činnosti než z potenciální odměny. S tímto druhem motivace se pojí *Teorie kognitivní osobnosti*, která je založena na uspokojení třech základních potřeb. Zaprvé kompetence, schopnost jedince plánování a dosažení cílů, zadruhé spřízněnosti, pocitem přijetí sociální skupinou a zatřetí autonomie, své vlastní chování vycházející z vůle (Sillamy, 2001; Tod, Thatcher, & Rahman, 2012).

2.2.2 Vnější motivace

Vnější motivace se také někdy nazývá extrinsickou. Jedná se o druh motivace, kdy jedinec je motivován k činnostem za úkoly. Jelínek a Jetmarová (2014) rozdělují vnější motivaci následovně:

- **Vnější regulace** – podmíněna odměnou či trestem, jenž přichází z okolního prostředí. Příkladem může být dítě, které je rodiči tlačeno do nějakého sportu, ale dítě sport absolutně nebaví.
- **Introjektovaná regulace** – zde se setkávají dva protipóly. Výsledkem může být chování, které působí pozitivní emoce nebo naopak chování, které působí negativní emoce. Příkladem může být chlapec, který chodí včas na tréninky, aby se necítil jako špatný chlapec.
- **Rozpoznaná regulace** – tento typ vnější motivace je charakterizován tím, že jedinec chování přijme za své. Ačkoliv se může zdát, že jde o vnitřní motivaci, není tomu tak. Příkladem může být žák, který se učí fyziku jak doma, tak i ve škole, protože ví, že je tento předmět důležitý. Učí se ho jen kvůli dobrým výsledkům, nikoliv kvůli předmětu samotnému.
- **Integrovaná regulace** – zde se jedná o úplné ztotožnění činnosti a hodnoty s osobností jedince. Stále se jedná o vnější motivaci. Příkladem může být žák, který chce být dobrým fotbalistou, ale zároveň být dobrým žákem s dobrým prospěchem.

Faktory vnější motivace působí na jedince zvenčí. Jedná se o stimuly, pobídky či popudy a také samotné prostředí. Jedinec často vykonává nejprve činnost z povinnosti a postupně si k činnosti vytvoří vlastní vnitřní motivaci. (Jelínek & Jetmarová, 2014; Tod, Thatcher, & Rahman, 2012).

Co se týká vnější motivace z hlediska sportu, jako první stimul působí převážně rodiče a jejich zájem o pohybovou aktivitu. Později tuto roli převezme škola a zejména učitel tělesné výchovy. Důležitý je také vliv vrstevníků, kteří jsou pro vnější motivaci jedince také velmi důležití. Svými názory a postoji ovlivňují motivaci jedince k dané aktivitě. Nelze opomenout ani média, která prezentují „ty nejlepší“ sportovní vzory. Vnější motivace (sociální prostředí) je také důležitá jako prostředek pro utváření a formování osobnosti jedince (Slepičková, 2005).

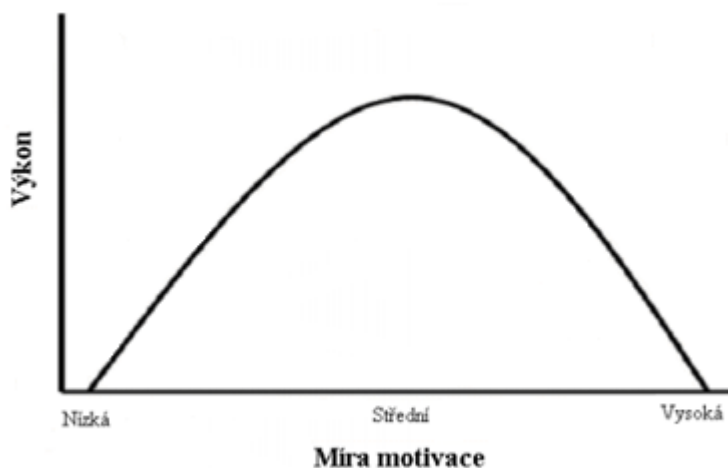
Vnější motivací se myslí i odměna ve formě peněz, které jedinec (sportovec) za něco dostane. Může se jednat o peníze za reklamu, výkon, úspěch či práci. Nemusí se jednat pouze o pozitivní motivaci ve formě peněz, může se jednat také o negativní motivaci v případě vyhazovu. Jako příklad si vezměme fotbalistku, která se dohodla na smlouvě za určité peníze. Pokud se jí bude dařit, bude střílet góly, dostane prémie, pokud se jí však dařit nebude, bude kritizována, klub o ni nebude stát a může ji vyhodit či poslat do jiného týmu (Tod, Thatcher, & Rahman, 2012).

2.2.3 Výkonová motivace

Vysoká výkonová motivace je jedním z předpokladů pro úspěšný výkon. Výkonová motivace se také někdy nazývá achievement motivation či need for achievement a vede k překonávání překážek. Překážky lze zdolávat překonáváním sám sebe nebo překonáváním soupeře. Zde je úlohou výkonový motiv. Ve sportovní oblasti se rozlišují dva typy sportovců, jedni hledí na úkol (týmové sporty) a druzí se soustředí sami na sebe (např. boxeři). Výkonová motivace je založena na dvou potřebách, potřebě dosažení úspěšného výkonu a potřeby vyhnouti pocitu zklamání (Výrost & Slaměník, 2008).

Výkon člověk vykazuje při plnění jistých úkolů a je složen ze složky fyzické a psychické. Obě tyto složky jsou na sobě závislé a mohou zastínit jedna druhou. Na výkon však působí i další činitelé a vnější okolí. Výkon je funkcí motivace a příslušných schopností. Z toho vyplývá, že nedostatek motivace může být kompenzován schopnostmi a naopak příliš mnoho motivace může kompenzovat nedostatek schopností. V praxi to však neznamená to, že čím je vyšší motivace, tím je

lepší výkon, protože vliv motivace nemá lineární charakter. Vztah motivace a výkonu vyjadřuje tzv. Yerkes – Dodsonův zákon, který ukazuje, že optimálního výkonu není dosaženo jak při malé tak při velké míře motivace. Malá úroveň motivace značí malou snahu, naopak velká úroveň značí „přemotivovanost“ (Nakonečný, 1992, 2014).

Obrázek 1. Yerkes – Dodsonův zákon (Nakonečný, 1992).

V České republice není tak kvalitně přistupováno k psychologické stránce sportovce jako v jiných státech, např. v USA, kde sportovec má kromě celé řady trenérů a odborníků také k dispozici psychology a mentální kouče. V nejvyšších patrech českého sportu se již někde objevují zmínky psychické připravenosti na profesionální úrovni, nicméně v nižších patrech psychologická příprava zcela chybí. Mnozí sportovci tvrdí, že výkon je nejvíce o nastavení mysli, a proto by se mělo ke kondičním dovednostem a taktickým přípravám přidat i psychická příprava, protože jevy jako stres, frustrace, motivace, sebedůvěra a nervozita ovlivňují sportovní výkon a vztah k pohybové aktivitě (Slepička, Hošek, & Hátlová, 2009; Tod, Thatcher, & Rahman, 2012).

2.2.4 Sociální faktory motivace

Potřeba pozitivních lidských vztahů je jednou ze základních lidských potřeb. Lidská motivace je často spjata s očekáváním jiných lidí, kteří od jedince nebo skupiny něco očekávají. Přítomnost jiných lidí může jedince pozitivně či negativně motivovat. Sociální motivace je proces, který je spuštěn sociální situací. Homola (1972, s. 177) říká, že „vlivem konkrétních společenských podmínek se vytváří řada sekundárních potřeb, jejich obsah a síla jsou určeny společensky a jsou jádrem motivace člověka.“

Čím více sociálních aspektů na jedince působí, tím je větší šance na aktivaci či tvorbu potřeby. Těmto vytvořeným sociálním potřebám se říká sekundární potřeby. Každý člověk má kolektivní já a i sociální já. Kolektivní já se ztotožňuje s normami a hodnotami určité skupiny, které člověk přijme za své (Atkinson et al., 2003; Homola, 1972; Řezáč, 1998).

Sociální motivaci může tvořit mnoho faktorů, které ovlivňují výběr zájmů nebo koníčků jedince. Sociální faktory jsou většinou tvořeny jednotlivcem nebo skupinou lidí z okolí jedince. Motivace k pohybu je v dnešní době velkým trendem, protože pohyb je jednou ze součástí zdravého životního stylu.

Zde jsou příklady některých sociálních faktorů, které motivují děti, mládež a dospělé jedince k pravidelné pohybové aktivitě.

Otec a matka

Rodiče na vývoj jedince působí od začátku jeho života, proto později jedinec přebírá návyky svých rodičů. Rodiče jsou nejdůležitějším sociálním činitelem a měli by se snažit uspokojit základní potřeby dítěte. S matkou a otcem dítě tráví většinu času. Pokud rodiče žijí aktivním sportovním životem, s největší pravděpodobností k němu povedou i své děti. Dítě tak nenásilně přijímá radost z pohybu a nadšení rodičů k pohybovým aktivitám (Marinov et al., 2011; Vágnerová, 2005).

V rodině se dědí i oblíbenost sportu, jak na aktivní tak pasivní úrovni. Pokud je otec fanoušek určitého klubu nebo sportu, je velkou pravděpodobností, že dítě bude také fanouškem (Slepičková, 2005).

Krásný příklad najdeme v rodině herců Trojanových. Nejstarší člen rodiny, Ladislav Trojan, je od nepaměti fanouškem fotbalového klubu Bohemians 1905. Jeho synem je Ivan Trojan, známý herec, který také fandí stejnému klubu, protože ho k tomu vedl jeho otec. Nyní má Ivan Trojan 4 syny a všichni jsou fanoušky Bohemians 1905 (Trojan, 2015).

Problém však nastává, pokud rodiče přenáší své ambice na potomky, a ti mají jiné představy než rodiče. Jelínek (2018) tvrdí, že *„nutit dítě do sportu, který milujete vy, není vhodné. Musí ho milovat především sami malí kluci a holky. Proto jsou rodiče a trenéři v dnešní době tak důležití. Často je to jejich úkol, aby v dítěti vzbudili zapálení pro daný sport.“*

Mnoho otců si přeje mít mužské následovníky a pokračovatele rodu. *„Téměř ve všech kulturách na světě převládá přání rodičů mít syna. Toto přání je navíc*

umocňováno, jedná-li se o dítě prvorozeného, nebo pokud si rodiče přejí jen jedno dítě“ (Janošová, 2008, 92). Důvodem je pokračování rodového jména, dále pak náboženské a ekonomické důvody (Janošová, 2008; Lippa, 2009).

Pokud se muži narodí dcera a muž si přál syna, často dceru vychovává, jako by byla chlapec. I přesto by měl dceru přijmout. Rogge (2007, s. 242) říká, že *„nezáleží tolik na tom, kolik času otec s dětmi tráví, podstatné je, nakolik intenzivně se jim věnuje.“*

Wright, (1998, s. 24) tvrdí, že *„pokud dívka dospěje, aniž by její otec potvrdil kladné rysy jejího ženství, může se stát, jak to vyjádřil jeden autor, „obrněnou Amazonkou“*. Dívka se tím snaží upoutat svého otce, aby ji vnímal, takovou jaká je. Jelikož ona si vysnila určitého tatínka, který v jejích očích danou roli nenaplňuje, tudíž je možné, že v budoucnu bude mít problém s hledáním partnera. Tímto chováním si pěstuje silnou mužskou identitu.

Otec je osoba, která ovlivňuje osobnost dcery a její vnímání mužského světa. Chování otce se může celkově promítnout do toho, jak dívka bude vnímat ostatní muže. Vztáhneme-li to k tématu diplomové práce, otec může ovlivnit to, jak dívky budou vnímat trenéra, rozhodčího či mužské sportovní fanoušky.

„Váš otec byl pro vás představitelem opačného pohlaví. To, jak pečlivě vás váš otec vyučoval o mužství – ať už přímo či nepřímo – a nakolik jste se z toho poučila, bude patrné ve vašich vztazích s muži ve vašem osobním životě i v práci. Váš otec ovlivnil vaše vnímání mužů a utvořil vaše očekávání toho, jak se k vám muži budou chovat nebo jak by se vůči vám chovat měli“ (Wright, 1998, s. 21).

Období 6-9 let je doba spojena se vstupem do školy a volbě oblíbené pohybové aktivity. Děti v této době si volí pohybové aktivity dle otce a matky. Chlapci častěji volí dle otcových preferencí, dcery dle matčiných preferencí. V mnoha případech se stává, že dcera volí dle zájmů otce a naopak. Proto mnoho dívek se věnuje sportům jako fotbal, hokej, box a mnoho dalších, které jsou typicky maskulinní.

„Ve věku mezi šestým a devátým rokem dívky preferují mužskou roli. Neznamena to, že se neidentifikují s ženskou rolí, spíše to poukazuje na skutečnosti, že dívky mají méně společenských zábran přihlásit se k zájmům či preferencím druhého pohlaví. Chlapec, který projeví dívčí zájmy, je hned „zženštělý“, zatímco dívka je prostě „divoška“, a až bude třeba, vyroste z toho. Na rozdíl od dívek jsou chlapci konzistentněji maskulinní ve své genderové roli už od útlého dětství a jsou k tomu více

podněcování. Z rodičů jsou na tuto skutečnost citlivější otcové než matky“ (Oakley, 2000, s. 135).

Sourozenci

Sourozenec jsou často nejbližší osobou v životě, závisí na věku, pohlaví a počtu sourozenců. Mladší dítě přináší do sourozeneckého vztahu hodně hravosti, pokud však jsou sourozenci od sebe hodně věkově vzdálení, starším sourozencem často nebývá hravost opětována. Při větším počtu sourozenců se nejstarší spojí s nejmladším a cílem je prostřední dítě. Rodiče dávají sourozence do stejných kroužků či sportovních aktivit, pokud si sami děti nezvolí jinak. Starší sourozenec často bývá vzorem pro mladšího a chce se mu ve všem vyrovnat, ba dokonce ho i překonat. Stejně staří sourozenci často spolupracují, aby dosáhli vysněného cíle (Rogge, 2007; Vágnerová, 2005).

Kamarádi/kamarádky

Kamarádi, přátelé, známí či vrstevníci, tak označujeme osoby, které jsou v životě každého člověka velmi důležité. Mnohými bývají označovány jako rodina číslo 2. Tito lidé nás provází od narození, přes dospívání, dále v dospělosti a nakonec ve stáří. Znakem přátelství je touha trávení společných chvil, podobné názory a pohled na život. Přítomnost těchto lidí v člověku probouzí krásné pocity uspokojení. Jak se říká, že rodinu si člověk nevybírám, tak u přátelství to neplatí, to si každý může zvolit libovolně. V různých etapách života má člověk jiné typy přátel. V mládí spíše dochází k častému střídání přátel, naopak v pozdějším věku přátelé zůstávají i několik desítek let (Vágnerová, 2005).

Z hlediska psychologie můžeme přátelství popsat jako „*trvalý vztah založený především na pozitivních emocích a důvěře*“ (Hartl & Hartlová, 2009, s. 462).

Učitel/učitelka

Učitel je další osobou v pořadí, která se podílí na výchově a vzdělávání. Jedná se o kvalifikovaného pedagogického pracovníka, který s žáky tráví pravidelně určité množství času a má vliv na utváření osobnosti dítěte. Pokud se jedná o pohybovou činnost, je potřeba, aby se dítě rozvíjelo po této stránce už od mateřské školy. Pro mateřskou školu je typické, že děti tráví celý den v pohybu. Na základní škole má žák povinně 2 hodiny tělesné výchovy týdně a pro mnoho žáků je to jediná pravidelná pohybová činnost. Škola zprostředkovává pro žáky dobrovolné kroužky, do kterých

rodiče mohou přihlásit své děti. Tyto kroužky jsou vedeny místními učiteli a žák se zde setkává s různými typy aktivit a vytváří si vztah k dané aktivitě. Učitelé tělesné výchovy by v rámci základní a střední školy měli žáky v pohybových činnostech podporovat a vytvořit u žáků návyk pro pravidelnou pohybovou aktivitu (Mužik & Krejčí, 1997).

„To, že učitel sám je rozvinutou osobností, to, že své osobnostní kvality svými postoji, svým jednáním a vůbec tím, kým je, co ztělesňuje, je dítěti nejúčinnějším podnětem, aby se jako osobnost rozvíjelo“ (Helus, 2009, s. 265).

Průběh hodiny tělesné výchovy závisí na pedagogovi, a proto je velmi důležitým činitelem, který ovlivňuje vztah dětí k pohybu a k jednotlivým sportům. Pokud učitel tělesné výchovy dbá více na výkon než na prožitek, může u žáků způsobit zranění, nezájem o danou aktivitu a negativní postoj k pohybové aktivitě (Mužik & Krejčí, 1997).

Média a sociální sítě

Média a sociální sítě dokáží v dnešní době ovlivnit myšlení a chování lidí. Masmédia a sport jdou ruku v ruce a navzájem se ovlivňují. Sport je populární právě díky médiím. Existuje mnoho zajímavých tradičních a netradičních sportů, ale jelikož nedostávají v médiích takový prostor jako například fotbal, hokej, tenis či atletika, tak z finančního hlediska a počtem fanoušků, nemohou konkurovat těmto mediálně populárním sportům. Média jsou nositelé informací. Reifová (2004, s. 139) definuje pojem médium jako *„článek mezi komunikátorem a adresátem. Jedná se o technický prostředek masové komunikace, který přenáší informace v různých formách a za různým účelem.“*

V dnešní době jsou velmi populární sociální sítě. Mezi nejpopulárnější sociální sítě patří Facebook, Instagram, Twitter a YouTube. Mnohdy pomocí těchto sítí sociálních komunikují vrcholoví sportovci se svými fanoušky. Sportovci sdílí momenty ze svého života a tím motivují své fanoušky k životu, jaký žijí oni sami.

2.2.5 Teorie vnímaného sebeuplatnění, vnímání osobní účinnosti

Vzhledem k tématu této práce může tato podkapitola nastínit to, proč ženy začínají s genderově netypickým sportem. Tato teorie pochází z mysli kanadsko-amerického psychologa Alberta Bandury a je spíše známá pod názvem perceived self-efficacy. Zahrnuje motivaci individuální, interpersonální a skupinovou. Spojuje kognitivní, afektivní a selektivní procesy s motivací. Self-efficacy je definováno jako

víra ve vlastní schopnosti, sebeuplatnění, sebeúčinnosti a dosažení určitého úkolu nebo cíle. Vnímání vlastní účinnosti se vztahuje k možnosti ovlivňovat svůj život. Bandura pokládá za důležité propojení kognitivní, emocionální, behaviorální a sociální dovednosti, protože jen propojení zajistí efektivní fungování a orientaci v daných situacích. Mimo jiné také věnuje pozornost vnímanému kolektivnímu sebeuplatnění, které je důležité v pracovním životě, protože práci nevnímá jako soukromou činnost. Vysoké vnímání vlastní účinnosti je bráno jako výzva, která se musí pokořit. Naopak nízká vnímání vlastní účinnosti jsou považována za osobnostní rys, který je v symbióze s depresemi a stresem. Tito lidé se často sebe obviňují a ztrácejí víru v sebe sama. Vnímání vlastní účinnosti je důležitým pro spokojenost v životě (Výrost & Slaměník, 2008).

2.3 Teorie motivace

Cílem této podkapitoly je seznámit čtenáře stručně s jednotlivými teoriemi motivace. Ve výzkumné části se zabývám motivací žen k provozování výkonnostního ženského fotbalu, a tudíž je důležité zmínit možné důvody motivace, které respondentky vedou k provozování ženského fotbalu na klubové úrovni. Všechny respondentky nemají stejnou motivaci k provozování této aktivity, proto je nutné pochopit různé pohledy teorií motivace.

První úvahy o původu lidského jednání byly zaznamenány ve starověku známými filozofy tehdejší doby, Aristotelem, Platonem a Sokratem. Jednalo se o hledání štěstí. Velký krok kupředu udělala evoluční teorie od Charlese Darwina, která říká, že lidské chování a jednání je takové, jakému se organismus přizpůsobí, neboli adaptuje. Teorií motivace se zabývalo velké množství autorů například Sigmund Freud, Alfred Adler, Viktor Frankl a mnozí další (Nakonečný, 2014).

2.3.1 Psychoanalytická teorie

Psychoanalytická teorie motivace se řadí do skupiny psychologických směrů a vychází z psychodynamické psychologie. Autorem této teorie je neurolog a psycholog Sigmund Freud. Freud se nechal inspirovat Charlesem Darwinem a Hermannem von Helmholtzem. Hartl a Hartlová (2009, s. 471) definují psychoanalytickou teorii (psychoanalýzu) následovně: „*psychologický směr založený na přesvědčení o rozhodujícím vlivu sexuálního pudu na vývoj jedince.*“

Freud přirovnával lidskou myšlenku k ledovci, kde je vidět pouze špička. To co však není vidět na první pohled (nevědomí), které Freud popisoval jako shromaždiště impulzů a nepřístupných vzpomínek. Freud nazývá impulzy lidského chování jako pudy. Pudy jsou sice nevědomé, ale jejich projevy jsou vědomé. Mluví konkrétně o dvou základních pudech, o pudu slasti a pudu smrti. Pokud tyto projevy jsou uspokojeny, dochází k uvolnění energie, jestliže nejsou, energie je přesměrována jinam a může se například projevit jako sen. Dle Freuda je tento pocit řízen principem slasti a principem reality. S tímto souvisí následující pojmy Id a Ego, které jsou v protikladu. Id uchovává pudy, které chtějí být uspokojeny i mimo realitu, zatímco Ego vychází ze zkušeností, morálky a reality a je tak brzdou silou pro Id. Třetím pojmem je Superego, které kontroluje mravní úroveň jednání (Nakonečný, 2003; Plháková, 2004).

2.3.2 Behavioristická teorie motivace

Behavioristická teorie motivace je amerického původu. Prvním významným představitelem tohoto směru byl J. B. Watson, který popisoval různé typy chování, ale nikoliv jeho motivaci. Zdůrazňuje velmi úzký vztah mezi motivací a učením. Je založena na domněnce, že vnitřní vědomou stránku osobnosti prakticky nelze pozorovat, a proto se zaměřuje na vnější projevy chování. Objektem pozorování nebyl vždy pouze člověk. V minulosti se zkoumala zvířata v laboratorních podmínkách, např. I. P. Pavlovy pokusy (Hartl & Hartlová, 2009).

Behaviorismus popisuje chování za pomoci tří písmen B (chování), S (stimul), R (reakce). Po kombinaci těchto písmen nám vychází rovnice $B=S$ a na základě spojení S a R se vytvoří stereotyp. Představitelé behaviorismu sice neposkytli světu komplexní teorii osobnosti, nicméně položili základy teorie, jak se utváří osobnost, a to za pomoci stereotypů, které jsou velmi ovlivněny okolním prostředím. Behavioristé ve sportovní psychologii se ale přiklánějí k názoru, že sportovec se potýká se skrytými procesy (myšlenkovými a emočními), které se buď snaží skrýt před okolním světem, nebo se je snaží ventilovat. Mluvíme tak o otevřeném a zavřeném chování. Později se z behaviorismu vyvinul nebehaviorismus, který navazuje na předešlé myšlenky a snaží se integrovat psychoanalýzu a behaviorismus. Významní představitelé nebehaviorismu jsou John Dollard a Neal Elgar Miller (Atkinson et al., 2003; Mrkvička, 1971; Nakonečný, 2014).

2.3.3 Humanistická teorie motivace

Humanistická teorie vznikla v první polovině 20. století. Jejím vzniku dosti pomohla i krize v behaviorálním přístupu. Oproti behaviorismu je charakteristickým znakem této teorie ten, že do popředí je pasován člověk. Humanistická teorie se zabývá nejen člověkem, jeho pohledem na svět, nýbrž i společností, jejími problémy a postavení onoho člověka v ní. Tyto teorie zdůrazňují jedinečnost člověka a jeho rozvoj po všech stránkách. Nevědomí je proti vůli, která ovládá vlastní já. Pracuje i se seberealizací, která bojuje proti lidské přirozenosti a je vytvořen konflikt, který je tvořen subjektem (člověk) a objektem (prostředí). Teorie motivace často vycházejí ze základních pudů, nicméně podle humanisticky orientovaných psychologů je chování a jednání řízeno potřebou osobního růstu (Atkinson et al., 2003).

Viktor Emil Frankl, rakouský psychiatr, jenž je však spíše řazen do existenciální analýzy, která je s humanistickou teorií motivace úzce spjata, se věnoval logoterapii a otázkou smyslu lidského života, zejména v případě konkrétního jedince v konkrétní situaci. Frankl pracuje i se spokojeností života a říká, že čím je člověk spokojenější, tím je schopen se lépe vyrovnat s těžkými životními situacemi. Jakmile člověku chybí smysl života, prožívá tzv. existenciální frustraci (Frankl, 1996).

Vrcholní představitelé tohoto směru podle Atkinson et al., 2003 jsou Abraham Harold Maslow a Carl Ransom Rogers. Maslow předpokládá, že ne každé chování je motivováno tím, aby byla uspokojena potřeba. Pro Maslowa jsou důležitější hodnoty oproti motivaci založené na učení. Maslow je znám pro svou hierarchii potřeb, která je tvořena několika úrovněmi (Atkinson et al., 2003; Nakonečný, 2014).

Autoři Atkinson et al. (2003, s. 471) popisují hierarchii potřeb dle Maslow následovně: *„od základních biologických potřeb ke složitějším motivům, které se stávají důležité pouze tehdy, když jsou uspokojeny základní potřeby.“*

Obrázek 2. Maslowova hierarchie potřeb (Eggert, 2005).

2.3.4 Kognitivní teorie motivace

Kognitivní teorie vychází z kognitivní psychologie. Tato teorie staví do popředí poznání a mluví o analýze vnitřní stránky subjektu, ze které plynou příčiny chování. Kognitivní teorie se zabývají aktivitou člověka, jeho možnosti volby, jednáním a plánování, které vede k vytyčenému cíli. Člověk činí mnoho důležitých i méně důležitých rozhodnutí, ale vždy jde o volbu dle nashromážděných poznatků. Člověk si vybírá podněty dle své povahy a dosavadních zkušeností. Kognitivní potřeby jsou formovány na základě vnímání, představ a myšlení. Důležitá je potřeba růstu, seberealizace a sebeaktualizace (Homola, 1972).

Nakonečný (2014) ve své publikaci spojuje kognitivní psychologii s poznáváním. Dále říká, že emoce vznikají buď samovolně, nebo současně s poznáním. Spojení motivace a sportu vidí autoři Slepíčka, Hošek a Hátlová (2009) tím, že za pomoci poznávacího procesu a emocí lze sportovce stimulovat k pohybové aktivitě.

2.4 Postoje

Tato podkapitola má za cíl, seznámit čtenáře s pojmem postoj, protože ve výzkumné části budou zkoumány postoje samotných hráček na ženský fotbal. Je důležité vymezit pojem postoj, vědět k čemu postoje slouží, jak vznikají či se mění a v neposlední řadě vědět jak lze postoje měřit.

Postoje jsou součástí našeho každodenního života a jsou také velmi důležitým pojmem v sociální psychologii. Pokud chceme zkoumat něčí postoje, je nutné si nejprve definovat, co to postoje jsou, jak vznikají, z jakého důvodu se mění a v neposlední řadě, proč jsou v životě člověka tak důležité. Postoje jsou významnou součástí naší osobnosti, ovlivňují myšlení, vnímání a chování (Výrost & Slaměník, 2008).

2.4.1 Postoj – vymezení pojmu

Jak již bylo řečeno, pojem postoj je důležitým pojmem v sociální psychologii, každý autor ho definuje trochu jinak, protože je součástí více vědních disciplín.

Hartl a Hartlová, (2009, s. 442) definují postoj jako *„sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace na sebe sama, postoje jsou součástí osobnosti, souvisí se sklony a zájmy osobnosti.“*

Nakonečný (2009, s. 240) popisuje postoje jako *„trvalé soustavy pozitivních nebo negativních hodnocení, emocionálního cítění a tendencí jednání pro nebo proti společenským objektům.“*

V souvislosti s postoji je dobré se zmínit o stereotypech a předsudcích, které jsou obvykle tvořeny na základě veřejného mínění, pomluv, polopravd, mýtů a pověr. Předsudek definuje Allport (2004, s. 39) jako *„odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině.“* Dále Allport (2004, s. 215) definuje stereotypy jako *„příliš silné přesvědčení s nějakou kategorií, které má ospravedlnit a racionálně vysvětlit naše chování a postoj vůči této kategorii.“*

Předsudky bývají oproti stereotypům většinou negativního charakteru a snaží se ospravedlnit naše jednání na základě racionálních a iracionálních úvah. Předsudky jsou často zaměřeny proti národnostním skupinám, rasám nebo pohlaví (Nakonečný, 2009).

2.4.2 Vznik a změny postojů

Postoje si lze osvojit dvěma způsoby. Prvním způsobem je získávání na základě vlastních zkušeností s daným objektem nebo tzv. sociálním učením. Mnoho autorů zastává názor, že postoje nejsou vrozené, ale že vznikají důsledkem socializace a kontaktu s okolím. Toto okolí často tvoří sociální aktéři (rodina, přátelé, spolužáci, ...), kteří jsou součástí našeho života. Významné je zejména v době primární socializace, kdy jsou postoje ovlivňovány rodinnými příslušníky. Člověk své postoje mění, nezůstávají po celý život stejné z důvodu sbírání nových životních zkušeností.

Počet postojů není neomezený a postojem je vždy něco pro jedince existujícího. Z toho vyplývá, že jedinec má pouze tolik postojů, jak velký je jeho vlastní svět. Postoje jsou důležité při každém rozhodování a podílejí se na formování cílů na základě chování. Před zkoumáním postojů u vědecké práce spousta autorů doporučuje zjistit, zdali respondenti daného výzkumu mají k tématu práce vztah (Nakonečný, 2009; Výrost & Slaměník, 2008).

Postojů je celá řada, od extrémních, přes neutrální, až po umírněné. Extrémní postoje se nesnadno mění. Důležité také je, jaký má postoj pro jedince osobní význam. Nejdůležitější postoje života, které jedinec má, jsou většinou neměnné, nicméně existují situace, jako jsou životní krize či trauma, jež mohou jedince donutit ke změně postojů. Pokud má člověk na věc jasný názor, snaží se bránit a rozporovat důvěryhodnosti zdrojů, které hovoří o opaku. Často člověk mění názor kvůli sociálnímu tlaku. Při tvorbě postojů na stejnou věc je důležité, aby postoje nebyly proti sobě, jinak člověku přináší stres. Změna postojů se často využívá v médiích, aby přesvědčil potenciální zákazníky o koupi nabízeného produktu. Změnu postojů ovlivňují zdroj informací, míra jistoty, charakteristika příjemce a emocionální stránka (Hayes, 2013).

2.4.3 Struktura postojů

Vnitřní strukturu postojů rozděluje Hayes (2013) na tři základní složky:

- **Kognitivní (poznávací)** – zahrnuje všechny naše informace, myšlenky, názory či jaké mínění má člověk o objektu. Subjekt nejčastěji své znalosti o informace, které jsou pro něj snadněji pochopitelné. Např. „Domnívám se, ...“, „Předpokládám, ...“.
- **Afektivní (emotivní, citová)** – zahrnuje ji emocionální reakce. Jedná se o emoce, které jsou vyvolané v osobě, zapříčiněné objektem. Záleží samozřejmě na síle a intenzitě postoje. Tato složka vyjadřuje kvalitu vztahu k objektu. Např. „Líbí se mi ...“, „Nebaví mě, ...“. Hodnocení této složky je spojeno s pocity a motivačním charakterem postoje.
- **Behaviorální (konativní, snahová)** - zahrnuje intenzitu, chování, jednání vůči předmětu postoje, snahu a sklon či pohotovost k určitému chování a jednání. Jde ruku v ruce s vůlí a aktivitou. Např. „Přispívám k ...“, „Pořádám ...“.

Důležitá je komplexnost postojů, která je dána přítomností a propojeností všech tří složek (Atkinson et al., 2003; Nakonečný, 2009).

Postoje lze dělit dále na explicitní (vědomé a kontrolované hodnocení) a implicitní (odvozené od asociací uložených v paměti). Explicitní postoje jsou oproštěné od procesu hodnocení a implicitní postoje jsou spojeny na bázi cíle postoje a následného hodnocení. Největší rozdíl v těchto typech je v tempu osvojování. Explicitní postoje se mění pomocí učení, které vychází z pravidel, zatímco implicitní postoje se mění za pomoci pomalého asociačního učení. Z toho vyplývá, že se explicitní postoje mění rychleji než implicitní (Nosek, 2007; Sloman, 1996).

2.4.4 Funkce postojů

Kohoutek, Ocerková a Štěpáník (1998) uvádějí hlavní funkce postojů takto:

- **Hodnocení objektů** – usměrňuje reakce vůči věcem, se kterými se jedinec již setkal, a tudíž následně nemusí hledat nový způsob reakce.
- **Externalizace** – propojuje vnitřní konflikty s vnějšími objekty postojů, většinou nevědomě. Může se jednat o vnitřní nejistotu v osobních vztazích, například otázky týkající se vstupu do manželství.
- **Sociální soudržnost** - pomáhá zvyšovat soudržnost se skupinou nebo naopak distanc od dané skupiny. Příkladem může být výběr oblíbené hudby nebo oblečení.

Nakonečný (2009) popisuje funkci postojů jako činitele upevňujícího sebevědomí a nástroj překonávající úzkost a nejistotu. Mimo jiné také přisuzuje postojům funkce chápat okolí, ochranu hodnoty sebe sama a vyjádření svého přesvědčení.

2.4.5 Měření a hodnocení postojů

Tato kapitola je důležitá k druhé části dotazníku, která měří postoje respondentek. Postoje obsahují hodnocení, které vyjadřuje vztah k danému objektu. Jelikož postoje souvisí i s emocemi, lze je hodnotit od pozitivních, přes neutrální, až po negativní. Existuje řada výzkumů, které říkají, že někteří lidé mohou vnímat postoj jak pozitivně, tak zároveň negativně. S tímto souvisí pojem tzv. ambivalence postojů, kdy jedinec k danému objektu tíhne jak pozitivně, tak i negativně. Příkladem může být postoj k pomáhání druhým lidem. (Thompson, Zanna, & Griffin, 1995).

Postoje jsou v dnešní době velmi oblíbené téma, a tak je jím v médiích věnována velká pozornost. K výzkumům, které se zabývají postoji, lze přistupovat dvojím způsobem, kvalitativně nebo kvantitativně. Mezi konkrétní metody, které zkoumají postoj, patří standardizované dotazování, analýza rozhovoru, pozorování, sémantický

diferenciál, Bogardova škála a Likertova škála. Mezi problémy při zkoumání postojů patří v dotazníkovém šetření zkreslenost odpovědí a vnitřní sociální nátlak respondenta. Mnohdy se i respondenti bojí toho, že s nimi nikdo nebude souhlasit, a tak svůj pravý postoj raději skryjí. Důležité je si uvědomit, že každý respondent na danou problematiku kouká jinýma očima, tudíž nelze postojům přisoudit univerzální význam. Vícepoložkové škály jsou spolehlivější a přesnější, avšak se častěji využívají jednopoložkové škály (Disman, 2000; Hayes, 2013; Vodičková, 2002).

Metoda sémantický diferenciál se snaží o kvantifikaci významů v několika rozměrech. Pomocí postojových slov se zjišťují asociace vyvolané respondentem. Respondent volí obvykle jeden ze sedmi stupňů na škále, kde nejvzdálenější slova jsou antonyma neboli slova opačného významu. Následné odpovědi jsou analyzovány třemi faktory, faktorem hodnocení (vnímání objektu jako dobré x špatné), potence (síla, energie) a aktivity (vztah k změnám) (Chráska, 2007; Vodičková, 2002).

Likertova škála je založena na ztotožnění se s tvrzením. Je dán výrok a respondent vyjádří svůj míru souhlasu či nesouhlasu na dané stupnici. Tato škála má nejčastěji pět stupňů a jednou z pěti bývá neutrální odpověď. Je dobré, když se střídají negativní a pozitivní otázky, aby respondent neodpovídal stereotypně (Chráska, 2007; Vodičková, 2002).

2.4.6 Faktory ovlivňující postoje

Jak již bylo řečeno, postoje jsou produktem učení a jsou víceméně trvalé. Mezi faktory ovlivňující postoje patří pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání rodičů, vzdělání respondentů, kulturní kapitál rodiny, místo bydliště, škola, přátelé, média, politická situace, náboženství a mnoho dalších (Atkinson et al., 2003).

Člověk nemusí vždy vědomě projevovat svůj názor a ani s prezentujícím postojem nemusí být zcela ztotožněn. Tento postoj od něho může vyžadovat situace nebo sociální skupina. Dle výzkumu Toussaint a Webb (2005) vyplývá, že ženy a muži jsou víceméně stejně tolerantní, nicméně ženy projevují vyšší míru empatie v různých životních situacích oproti mužům.

3 GENDER

V této kapitole je nutné vymezit pojem gender a odlišit ho od pojmu pohlaví. Tyto dva pojmy často bývají spojeny v jeden, avšak mnoho autorů mezi těmito pojmy vnímá diametrální rozdíly. Za posledních několik desítek let se tyto pojmy staly skloňovanějšími v celé společnosti a každý si pod nimi představuje trochu něco jiného. Pojem gender je anglického původu, ale do češtiny je často překládán jako rod. Gender lze chápat jako soubor vlastností, zálib a chování spojené s pohlavím ženy a muže. Jedná se o určitou představu dnešní společnosti spojenou s pohlavím muže a ženy. Je velmi těžké gender zkoumat, protože sociologové a socioložky mají díky svému pohlaví odlišný názor na věc (Renzetti & Curran, 2003).

3.1 Gender – vymezení pojmu

Definicí genderu je mnoho. Renzetti a Curran (2003, s. 527) definují gender jako *„společensky utvářené postoje a modely chování, obvykle dichotomicky dělené na mužské a ženské.“*

Gender definuje Oakley (2000, s. 6) jako *„pojem, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností. Na rozdíl od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se podle času či místa, působení gender (vyslov džender) ukazuje, že určení rolí, chování a norem vztahujících se k ženám a mužům je v různých společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné. Jejich závaznost či determinace není tedy přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami“*

Pojem gender začal být v Československu používán v minulém století, ale výzkumy na toto téma se datují až v 90. letech. Vývoj souvisel především s tehdejšími nerovnostmi mezi muži a ženami a rozvojem společenskovedních oborů. Gender vychází ze sociálního konstruktivismu, který říká, že mužem a ženou se člověk nerodí, nýbrž se jím stává během socializace. Proti sociálnímu konstruktivismu stojí biologický determinismus, který vidí genderové rozdíly jako trvalé biologicky dané přirozené nerovnosti mezi muži a ženami. Jak již bylo zmíněno výše, je nutné od sebe odlišit pojmy gender a pohlaví. Pohlaví je určeno fyziologickými podmínkami, jakými jsou například vnitřní a vnější genitálie, hormony a pohlavní znaky. Biologické pohlaví lze

určit dle chromozomů, hormonů, gonád a genitálií. Mnoho autorů však popisuje pohlaví jako sociální konstrukt, opomíjí biologické rozdíly a zabírají se vytváření pohlavních rozdílů. Naopak gender stírá biologické rozdíly a zkoumá kulturní a sociální vzorce chování. Někdy se pojmem gender rozumí i sociální pohlaví. Gender je na rozdíl od pohlaví neustále vidět a projevuje se ve stylu oblékání, chování a řeči (Janošová, 2008; Oakley, 2000).

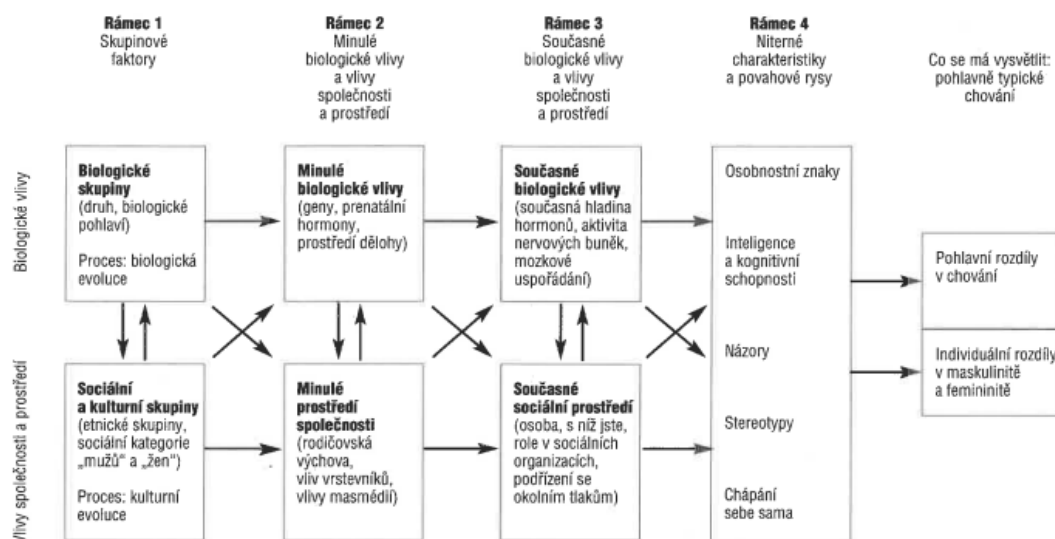
Na různých místech na světě je postavení muže a ženy vnímáno odlišně. Po většinu času lidské civilizace bylo postavení ženy bráno jako méně důležité oproti postavení muže a je tomu někde i v dnešním světě. V naší kultuře jsou rozlišovány dva typy genderu, maskulinní a feminní (Fafejta, 2004).

Pojem gender prostupuje celou společností a Kimmel (2000) ho pozoruje na třech úrovních:

- **Individuální** – na úrovni jedince (muž a žena) a jejich genderová identita. Na základě tlaku médií a společnosti pak muži přijímají maskulinní charakteristiky a ženy feminní charakteristiky.
- **Interakční** – na úrovni vztahu mezi lidmi, kteří jsou genderově vymezení.
- **Instituční** – na úrovni společenské instituce, kterými mohou být například rodina, škola či pracovní prostředí.

3.1.1 Vybrané genderové teorie

Genderové teorie často vycházejí dle Lipa (2009) ze 4 koncepčních rámců, které jsou navzájem ovlivňovány.

Obrázek 3. Koncepční rámec genderu (Lippa, 2009).

V první řadě je nutné si uvědomit z rolí muže a ženy, do jaké míry je pohlaví ovlivněné kulturou a do jaké míry přírodou. Mimo jiné je také důležité brát v potaz psychickou stránku osobnosti. V dnešní době se tímto tématem zabývá velké množství vědců z mnoha vědních oborů. Ženy a muži se v první řadě od sebe liší morfologicky, ale vědci také zkoumají podobnosti mezi muži a ženami. V každé jednotlivé kultuře jsou muži a ženy vnímány jinak, někde mají ženy podřadné postavení, jinde rovnoprávné a někde mají naopak lepší postavení ve společnosti než muži. Tímto se zabývá strukturální funkcionalismus a feministická sociologie (Renzetti & Curran, 2003).

Drtivá většina české společnosti má zcela jasný postoj týkající se mužství a ženství. Mnozí lidé dokonce tvrdí, že se jedná o dvě zcela odlišná stvoření a mezi nimi není mnoho společného. Je to způsobeno komunistickým totalitním režimem, který byl v Česku u moci více než 40 let. Díky tomu se i většina české společnosti (zejména muži) staví negativně k otázkám feminismu. Ženy v Československu musely v této době pracovat, stejně tak i muži. Žena byla téměř vždy osobou, co se nejvíce starala o děti a zastávala i domácí práce, naopak muž byl živitelem rodiny. Po roce 1989 se díky svobodomyšlnějšímu myšlení lidí dostává do povědomí feminismus a jiné demokratické směry. Ačkoliv se média genderu a feminismu hodně věnovala, tak přesto má velké procento českých občanů zakořeněné biologické podmíněnosti sociálního chování. Nyní jsou ve světě i v České republice populární již výše dvě zmíněné genderové teorie, strukturální funkcionalismus a feministická sociologie (Fafejta, 2004; Heitlingerová & Trnková, 1998).

Teorie vycházející ze strukturálně-funkcionalistického paradigmatu

Základem této teorie je fakt, že existují základní biologické odlišnosti mezi muži a ženami, a to nejen díky fyzické stavbě, nýbrž i kvůli reprodukční úloze. Důležité jsou zde i genderové role, které předpovídají určité chování jedinců spojené s pohlavím. Typickým příkladem je to, že muži jsou větší a silnější, naopak ženy mají za úkol přivést na svět nový život a následně se o něj starat. Jinými slovy se má žena starat o domácnost a děti a muž má chránit rodinu a obstarávat obživu. I přesto, že ženská úloha není snadná, je často muži označována jako podřadná. Funkcionalisté označují chod domácnosti za běžnou povinnost žen a muže staví do hlavy rodiny. Kritikové vyčítají strukturálním funkcionalistům, že hledí pouze na biologické rozdíly, které jsou

dané a přirozené. Říkají, že chování muže a ženy je neměnné a pokusy ohledně maskulinity a feminity jsou bezpředmětné. Je však zcela špatné říkat, že jedno pohlaví je nadřazeno druhému díky biologickým faktorům (Renzetti & Curran, 2003).

Teorie vycházející z feministické sociologie

Oproti strukturálnímu funkcionalismu je tato teorie typická v tvorbě genderové identity za pomoci genderových rolí a biologických faktorů. Důležitá je mimo jiné socializace, jež utváří kulturní a společenskou osobnost. Biologické vlivy a jejich působení jsou velice obtížně měřitelné a sociální učení probíhá již v útlém dětství. Feministická teorie tedy říká, že gender se přenáší jako soubor společenských očekávání za pomoci socializace, záleží tedy na společnosti a kultuře. Zastánci feministických teorií usilují o to, aby nebylo vnímáno pouze mužské hledisko, ale aby byl slyšet i „hlas“ žen. Tato teorie se nezabývá pouze ženskou problematikou, ale i sociální konstrukcí maskulinity. Řada výzkumů potvrdila, že typické maskulinní normy (tvrdost a antifeminista) naopak mužům škodí tím, že mužům říkají, aby nedávali najevo city a potřeby, které jsou naopak přisuzovány ženám (Renzetti & Curran, 2003).

3.1.2 Genderová role

Jedná se o vnější vyjádření genderové identity. Genderové role jsou projevovány za pomoci zájmů a chování, které se přiklání ke skupině mužů nebo žen. Jedinec se projevuje takovým způsobem, který mu je blízký a očekává od okolí, že ho bude vnímat stejným způsobem, jak on nebo ona vidí sám sebe. Mužské či ženské projevy u daného jedince mohou buď být v souladu s pocity daného jedince, nebo mohou být diametrálně odlišné. Každá složka této role s sebou nese i společenská očekávání od ostatních. Pokud tato očekávání nejsou v souladu se společenským myšlením, přichází sankce. Sankce jsou přímo úměrné myšlení společnosti. Jsou země na světě, kde si lidé mohou svobodně sebeurčit a zvolit si, jaký život chtějí vést. V některých zemích světa byla běžnou praktikou fyzická likvidace těchto lidí, protože byli považováni za odpad společnosti. Jedná se zejména o homosexuály a transsexuály. V dnešní době jsou někteří tito lidé terčem posměšků, opomíjeni druhými lidmi a v neposlední řadě znevýhodňováni při hledání pracovních příležitostí. V literatuře se setkáváme i s pojmy, kde děti vykazují chování typické pro druhé pohlaví. Chlapci, jež projevují dívčí znaky chování, jsou označováni jako „sissy-boys“, naopak „tomboys“ jsou dívky, které projevují chlapecké znaky chování (Butler, 2006; Janošová, 2008; Oakley, 2000).

S genderovými rolemi velmi úzce souvisí genderový řád. Genderový řád je pojem zavedený australskou socioložkou R. W. Connell. Mnohdy je tento pojem zcela nesprávně brán jako synonymum pro genderové role. Genderový řád je celospolečenský mocenský poměr, ze kterého vyplývají dané mužské a ženské úlohy, jednotlivým genderům přiřazované. Connell dále uvádí pojem genderové režimy, kde se jedná o určitý typ společenského působení (rodina, škola, práce). V každém tomto odvětví se uplatňují jiné mechanismy pro očekávané způsoby chování (Renzetti & Curran, 2003; Smetáčková, 2016).

3.1.3 Genderová identita

Genderové identitě se také někdy říká autoidentifikace nebo pohlavní totožnost k maskulinitě, feminitě, kombinaci maskulinity a feminity nebo distance od genderu. Jedná se o vnitřní a zcela soukromou složku osobnosti. „*Tvoří ji genderové atributy, které jedinec prožívá jako jemu vlastní*“ (Janošová, 2008, s. 42). Součástí genderové identity jsou projevy, které jedinec vnímá jako seberealizující a sebevyjadřující. Pokud jedinec s touto rolí souzní, jedná se o tzv. ego-syntonní pojetí. Jestliže jedinec vytěsňuje nebo potlačí různé aspekty, které mu způsobují rozpor, jedná se o tzv. ego-dystonní pojetí. Genderová identita nemusí být viditelná pro jedincovo okolí. Někteří sociologové říkají, že tato genderová identita je utvářena okolo třetího roku života biologickými a sociálními faktory. Dospívajícího jedince může velmi znejistit jeho okolí, pokud se zcela neidentifikují s vnitřními pocity jedince. Okolí má často výhrady k vnějším projevům jedince jako jsou třeba styl oblékání, barva a sestřih vlasů. Faktory, které ovlivňují genderovou identitu, jsou biologické pohlaví, jádrová pohlavní identita, genderová pohlavní identita. Jádrová pohlavní identita se liší od genderové identity tím, že ji nelze v průběhu života měnit. Genderová identita se u jedince vyvíjí mnoha způsoby. Existuje řada přístupů, které se liší poměrem biologické a socializační složky, jež se podílejí na tvorbě genderové identity. Mezi významné teorie patří identifikační teorie, teorie sociálního učení, kognitivně vývojová teorie. Ukazují to, jak se jedinec stává genderově typickým či atypickým (Janošová, 2008; Smetáčková, 2016).

Identifikační teorie

Identifikační teorie má za vzor psychoanalytickou teorii Sigmunda Freuda. Dítě se v tzv. falickém období, ve věku mezi třetím a šestým rokem života, identifikuje s rodičem stejného pohlaví důsledkem Oidipovského komplexu. Tento komplex je

zcela jiný pro chlapce a dívky. Prvně chlapci a dívky zjišťují, že se od sebe morfologicky liší, nejčastěji přítomností a absencí penisu. Chlapcův idol většinou bývá matka, zároveň se bojí otce, proto zájem o matku tají a otce přijímají jako autoritu. Dívky si uvědomují, že nikdy nebudou obdařeni penisem, některé si mohou připadat méněcenné a vinu za to kladou matce. Vztah dcery a otce v tomto věku je mnohem silnější než dcery s matkou, později se však s matkou identifikují. Mnoho odborníků zcela rezolutně odmítá správnost Oidipovského komplexu (Beal, 1994; Butler, 2006; Wright, 1998).

S rozdílným vývojem genderové identity jsou tvořeny odlišnosti mezi chlapci a dívkami, které se pravděpodobně později projeví. Jde o rozdílný pohled na maskulinitu a feminitu. Mnozí muži trpí pocitem strachu, že nejsou dostatečně mužní, naopak mají některé feminní projevy, které vnímají jako vlastní slabost. Může to souviset s tím, že otec je v jisté fázi dětství brán jako agresor a chlapec se v onu dobu s ním nechce identifikovat, proto si vytvoří „zárodky“ feminity. Podle této teorie rodič stejného pohlaví ukazuje dítěti, jaký má být, naopak rodič odlišného pohlaví ukazuje dítěti, kým není (Butler, 2006; Janošová, 2008; Kimmel, 2000).

Teorie sociálního učení

Teorie sociálního učení vycházejí z behaviorismu a předpokládá, že genderové identity jsou tvořeny díky sociálnímu okolí dítěte, především díky rodičům. Právě rodiče reagují na stejné projevy jinak u chlapců a jinak u dívek. Mimo rodičů je dítě ještě ovlivněno například vrstevníky, spolužáky a učiteli. Chování je tvořeno pozorováním, napodobováním a posilováním. Vzor si děti berou od rodiny, přátel, naopak i nepřátel, ale i jedinců, kteří mají moc, vliv a jsou něčím zajímaví. Dítě také napodobuje chování, po kterém očekává jakýsi zisk. Tato teorie má však mnoho odpůrců, kteří vidí dítě pouze jako pasivního příjemce signálu (Janošová, 2008; Renzetti & Curran, 2003).

Kognitivně vývojová teorie

Autorem kognitivně vývojové teorie je Lawrence Kohlberg, který oproti předešlé teorii nevidí pasivní přístup dítěte, nýbrž aktivní přístup. Autor vychází z obecných podmínek kognitivního vývoje podle Jeana Piageta. Dítě dokáže zařazovat jevy do kategorie podle pohlaví, tyto jevy následně vztahují samy na sebe a díky tomu tvoří vlastní identitu. Později tento způsob aplikují nejen na nejbližší, ale i na lidi ze

vzdálenějšího okolí, a tak jevy třídí i podle genderu, zdali jsou vhodné či ne. Děti jsou v tomto procesu zcela aktivní, protože aktivně třídí informace pro tvorbu genderové identity. Nedostatky této teorie mnozí vidí především v tom, že teorie tvrdí, že genderová identita je tvořena od třetího do pátého roku života, avšak mnoho odborníků se přiklání k názoru, že genderová identita je tvořena o něco dříve (Renzetti & Curran, 2003; Smetáčková, 2016).

3.1.4 Genderová socializace

Genderová socializace je pojem, který propojuje sociologický a psychologický pohled na genderovou organizaci ve společnosti. Socializaci vnímá jako typy učení, které jsou typické pro danou společnost a jedinec si je za pomoci osvojování norem hodnot a vzorců chování vštěpuje. Dle sociologů Talcotta Parsonse a Roberta Freeda Balese slouží socializace ke třem základním funkcím, které lze rozdělit do následujících skupin. První skupinou jsou charakteristiky druhové. Jedná se o lidský potenciál, který je zapotřebí rozvinout za pomoci socializace. Typickým příkladem může být lidská řeč. Druhou skupinou charakteristik jsou kulturně specifické charakteristiky, jež jsou závislé na kultuře, ve které socializace probíhá. Typickým příkladem je dorozumívání ve skupině a pochopení pravidel dané skupiny. Třetí skupina charakteristik je spojena s psychologickým pohledem člověka na sebe, který nemůže bez socializace nahlížet sám na sebe jako na osobnost oddělenou od druhých. Tímto si jedinec osvojuje představy o genderovém řádu, maskulinitě a feminitě (Renzetti & Curran, 2003; Smetáčková, 2016).

Podle toho, co a jak si jedinec vštípí, je jedinec začleněn do společnosti nebo je brán jako člen, co v ní nemá místo. Dle Smetáčková (2016, s. 56) genderová socializace slouží k následujícím účelům:

1. k poznávání a akceptaci sociálních institucí zakládajících genderovou polarizaci,
2. k osvojování komunikačních pravidel vztahujících se ke genderovým kategoriím,
3. k formování genderové identity jako vlastní pozice v genderové sociální realitě.

Na jedinci záleží, zda bude respektovat předpokládané způsoby chování v daných situacích, a tím i splňovat určité společenské normy. Člověk se tímto chováním dostává do jakési role a díky těmto rolím je společností kontrolován a následně sankcionován.

Nesoulad rolí přináší vnitřní konflikt jedince. Gender není věc vrozená, nýbrž nás ji v jistém slova smyslu učí naše okolí (Smetáčková, 2016; Řezáč, 1998).

Genderové uspořádání společnosti v sobě nese i negativa toho, že jsou lidé škatulkováni na základě pohlaví, bez ohledu na rozdíly. Toto zobecnění vede k vzniku genderových stereotypů. Velký vliv na socializaci má mateřská škola a základní škola, jelikož jejich působení dopadá na celou společnost. Ve škole děti tráví velké množství času, a tak je škola důležitým faktorem pro tvorbu osobního a sociálního vývoje. Velkou roli hrají také vyučující, zejména pak třídní učitel, který s dětmi neřeší jen učivo svého předmětu, ale i dění ve třídě. Právě tito vyučující za pomoci svých postojů, ovlivňují chování dívek a chlapců (Janošová, 2008; Smetáčková, 2016).

3.2 Genderové stereotypy

Stereotypy jsou v naší společnosti zakořeněné už od nepaměti. Stereotypy můžeme rozdělit do dvou skupin, na autostereotypy a heterostereotypy. Autostereotypy jsou stereotypní představy o skupině, které nejsme členy. Jako autostereotyp lze vnímat zařazení do mužské a ženské populace. Heterostereotypy jsou stereotypní představy o skupině, které jsme členy. Je velmi obtížné zkoumat genderové stereotypy, protože na tuto problematiku nahlížíme z dané členské základny (Fiske, 1998).

Existuje mnoho druhů stereotypů, které jsou součástí společnosti. Často se týkají rasové příslušnosti, finanční situace, věku, sexuální orientace, zájmů, vzhledu či vzdělání a zaměstnání. Dnes jsou ve společnosti velmi často skloňované genderové stereotypy. Na každém stereotypu je nějaká malá část pravdou, zbytek je však zcela zavádějící a neodpovídá reálné situaci. Dochází tak velmi často k paušalizaci. Renzetti a Curran (2003, s. 20) definují genderové stereotypy jako „*zjednodušující popisy toho, jak má vypadat „maskulinní muž“ či „feminní žena.“*“ Kdybychom se řídili těmito stereotypy, tak by všechny ženy byly stejné, stejně tak všichni muži (Beal, 1994; Oakley, 2000).

Stereotypy nejsou vždy jen negativní, nesou i výhody na sociální a individuální úrovni. Díky stereotypům můžeme navazovat nové vztahy, jelikož jsme schopni předpokládat chování některých lidí, které nám může být sympatické. Stereotypizace je nám prospěšná v tom, že třídíme informace, které jsou v souladu s naším přesvědčením, ostatními se nezabýváme. V širším slova smyslu by se dalo říci, že stereotypy vytváří „propasti“ mezi sociálními skupinami (Atkinson et al., 2003; Fiske, 1998).

3.2.1 Genderové stereotypy ve společnosti

V každé společnosti je na gender pohlíženo zcela odlišně. Záleží na typu společnosti a na vzájemných vztazích v ní. Rozdíly mezi muži a ženami jsou patrné ve vzdělávání, pracovním životě, s ním spojenou finanční odměnou a mnoha dalších sférách.

Už v prvních fázích lidského života jsou rodiči dítěti podsouvány (ač třeba nevědomky) genderové vlivy. Pokud se například potkají na procházce dvě maminky s modrými kočárky, pravděpodobně v kočárcích nebudou ležet holčičky. Následně to pokračuje ve školce, kde jsou chlapcům spíše předkládány autíčka a dívkám naopak panenky. Pokud si dívka hraje s autíčky či bagry, je učitelkami většinou nabádána, ať se chová jako ostatní dívky. Stejný příklad platí pro opačné pohlaví, pokud si hraje s panenkami.

Mateřská škola a základní škola jsou místem, kde se jako pedagogičtí pracovníci vyskytují především ženy. Je to dáno upadajícím zájmem mužů o tuto profesi. Základní škola je ideální místo pro odstranění genderových stereotypů, avšak pedagogičtí pracovníci (také často nevědomky), komunikují s dívkami jinak než s chlapci. Děti si toho všímají a začínají vnímat rozdíly. Řada výzkumů prokázala, že učitelé věnují větší pozornost chlapcům, protože dle nich zlobí více než dívky. Typickým příkladem je oslovování chlapců příjmením a dívek křestním jménem, mnohdy i zdrobněle (Janošová, 2008; Smetáčková, 2016).

Po absolvování určitého typu vzdělání se ženy i muži ucházejí o pracovní místa na trhu práce. Muži jsou často zvýhodňováni, jelikož se u nich nepředpokládá, že by měli jít na mateřskou dovolenou. U žen tomu tak je a z pohledu zaměstnavatele to může tvořit velkou překážku pro přijetí ženy do pracovního poměru. Již na pracovním pohovoru je žena dotazována, kolik má dětí, či kolik plánuje mít v životě dětí. Pro zaměstnavatele je velmi složité, pokud žena odejde na mateřskou dovolenou a on ze zákona ji musí po určitou dobu tzv. „držet místo“. Proto zaměstnavatel často volí na základě genderu, nikoliv odbornosti či získaných pracovních zkušeností. Zaměstnavatel také předpokládá, že se muž bude schopen práci věnovat po delší časový úsek, protože předpokládá, že o rodinu a domácnost se bude starat jeho partnerka/žena (Hendrychová, 1998).

Důležité jsou i finance, které si muž a žena v práci vydělají. Štangová (in Hendrychová, 1998, s. 40) říká, že „v České republice platí zásada, že za stejné

hodnotnou práci mají muži i ženy nárok na stejnou odměnu. Přesto však je možné říci, že ženy mají zpravidla nižší příjmy než muži. Je tomu tak zejména proto, že ženy obvykle vykonávají méně náročnou a tedy i méně placenou práci.“

3.2.2 Genderové stereotypy v rodině

Ve středověku byli všichni členové rodiny majetkem „hlavy rodiny“, tedy většinou nejstaršího či nejsilnějšího muže. Jednalo se o širokou rodinnou základnu a její členové byli nuceni poslouchat či sloužit „hlavě rodiny“. Na začátku minulého století struktura běžné rodiny prošla velkými změnami, hlavně díky rozdělení soukromé a veřejné sféry. Rodina sice stále drží při sobě, nicméně obsahuje mnohem méně členů. Silná nadvláda muže v rodině se postupně mění ve více demokratickou či partnerskou, kde se vyskytuje mezi partnery diskuze. Rodina se tak stává klidným místem v životě jedince, který je zde povětšinou respektován. Vyvíjí se také vztah mezi rodiči a dětmi. Dříve byl syn brán jako potencionální živitel rodiny, který se postará o rodinu, až rodiče budou staří či nemohoucí. Dále je syn vnímán jako nositel rodinné tradice a dědic rodinného majetku. V dřívějších dobách bylo zcela běžné, že rodiče měli více jak 5 dětí, to se však v polovině 20. století změnilo. Rodiče mají méně dětí a věnují jim mnohem větší péči a snaží se jim poskytnout dobré vzdělání (Maříková, 2004; Renzetti & Curran, 2003).

Muž je vnímán jako živitel rodiny a žena má na starost péči o domácnost a uspokojuje členy domácnosti. Muž má v tomto modelu instrumentální roli, žena naopak expresivní roli. Muž pracuje většinou mimo domov a žena má primárně na starost domácnost a poté až jiné zájmy. V dnešní společnosti povětšinou pracují oba a zároveň se snaží oba pečovat o domácnost. Pokud muž nepřinese domů dostatečné množství financí, je brán za špatného partnera, naopak pokud se žena dostatečně nestará o domácnost, je brána za špatnou partnerku. Tento rozpor má důsledky i v tom, že jsou dnes na trhu práce lepší pracovní příležitosti, které mohou ženě umožnit přispět finančně do rodinného rozpočtu. Muži velmi často špatně snáší, pokud je žena v něčem lepší či prospěšnější než oni. V dnešní době je mnoho žen, které se zaměřují na pracovní kariéru a opomíjí rodinné povinnosti. V rodině však stále existuje nerovnost, která se projevuje zejména v domácí práci. Z toho vznikají genderové vzorce, které děti vnímají a předávají následně dále. Mnoho mužů si myslí, že by stále měla existovat patriarchální společnost a k tomu vedou i své děti, zejména syny (Maříková, 2004; Renzetti & Curran, 2003).

3.3 Gender ve sportu

Sportovní prostředí by nemělo být místem pro rasové, genderové nebo jiné útoky, přesto je to v dnešním světě zcela běžná situace.

U některých sportů společnost předpokládá, že ho budou vykonávat v drtivé většině muži nebo naopak ženy. Mezi mužské sporty lze zařadit například box, hokej, fotbal, ragby a americký fotbal. V roce 1994 bylo na středních školách pouze 328 registrovaných hráček (0,03 %) ze všech fotbalových hráčů a hráček studujících na středních školách (Renzetti & Curran, 2003).

Sekot et al. (2004) říká, že typicky mužské sporty nejsou vhodné pro ženy, protože jsou fyzicky náročné. Dále autor říká, že sport odráží socio-kulturní myšlení společnosti a také, že současnému sportu dominují muži. Sekot et al. (2004, s. 47) konkrétně říká, že *„postavení žen na půdě sportu reflektuje obecnější charakteristiky postavení žen ve společnosti.“* U chlapců očekává, že sport bude stimulem pro změnu v muže. Chlapcům přisuzuje tvrdost, zarputilost a sebepřekonání, zatímco u dívek nevidí sport jako důležitý aspekt jejich života a předpokládá u nich jemnost a citlivost. Dívky si získávají respekt především školními výsledky. Nelze to však generalizovat, jelikož ne všichni chlapci jsou vybaveni fyzickou zdatností pro sport, a naopak je spousta dívek, které svými sportovními výkony předčí mnoho chlapců.

Sekot (2008) vidí také rozdíl v působení médií na mužský a ženský sport. Typicky mužským sportům (fotbal, box), které provozují ženy, není v médiích věnován téměř žádný prostor. *„Mužský sport zabere ve Spojených státech 92 % televizního sportovního zpravodajství, ženským sportům se však věnuje jen 5 % zpráv“* (Renzetti & Curran, 2003, s. 494).

Ač mohou ženy někdy dosahovat srovnatelných výkonů s muži, přesto téměř vždy pobírají menší finanční kompenzaci na rozdíl od svých mužských kolegů na stejné úrovni. V mužském sportu se „točí“ mnohem více peněz také kvůli tomu, že naše kultura propaguje sport jako ztělesnění maskulinity a tělesného základu genderového rozdílu. *„Je nesporné, že ženské sportovní disciplíny mohou mít – a také mnohdy mají – i při srovnatelných výkonech menší publicitu a vyšší odměn než mužských disciplínách. Zde se otevírá možnost pro vyjednávání agenturního, či dokonce odborářského typu“* (Sekot et al., 2004, s. 47).

Renzetti a Curran (2003) se domnívají, že ženám jsou primárně doporučovány typicky ženské sporty, jako balet, aerobik či gymnastika. Chlapci dělají sport, ve kterém za pomoci soubojů porazí soupeře, což jim přinese uspokojení. Pokud do hry nedají maximum svého úsilí, jsou označováni jako „holky“. Chlapci ve sportu nejsou tolik usměrňováni jako dívky. Chlapci vnímají sport jako získání respektu u společnosti. Rozdílnost pohlaví ve sportu lze i vnímat za pomoci televizních obrazovek. Ženy jsou zde vyobrazeny tak, že řeší svou hmotnost, projevují emoce a flirtují s muži. Muži jsou zde naopak vykresleni jako vůdci a hrdinové. Tento model děti vnímají a považují za normální. Pokud se ženy věnují sportu až příliš, jsou označovány za nenormální a bývají terčem posměchu. Typická žena by měla pečovat o svůj vzhled a nebyť agresivní, protože tyto vlastnosti naše společnost neakceptuje. Ženy, které se věnují mužským sportům, jsou označovány jako „mužatky“ nebo „neženy“ (Renzetti & Curran, 2003).

Sekot et al. (2004) dále tvrdí, že ženy by se měly spíše věnovat sportům, ve kterých se dočkají uznání od více lidí. Pokud je muž v mužském sportu úspěšný, setkává se s aplausem, pokud je v mužském sportu úspěšná žena, setkává se s kritikou.

„Použití síly, agrese či dominance žen ve sportu naopak nekoresponduje s vžitými představami o ženskosti. Takovéto ženy jsou zpravidla pejorativně nazývány divošky a vystavují se nebezpečí být považovány za lesby. Naopak mediální obraz mužnosti reprezentuje ideál maskulinní síly, agresivity a plné oddanosti výkonnostnímu sportu“ (Sekot et al., 2004, s. 49).

3.4 Sexualita

Pohlaví (anglicky „sex“) je termín, kterým se popisují biologické rozdíly mezi mužem a ženou. Sexualita je potřebou každého člověka, umožňuje jedincům sexuální prožitky a pocit štěstí, nicméně každému jedinci v jiné intenzitě. Sexualitou bývá nazýván souhrn tělesných a duševních složek člověka, jenž souvisí s rozdíly mezi pohlavími. Sexualita je také přirozenou součástí našeho života (Lippa, 2009; Oakley, 2000).

Naše společnost nahlíží dvojím metrem na sexualitu. Renzetti a Curran (2003, s. 219) říkají, že *„mladým mužům sexuální aktivity dovoluje – nebo jejich sexuální eskapády přinejmenším pomíjí, přehlíží nebo jim je promíjí -, zatímco dívky za stejné chování odsuzuje a trestá.“*

3.4.1 Sexuální identifikace

Sexuální identifikace určuje to, za koho se jedinec dle sexuality považuje. Společnost považuje za správné, pokud se žena cítí vyrovnaně v těle ženy a pokud muž se cítí vyrovnaně v těle muže. Pokud je tato identifikace z jakéhokoliv důvodu narušena, jedinec se necítí být ve svém biologickém pohlaví komfortně. Cítí se, že je někým jiným v cizím těle. Nejčastěji se jedná o transsexualitu, kdy se jedinec v těle ženy cítí jako muž a naopak. Naše společnost se postupně liberalizuje a od naprosté netolerance se pomalu dostává do fáze, kdy takové jedince toleruje, chápe či přijímá. Dítě se už ve dvanáctém měsíci života identifikuje s rodičem stejného i opačného pohlaví. Dítě si kolem třetího roku života vytváří představy o mužské a ženské roli, s rolí, která mu je bližší se identifikuje (Janošová, 2000; Procházka, 2002).

Sexuální identifikace lze rozdělit na identifikaci se svou genderovou rolí a identifikaci s opačnou rolí. Identifikace se svou genderovou rolí znamená, do jaké míry jedinec splňuje typické chování a role, které jsou přisuzované jeho/jejímu pohlaví. Je zcela běžné, že každý jedinec má některé vlastnosti typické pro druhé pohlaví. Tyto rysy jsou nazývány jako maskulinní (mužské) a feminní (ženské). Identifikaci s opačnou rolí se také říká transsexualita. Od homosexuality se transsexualita liší negativním vztahem ke svému tělu. Bisexualita leží na pomezí mezi heterosexualitou a homosexualitou. Jedince přitahují obě pohlaví, jak muži, tak ženy (Janošová, 2000, 2008).

3.4.2 Sexuální orientace

Sexuální orientace je trvalou charakteristikou člověka. Mnozí sexuologové s tímto zcela nesouhlasí, protože se nejedná o stoprocentně podloženou informaci. Sexuální orientace ukazuje, s kým a jak jedinec touží realizovat své sexuální uspokojení. Za ideální společnost považuje tu orientaci, která je orientovaná na opačné pohlaví. Pokud se jedná o dospělého jedince, společnost neakceptuje jako sexuálního partnera jedince, který nedosáhl potřebného věku, který stanovila společnost. Existují i sexuální poruchy, které společnost zcela odsuzuje. Jedná se například o pedofilii, fetišismus, nekrofilii, zoofilii a transvestitismus. O sexuální orientaci jedince vypovídají i sny a přání. O sexuální orientaci se rozhoduje před pubertou. V době puberty nebo později může dojít k popírání vlastní orientace, což má za následek uzavřenosti před okolím. Dokonce se mnohdy stává, že homosexuálně orientovaná žena se provdá za muže, aby ji okolí

neodsoudilo, ale v manželství není šťastná. Stejně případy fungují i pro opačné pohlaví (Janošová, 2000; Procházka, 2002).

Pro naši společnost je ve většině případů typická heterosexuální orientace, což znamená, že osobu přitahuje opačné pohlaví.

Homosexualita

Dále se v naší společnosti vyskytuje i homosexuální orientace. Jednoduše řečeno, jedinec je orientován na jedince stejného pohlaví. Homosexuálům se často říká velmi hanlivě, ale nejčastější nazývání homosexuálů jsou gayové a lesbičky. Homosexuálové jsou často terčem pomluv, protože se vymykají normám společnosti, samozřejmě záleží na době a kultuře.

„Není zcela jisté, zda se homosexualita vyskytuje u mužů častěji než u žen, jak je na první pohled patrné z průzkumů. Roli zde můžou hrát další společenské i sexuální faktory včetně rozdílného sexuálního zrání a mimo jiné též fakt, že ženská homosexualita je společensky méně nápadná než mužská“ (Janošová, 2000, s. 14). Jelikož jde o velmi osobní a choulostivou věc, málokdo se k homosexuální orientaci veřejně přiznává, ale odhady jsou kolem 4 % populace (Janošová, 2000). Naopak Zvěřina a Budinský (2004) ve svém výzkumu říkají, že homosexualita se častěji vyskytuje u mužů (odhad 2 %) a u žen se odhaduje četnost homosexuální orientace na polovinu co u mužů (1 %).

Společnost se postupně liberalizuje, což dokládá výzkum od Tučka a Holuba (1994), ve kterém popisují výsledky ze sociologického výzkumu prováděného v roce 1988 a 1993. V roce 1988, 3,5 % populace označilo homosexualitu za přirozený projev lidské sexuality a 11,3 % populace označilo homosexualitu za trestuhodnou. V roce 1993, 18 % populace označilo homosexualitu za přirozený projev lidské sexuality a 2,3 % populace označilo homosexualitu za trestuhodnou.

Coming out

Coming out je proces, ve kterém se jedinec smíří sám se sebou a se svou sexuální orientací. Přestává se stydět za svou sexuální orientaci a je schopen o své sexuální orientaci veřejně mluvit, především se svým nejbližším okolím. Pro jedince i rodinu je toto období velmi psychicky náročné, ale pokud ho překonají, mohou dál žít svůj život ve vztahu, který je naplňuje. Coming out u všech neprobíhá hladce, zejména pokud jedincovo okolí se neumí s tímto faktem smířit. Jedinec pak volí mezi vlastní

spokojeností a spokojeným okolím. Některé extrémní případy končí až sebevraždou. Tento proces uvědomování přichází kolem puberty nejčastěji, může se také ale objevit i na samém sklonku života, je to velmi individuální. „*Lidé někdy nejprve převezmou vzorce chování, které pro ně připravily předchozí generace, a teprve v další fázi života si položí otázku, zda tento život odpovídá jejich cítění*“ (Janošová, 2000, s. 20). Pokud se jedná o mladého člověka, je pro něho nejdůležitější postoj rodičů. Mnohdy se rodiče snaží pochopit jejich syna/dceru, ale činí jim to veliké problémy, protože si představují nebo představovali, že se sami stanou prarodiči (Janošová, 2000; Lippa, 2009; Vodrážka, 2007).

Janošová (2000) rozděluje coming out do pěti fází:

- 1. Precoming out** – první fáze, kdy si jedinec uvědomuje odlišnost od ostatních, ale nedokáže to zcela správně vyjádřit. Tato fáze je patrná už v dětství, zejména díky vztahům s rodiči.
- 2. Vlastní coming out** – druhá fáze je typická tím, že jedinec dokáže pojmenovat odlišnosti od ostatních a je si vědom toho, že souvisí se sexualitou. Jedinec v této fázi může sám sobě něco namlouvat, přesto následně si dokáže přiznat pravdu. Důležitá je v této fázi i reakce rodičů a okolí.
- 3. Fáze explorace** – třetí fáze je typická navazováním prvních sexuálních vztahů. Jedinec se utvrzuje ve své sexuální orientaci.
- 4. Fáze partnerství** – čtvrtá fáze, ve které jedinec navazuje trvalejší partnerské vztahy.
- 5. Fáze integrace** – poslední fáze, ve které jedinec integruje svou osobnost a zcela se upevňuje ve své roli.

4 POSTAVENÍ ŽENY V MINULOSTI A SOUČASNOSTI

Postavení ženy ve společnosti není vždy lehké určit. Záleží na časovém období, geografickém hledisku nebo také společenském postavení jejího muže či rodiny. Mimo jiné je také obtížné paušalizovat všechny ženy, protože se od nepaměti tvoří různé společenské vrstvy obyvatel. Tato kapitola má za cíl objasnit postavení žen v západní společnosti a ve sportu, z čehož se dá vycházet do praktické části, kde respondentky odpovídají na otázky, týkajících se vnímání žen v mužském sportu.

4.1 Postavení žen v minulosti

Společenské postavení žen v průběhu dějin proběhlo řadou velkých změn. Byly doby, kdy ženy byly politickými vůdci a statečnými bojovnicemi. Byly také doby, kdy ženy pouze sloužily mužům a byly jejich majetkem. V dnešních dobách se tyto extrémy víceméně odstranily, zejména díky tomu, že společnost vospěla. Může se to zdát tak, že čím hlouběji v minulosti se nacházíme, tím měly ženy oproti mužům méně práv. Pravdou je však to, že ženy během vývoje lidstva v periodách práva získávaly a zase ztrácely (McKeown, 2011).

Ve starověku se na ženy koukalo, jako na bytosti podřadné mužům, ale také jako na zdroj zla. Z řeckých dějin lze vybrat jako modelový příklad Pandóru, manželku Titána Epiméthea. Pandóra otevřela zakázanou skříňku a přinesla na lidi utrpení v podobě moru a zla. V antických dobách, konkrétně v Římě, byla žena právně na úrovni dítěte a samozřejmě byla podřízena mužům. Přibližně 500 př. n. l., se v Indii vytvořil hinduismus, který hlásal, že ženy musejí být mužům zcela poslušné. V praxi to vypadalo tak, že muž chodil první, žena za ním, a pokud se žena stala vdovou, nesměla se znovu provdat. Proto také rodiny preferovaly narození chlapců oproti dívkám (McKeown, 2011; Neumann, 1999).

Dle historických analů stále existovala nerovnoprávnost žen, protože ženy byly často přiřazovány k určitému muži, jako manželky nebo dcery. Po celé Evropě pak ve středověku probíhal hon na čarodějnice. Hlavy římskokatolické církve vnímala ženy jako synonymum zla. Některé tyto myšlenky byly přeneseny do tuzemské literatury. Příklady můžeme najít v Kosmově Kronice české nebo z myšlenek Mistra Jana Husa. Ženy v tomto období byly zcela separovány od veřejného života, který patřil mužům,

a byly pouze v domácnosti. Důležitá v této době byla udržitelnost rodu, tudíž žena měla dědická práva. Právoplatnou manželkou se stala žena až v okamžiku, kdy dala muži syna, čímž splatila mužovu důvěru, kterou do ní vložil. Veškerá manželství byla pod dohledem církve. Jednalo se pouze o monogamní manželství, kde muž během manželství směl ženu vychovávat, jinými slovy, mohl ji fyzicky trestat. Pokud docházelo k násilí na ženách, zpravidla nebylo společností trestáno. Jelikož údělem ženy v této době bylo rodit co nejvíce dětí, ženský organismus nebyl schopen několik porodů za sebou zvládnout, tudíž se stávalo, že ženy během porodu či krátce po něm umíraly. Na konci středověku se začínají sporadicky objevovat díla, které velebí ženskou krásu (Lenderová, 2002; Neumann, 1999).

V novověku je zcela běžné, že dochází k dohodě dvou rodin za účelem sňatku, aby byl ochráněn majetek rodiny. Dívka je k oltáři vedena jako panna, což ji musí svědek dosvědčit. Žena je v této době vnímána jako pracovitá žena, která se stará o domácnost a děti, dále je pobožná a cudná. Vzniká také velké množství nevěr, ze kterých vznikají nemanželské děti. Pokud byl manžel nevěrný, většinou to vyřešila drobná finanční pokuta, pokud byla však nevěrná žena, byla z rodiny vyhnána či zadržena. Šlechticové se považovali za nejvyšší společenské patro, tudíž se dostávali pod tlak, aby jejich rod pokračoval i v příštích generacích. Pokud se šlechtické manželce narodilo mrtvé dítě, bylo to bráno jako trest vyšší moci za nemravný život ženy. Ženy braly jako osobní selhání narození dcery. Postavení ženy bylo rozděleno do třech úrovní podle pohlavní čistoty na pannu, manželku a vdovu. Vdova musela pečovat o rodinný majetek a musela nosit smuteční roucho. Jelikož bylo spousta sňatků, které se uzavíraly z rozumu, tudíž docházelo i k častým vraždám manželů, zejména díky neshodám a rodinnému majetku. Pokud ovdověl muž, bylo jeho povinností se znovu oženit, aby jeho rod pokračoval (Lenderová, 2002; Neumann, 1999).

V 18. století roste moc střední třídy a ženy dostávají možnosti pomáhat s prací svým mužům mimo domov. Ženy jsou více početně zastoupeny v literatuře oproti předešlým obdobím, avšak část společnosti je jako autorky zcela neakceptuje. Manželské zákony stále více hovoří ve prospěch mužů. Jelikož je v této době k práci zapotřebí i velká fyzická síla, kterou mají muži, ženě nezbývá nic jiného, než se starat o domácnost, případně manželovi s něčím drobným pomoci. Stále není dost dobrá zdravotní péče, a tak jsou porody stále velmi rizikové. V 19. století ženy nemají volební právo a je zde velká genderová nerovnost. Ženy z vyšších vrstev zůstávaly doma, o domácnost se staraly buď samy, nebo měly služebnice. Naopak ženy z nižších vrstev

pracovaly mimo svůj domov, byly špatně placené a pracovaly buď jako služebnice ženám z vyšších vrstev či jako dělnice v továrně. Roku 1849 se poprvé oficiálně žena stává lékařkou, roku 1895 poprvé zubařkou a o tři roky později poprvé žena stává architektkou. Velmi důležitým rokem pro ženy se stal rok 1893, kdy se ženy směly na Novém Zélandu poprvé účastnit voleb (Bahenská, 2005; Bock, 2007; Neumann, 1999).

Během 20. století se ve většině států světa stalo, že ženy získaly rovná práva s muži. Bylo mnoho pracovních příležitostí, které ženy vykonávaly. Na začátku století však vdané ženy do práce nechodily a nechávaly se živit od manžela výměnou za práci o domácnost. Jiná situace však nastala v době světových válek, kdy ženy musely chodit do práce. Ženy natrvalo začaly pracovat až po druhé světové válce, ale většinou se jednalo o zkrácené pracovní úvazky. V naší zemi se díky komunistickému režimu dostala do společnosti myšlenka, že ženy kromě práce musí perfektně zvládat i domácnost. Tento názor přetrvává v mnohých českých domácnostech i dnes (Bock, 2007).

4.1.1 Feminismus

Feminismus je termín, který je vnímán jako životní postoj, ve kterém se ženy snaží odstranit mužskou nadřazenost. Osvaldová (2004, s. 41) říká, že *„jde o získání sociopolitických lidských práv, obhájení přístupu k subjektivitě, k právu prosazovat svou přítomnost ve všech podobách lidské existence a na každém poli diskurzu.“* Jedná se o kampaň, ve které se propagují práva žen a její historie sahá až do 17. století. V této době šlo především o příležitost dosáhnout u žen vyššího vzdělání. V 19. století ženy bojovaly za volební práva a ve 20. století se jednalo o vytvoření stejných sociálních a finančních podmínek pro muže a ženy (Osvaldová, 2004; Vodrážka, 2007).

Feminismus lze rozdělit do tří etap. První etapa se datuje od roku 1789 (začátek Velké francouzské revoluce) až do roku 1930. První etapa se vyznačuje zejména cílem ženy, dosáhnout základních lidských práv, a to právem po vzdělání a majetku. Feministické hnutí bylo jednotné díky soudržnosti žen ze středních a nižších vrstev. Ženy v této době se zviditelňovaly za pomoci časopisů, ve Velké Británii např. *Englishwoman's Review*, v Německu *Neue Bahnen* a v Itálii *La Dona*. Během první světové války ženy začaly pracovat v továrnách, kde nahradily muže, což společnosti ukázaly, že dokážou být stejně dobří jako muži. První vlna feminismu skončila ze dvou

důvodů. Ženy dosáhly svého cíle a získaly některá práva a především nastupovala vlna fašismu (Abrams, 2005; Osvaldová, 2004; Renzetti & Curran, 2003).

Druhá vlna feminismu probíhala spíše v západním světě, jelikož politický režim v zemích Východního bloku potlačoval nejen práva žen, ale i mužů. V západním světě byl důležitým impulsem pro společnost kniha od Betty Friedan, *Feminine Mystique*, která mobilizovala ženy. Cílem feminismu v této době, bylo odstranění útlaku žen v mnoha lidských sférách. Ženy v této době nechtěly zůstat doma, ale chtěly se vzdělávat a pracovat. Pro období druhé feministické vlny je v USA typické hnutí hippies. Ženy v této době chtěly odstranit nerovnosti, které v zákoně už sice nefigurovaly, přesto byly ve společnosti zakořeněné. Ženy také chtěly povolit možnost potratu a možnost vykonávat jakékoliv povolání dle vlastního výběru. V této době také vzniká termín gender a genderová identita (Osvaldová, 2004; Renzetti & Curran, 2003).

Třetí vlna feminismu trvá až do dnešních dní. Nejedná se o jednotný proud, nýbrž o několik různých směrů, bojujících za práva žen v mnoha různých oblastech života. Mezi témata se dostává sexuální orientace, věk a barva pleti. Jedná se tedy o různosti mezi jednotlivými ženami. Vznikají nové proudy jako mužský feminismus, kyberfeminismus nebo postmoderní feminismus. Jako představitelku třetí vlny feminismu lze zařadit Judith Butler. V současné době je feminismus mnohem častěji skloňovaným pojmem v USA než v České republice. Přesto se v rámci České republiky dají studovat genderová studia. Dnešní feministická hnutí zkoumají pracovní ohodnocení obou pohlaví, rovné příležitosti na trhu práce či diskriminace homosexuálně orientovaných žen (Butler, 2006; Renzetti & Curran, 2003).

4.2 Postavení žen v současnosti

Ženy v dnešní společnosti mají postavení, které z hlediska historického vývoje je zcela nejbližší rovnosti mužům. Hendrych (in Hendrychová, 1998, s. 10) říká: „*V Ústavě ani jiných součástech Ústavního pořádku České republiky nejsou žádná ustanovení, která by se speciálně vztahovala na ženy, a to diskriminujícím způsobem.*“ Mohou libovolně studovat, následně volit zaměstnání dle libosti, cestovat a být voleny jako zástupkyně lidu. Za případné diskriminace mohou stereotypy, které jsou řadu generací ve společnosti. Mnoho mužů nemůže přenést přes srdce to, že jim šéfuje/vládne žena. Dnes jsou ženy mnohem více nezávislé na mužích a dokážou se dobře postarat nejen o sebe, ale i o své děti a rodiče (Lippa, 2009).

Ve světě však najdeme mnoho mocných žen, které jsou vzorem pro mnoho ostatních žen na celém světě. Příklad lze najít v německé kancléřce Angele Merkel, která je vrcholnou představitelkou (kancléřkou) již od roku 2005. Nejmocnější osobou ve Velké Británii je královnou Alžběta II., která byla korunována roku 1953 a vládne dodnes. V roce 2016 v USA, nejmocnější zemi světa, prohrála Hillary Clinton prezidentské volby s nynějším prezidentem Donaldem Trumpem, jinak by se stala nejmocnější ženou světa. Mezi významné mocné české ženy, spojeny s Českou republikou, lze zařadit Madeleine Albright nebo eurokomisařku Věru Jourovou (MediaRey, 2019).

V současné době je ve světě populární kampaň #MeToo (Já také), která je reakcí na sexuální obtěžování. Na jedné straně je pro ženy skvělé, že se bojuje proti sexuálnímu obtěžování muži, na druhé straně se však muži bojí být s ženami o samotě a bojí se je i zaměstnat. Takovéto podobné kampaně vytvoří ve společnosti i domněnky, které nemají se sexuálním obtěžování nic společného (Me Too, 2018).

4.3 Postavení žen ve sportu

V současném sportovním světě je ve vedoucích pozicích více mužů než žen, tudíž je ženský sport nepřímou zařazen za ten mužský. Je tedy muži ovládaný (male dominated), s muži ztotožňovaný (male identified) a soustředěný na muže (male centered). Důkazem toho, že sport je ovládan mužmi, je vznik mnoha ženských organizací, jako je například Women's Sport and Fitness Foundation (WSFF), která podporuje zařazení žen do typicky mužských sportů a smazání rozdílů v nich (WSFF, 2016).

Za typicky ženské sporty se považují ty, kde je kladen důraz na estetiku (krasobruslení, gymnastika, balet, tenis). V těchto sportech ženy nenarušují stereotypy. Nelze říci, že ženy nesmí provozovat jakýkoliv sport, nicméně při jeho provozování jsou mnohdy zesměšňovány či odsuzovány. I úspěšné ženy ve své sportovní disciplíně bývají označovány jako lesby či mužatky. Slova česko-americké tenisové ženské hráčky, která byla ve své době nejlepší na světě, zmiňuje Sekot et al. (2004, s. 50), „*být atletkou a lesbou, znamená pravděpodobně dostatečný důvod pro diskriminaci.*“ Mužský sport ten ženský svou popularitou zcela zastíňuje. Ženy raději volí aktivity, které jim přinášejí radost z pohybu a hry a neobsahují osobní souboje. „*Ženy preferují sportovní aktivity, které přinášejí nikoli osobní souboje, nýbrž radost ze hry. Trpce je*

však konstatováno, že právě absence fyzické nadvlády a cílené akčnosti ubírá ženským sportům zájem sponzorů a masových médií“ (Coakley, 2001, s. 495). Nelze to však opět vztahovat na všechny ženy, jen na valnou většinu.

Úspěšné sportovkyně mohou mít však velký vliv na společnost, ať už pozitivní či negativní. Mezi velmi vlivné sportovkyně patří tenistka Sereena Williams, Marija Jurjevna Šarapova, atletka Caster Semenya nebo Yelena Gadzhievna Isinbayeva. V České republice je řada sportovkyň, které jsou celosvětově známé a mají vliv nejen na tuzemskou veřejnost, ale i na veřejnost světovou. Jako příklad lze uvést tenistky Karolínu Plíškovou a Petru Kvitovou, rychlobruslařku Martinu Sáblíkovou, snowboardcrossovou závodnici Evu Samkovou nebo lyžařku a snowboardistku Ester Ledeckou. Žádná z těchto žen však neprovozuje sport, který je dnes brán jako typicky mužský.

4.3.1 Emancipace žen ve sportu

Důležitý rok pro emancipaci žen v českých zemích ve sportu je rok 1862. V tomto roce byla založena organizace Sokol. Prvním sportem, ve kterém ženy mohly závodit, byla cyklistika. Později se k cyklistice přidaly sporty jako plavání nebo tenis. V rámci olympijského hnutí byly ženy často opomíjeny, a proto v posledních několika olympiádě roste procentuální zastoupení žen v rámci celého spektra sportů na olympiádě. Baron Pierre de Coubertin, zakladatel moderních olympijských her, byl zcela rezolutně proti začlenění žen na olympiádě, ba dokonce zcela otevřeně kritizoval ženské hry. Důležitým mezníkem pro emancipaci žen na olympijských hrách byl rok 1921, kdy Monako pořádalo mezinárodní závody žen, které byly divácky velice úspěšné a daly tak vzniknout federaci ženského sportu na světové úrovni. Tato federace zanikla roku 1934, jelikož už ženy mohly startovat na olympijských hrách. Na konci 20. století se mohly ženy účastnit v rámci olympijských her typicky mužských sportů, jako jsou fotbal, hokej nebo vzpírání. V roce 1896 nebyla na olympijských hrách účastnicí žádná žena, roku 1972 jich bylo více než 1000 a v roce 2000 soutěžilo přes 4000 žen (Bahenská, 2005; Dovalil, 2004; Sekot et al., 2004).

Ženy jsou stavěny do role, že maskulinní sporty jsou pro ně nevhodné. Některé ženy jsou svým chováním více podobné mužským představám, a mužské sporty pro ně mohou být i určením vlastní identity. Sport každý vnímá jinak. „*Pro jedny je specifickou rituální obětí lidské energie, pro jiné běžným prostředkem mezilidských*

vztahů, pro další kompenzaci rozdílnosti v lidském životě či formou stvrzení osobní identity a individuálních rozdílů“ (Sekot, 2008, s. 9).

Culvin (2019) ve svém výzkumu říká, že fotbal jako práce pro ženy je novou realitou. Dále dodává, že v Anglii je toto povolání pro ženu velmi nejisté. Týká se to zejména historie a genderových vztahů, protože v této zemi je brán fotbal jako typicky maskulinní hra. Autorka také říká, že nejsou ženám v profesionálním fotbale ani zdaleka poskytovány takové zdroje jako v mužském fotbale na stejné úrovni.

4.3.2 Diskriminace žen ve sportu

Ženy ve sportu jsou často opomíjeny, uráženy či nedoceny. „K významným argumentům, dokumentující diskriminaci žen ve sportu patří omezené finanční zdroje a zařízení pro sportování žen, nižší zájem masových médií a trivializace ženských sportů v médiích a marginální zastoupení žen v trenérských, manažerských a rozhodovacích pozicích“ (Sekot et al., 2004, 50).

Finanční ohodnocení žen a mužů je diametrálně rozdílné. V dnešní době je sport velkým byznysem, a tudíž ženy i muži dostávají takové peníze, které odpovídají jejich výkonům, úspěchům, prezentaci v médiích a jejich finančnímu potenciálu. Existuje však nerovnost v odměňování za stejný turnaj. V rámci Grandslamu (Australia Open, Roland Garros, Wimbledon, U. S. Open) dostávají muži přibližně o 10 % větší odměny za výhru než ženy (Sekot et al., 2004).

Do finále U. S. Open v roce 2018, se probojovaly hráčky Serena Williams a Naomi Osaka. Serena Williams prohrála utkání 6-2 a 6-4 na sety a už přímo v zápase inzultovala rozhodčího zápasu Carlose Ramose. Vyčítala mu to, že by v případě mužské dvouhry vedl zápas úplně jinak a nařknula ho ze sexismu. Po zápase tento čin obhajovala bojem za ženská práva. K Williams se pomocí sociálních sítí přidala další tenistka Victoria Azarenka, která chování tenistky kvitovala. Carlos Ramos se hájil tím, že Williams neunesla nepříznivý stav utkání a dávnou křivdu vůči její sestře Venus. Ve světě tato událost vzbudila velký ohlas, muži stáli za rozhodčím, protože viděli zápas dvou žen, naopak ženy viděly bojovnici za práva žen (Anonymus, 2018).

4.3.3 Ženský sport v médiích

Sociologie sportu se v této době hodně zaobírá prezentováním mužů a žen v médiích. Média a sport jsou v symbióze a navzájem se ovlivňují. Ačkoliv počet profesionálních žen ve sportu pomalu roste, stále se daleko více věnuje prezentování

mužského sportu v médiích. Příčinou je nižší kvalita obsahu a také vysílací čas. Hlavní vysílací čas je převážně věnován mužům. Dalším důvodem je nižší poptávka po ženských sportech. Záměrem televize či jiného média je co největší sledovanost, tudíž genderovou rovnost v médiích nebudou prosazovat. V hlavní vysílací čas se vysílá hokej, fotbal nebo basketbal. Je důležité zmínit, že pokud se v hlavním vysílacím čase vysílá fotbal, tak se z drtivé většiny nejedná o utkání žen. Ve Velké Británii není ženskému sportu věnováno ani 10 % sportovního tisku, a když už se ženám v rámci tisku věnují, tak jde především o vzhled a chování sportovkyň a výkon je často opomíjen. Velmi zjednodušeně lze říci, že postavení žen ve sportu reflektuje postavení žen ve společnosti (Sekot, 2008).

Pokorná (2011) ve své studii říká, že v roce 2001 Česká televize na kanálech ČT1 a ČT2 se sportovním přenosům věnovala 892 hodin. Výsledek studie ukázal, že mužům bylo věnováno 49 % vysílacího času, ženám 14 % a smíšeným akcím 37 %. Do této statistiky není počítán kanál ČT sport.

V rámci olympijských her se ženám v médiích věnuje více prostoru, protože poměr mužů a žen na olympijských hrách je přibližně stejný. Český fanoušek navíc velmi prožívá úspěch na olympijských hrách a je mu jedno, zdali tohoto úspěchu dosáhl muž, žena nebo kolektiv (Dovalil, 2004).

Ve světě však dochází i k událostem, které média separují informace o ženách sportovkyních. Íránská televize IRIB se rozhodla neodvysílat mužský zápas fotbalu z Bundesligy, kde proti sobě nastoupil celek Augsburg a Bayern Mnichov. Íránská televize IRIB vlastní vysílací práva na Bundesligu, přesto tento atraktivní zápas nevysílala z důvodu, že hlavní rozhodčí byla žena Bibiana Steinhaus. Televize vydala prohlášení, že není vhodné, aby žena příliš odhalovala kůži (Elliott, 2019).

4.3.4 Rozhodčí, trenérky

Rozhodčí i trenér/trenérka jsou nezbytnou součástí většiny sportů. Ženy jako sportovní rozhodčí to mají velmi těžké. Ženy jako rozhodčí nejsou respektovány v očích mužů a mnohdy ani v očích žen. Pokud se žena chce věnovat povolání rozhodčí, tak upřednostňuje individuální sporty před kolektivními a zejména typicky mužskými. V typicky mužských sportech je brána jako nedostatečně kvalifikovaná v očích mužských sportovních diváků. První známou akreditovanou rozhodčí FIFA se stala roku 1994 Sonia Denoncourt, která o dva roky později řídila finále letních olympijských

her. Nejznámější českou fotbalovou rozhodčí je Dagmar Damková (Fasting & Knorre, 2005).

Česká společnost je však velmi konzervativní, a proto jsou ženy rozhodčí především nasazovány do ženských zápasů. V roce 2016 byla hlavní rozhodčí ve fotbalovém zápase Sparta Praha versus Zbrojovka Brno Lucie Ratajová. Zápas skončil 3:3 a spart'anští hráči cítili křivdu, zejména díky výkonu rozhodčí Ratajové. Po skončení zápasu brankář Tomáš Koubek sdílel v rámci rozhovoru po zápase myšlenku, že ženy by měly zůstat u plotny, a ne rozhodovat mužský fotbal. Na twitterovém účtu se připojil i spart'anský záložník Lukáš Vácha, který Ratajovou poslal k plotně. Oba hráči dostali vysoké pokuty od klubu. Ratajová uznala svou chybu v utkání a následně jí byl udělen zákaz na 4 utkání. I z takovýchto příkladů se ženy od rozhodování mužských fotbalových zápasů drží v povzdálí (Svoboda, 2016).

Fasting a Knorre (2005, s. 47) říkají, že *„ženy tvoří v ČR pouze 11 % všech profesionálních trenérů – 18 % žen, které se trenérstvím zabývat nechtějí, uvedlo, že ,trenérky nemají dostatek respektu‘ a 9 % říká, že ,mezi trenéry převažují muži.“* Žen trenérek je ve fotbalovém prostředí mnohem méně než jejich mužských kolegů. Důvody jsou stejné jako u ženských fotbalových rozhodčích, nedostatečná autorita a respekt. Za pomoci kampaní se mnohé státy pokouší do svých řad dostat trenérky, aby tím byla vytvořena rovnováha mezi pohlavími. Žen trenérek je i málo z důvodu velké časové náročnosti a nízkého finančního ohodnocení. Autoři srovnávají mužské a ženské trenérky a říkají, že ženy jsou jako trenérky mnohem svědomitější, je s nimi lepší domluva, jsou méně afektované, ale chybí jim respekt svěřenců (Fasting & Knorre, 2005).

5 VÝZKUMNÁ ČÁST

5.1. Cíl práce

Cílem práce je za pomoci dotazníku objasnit motivační faktory a postoje zkoumaného vzorku žen (ženy starší 18 let a současně hrající v I. až IV. nejvyšší ženské fotbalové soutěži v České republice) k provozování genderově netypického sportu (fotbalu). Dalším cílem je objasnit ze zkoumaného vzorku žen, jak ženy vnímají své postavení v této genderově maskulinní hře.

5.2 Výzkumná otázka

Na základě výše uvedeného cíle byla stanovena výzkumná otázka:

1. *„Z jakého důvodu (motivace) se ženy začínají věnovat genderově netypickému sportu (fotbalu) na klubové úrovni?“*
2. *„Jaké postoje zaujímají ženy k dění ve fotbalovém prostředí žen?“*
3. *„Jak ženy vnímají své postavení v této genderově maskulinní sportovní hře?“*

5.3 Hypotézy

Byly stanoveny hypotézy H1 – H10.

- H1:** Předpokládám, že dotazované ženy začínají hrát fotbal na klubové úrovni kvůli radosti z pohybu.
- H2:** Předpokládám, že nejčastější osobou, která přivedla dotazované ženy do fotbalového prostředí, byl její otec.
- H3:** Předpokládám, že si dotazované ženy myslí, že fotbal je typicky mužský sport.
- H4:** Předpokládám, že si dotazované ženy myslí, homosexuální orientace se vyskytuje více v ženských fotbalových týmech než v mužských fotbalových týmech.
- H5:** Předpokládám, že žena sama není spokojena s volbou výkonnostního sportu (fotbalu).
- H6:** Předpokládám, že nejbližší okolí fotbalistky není spokojeno s volbou výkonnostního sportu (fotbalu) na klubové úrovni.

- H7:** Předpokládám, že si dotazované ženy myslí, že jsou společností vnímány pouze negativně, jen proto, že hrají fotbal na klubové úrovni.
- H8:** Předpokládám, že si dotazované ženy myslí, že by fotbal měl být více genderově vyrovnaný v souvislosti s výplatami hráček.
- H9:** Předpokládám, že dotazovaným ženám záleží na pohlaví rozhodčího.
- H10:** Předpokládám, že dotazovaným ženám záleží na pohlaví trenéra.

6 METODOLOGIE

6.1 Charakteristika výzkumného souboru

Zkoumaným souborem byly ženy provozující genderově netypickou aktivitu (fotbal) na klubové úrovni (dále KÚ). Tyto ženy zároveň musely splňovat kritérium, být starší 18 let a zároveň hrát aktivně v týmu, který hraje 1. až 4. nejvyšší ženskou fotbalovou soutěž v České republice. Celkem se do výzkumu zapojilo 124 fotbalových hráček. Mezi dotazovanými hráčkami byly například hráčky Liberce, Lokomotivy Brno, Hradce Králové, Pardubic, Dukly Praha, Slovácka, Olomouce, Líšně a Sokola Třebeš. Některé hráčky hrají fotbal od útlého dětství, jiné začaly s fotbalem na KÚ nedávno. Ve všech 124 případech se jednalo o hráčky, které za fotbal na KÚ nepobírají mzdu.

6.2 Metody výzkumu

Zvolenou metodou pro zpracování všech dat byl dotazník vytvořený pro účely tohoto výzkumu autorem, viz příloha. Dotazník měl pevně stanovené otázky. Všechny otázky byly uzavřené, pouze u dvou otázek mohly respondentky zvolit odpověď mimo spektrum předvolených odpovědí. Způsob dotazníku byl zvolen proto, aby se respondentky mohly anonymně vyjádřit bez ostychu k některým otázkám, které byly osobní. Dotazník byl rozdělen na dvě části. V první část je věnován obecným informacím o respondentkách a motivaci k provozování fotbalu na KÚ. V druhé části jsou výroky, kde respondentka označí míru identifikace s výrokem. Tato část je zaměřena na postoje respondentek.

6.3 Sběr dat

Dotazník jsem vytvořil v textovém procesoru Microsoft Word a následně ho rozesílal elektronickou formou za pomoci e-mailu a sociálních sítí. Vzhledem k vzdálenosti bydliště jednotlivých respondentek jsem volil elektronickou formu doručení, která byla i užitečná v následném vyhodnocení. Tato forma byla navíc nenáročná na náklady a čas.

6.4 Způsob zpracování dat

Po shromáždění veškerých dat jsem každý dotazník jednotlivě zpracoval a výsledky zaznamenal do tabulkového procesoru Microsoft Excel. V tabulkovém procesoru Microsoft Excel byla data zpracována pomocí metody deskriptivní (popisné) statistiky. Tato data byla následně převedena do grafického znázornění, aby umožnila co nejpřehlednější vyhodnocení.

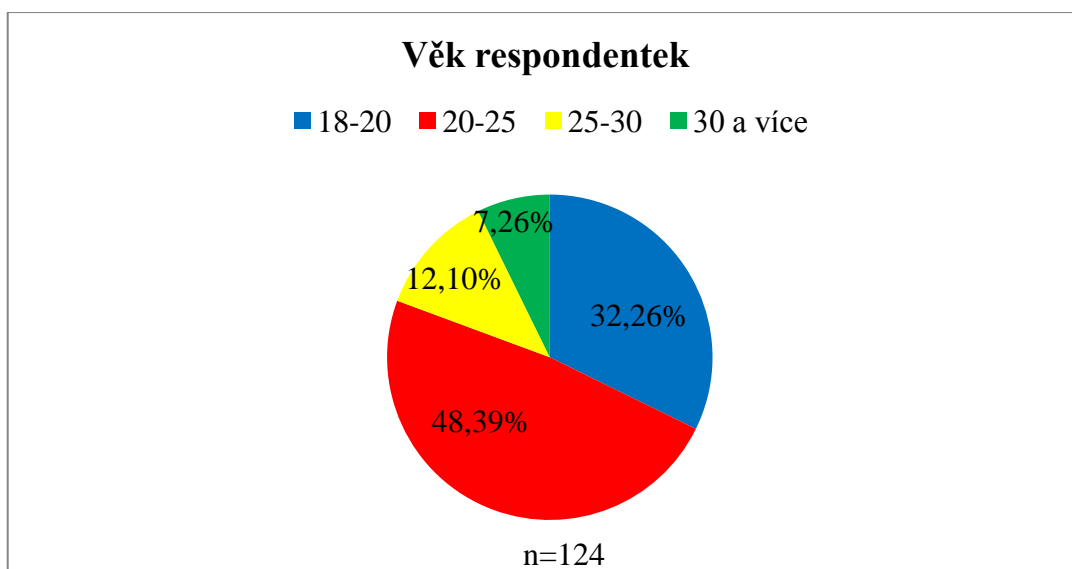
7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Dotazované ženy odpovídaly na 34 otázek. Dotazník se 34 otázkami, který byl mezi respondentky rozeslán, byl zařazen do příloh práce.

Obrázky 4. až 9. (otázky z dotazníku 1-6) se týkají základních informací o respondentkách a jejich motivaci k provozování genderově netypického sportu (fotbalu). Jedná se o tzv. „koláčové grafy“.

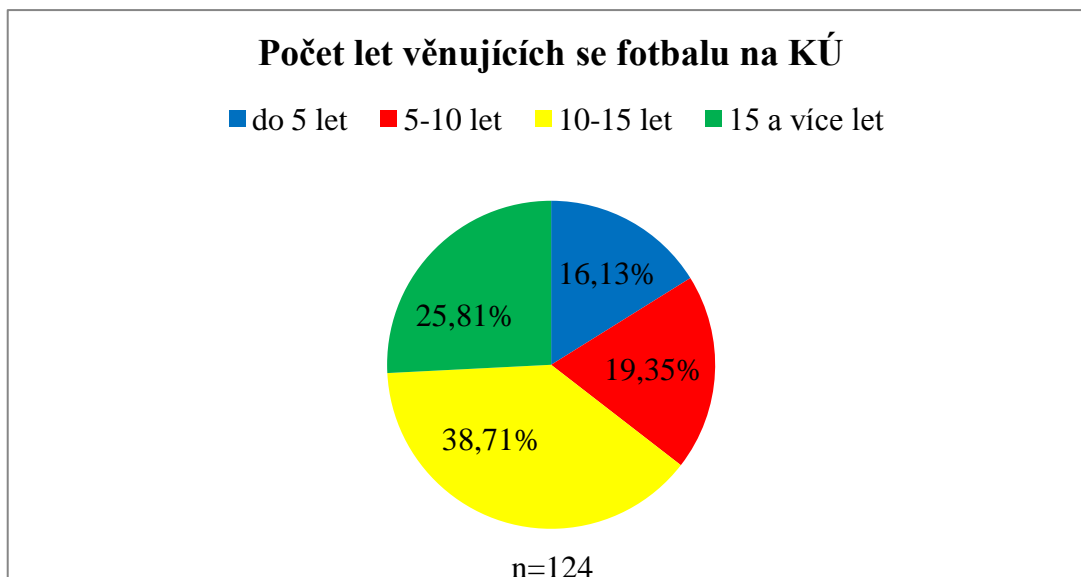
Obrázky 10. až 30. (otázky z dotazníku 7-34) se týkají postojů k dění v ženském fotbale a jak ženy vnímají sami sebe v tomto genderově maskulinním sportu. Jedná se o tzv. „sloupcové grafy“. Pro přehlednost jsem všechny výsledky z této části zařadil také do příloh (tabulka 2.).

Obrázek 4 ukazuje procentuální rozložení věku respondentek. Výzkumu se účastnilo 40 respondentek (32,26 %) v rozmezí 18-20 let, 60 respondentek (48,39 %) v rozmezí 20-25 let, 15 respondentek (12,1 %) v rozmezí 25-30 let a 9 respondentek (7,26 %) starších 30 let.

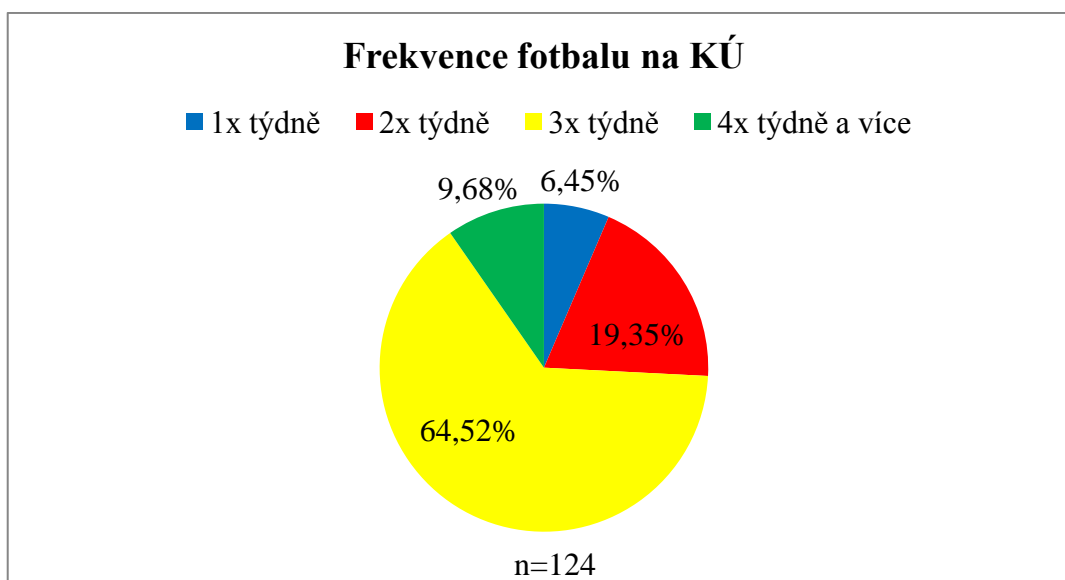
Obrázek 4. Grafické znázornění věku respondentek.

Obrázek 5 ukazuje, kolik let se respondentky věnují fotbalu na KÚ. Z výsledků vyplývá, že se dotazované ženy věnují fotbalu na KÚ do 5 let 21 respondentek (16,13 %), 23 respondentek 5-10 let (19,35 %), 47 respondentek 10-15 let (38,71 %) a 33 respondentek více jak 15 let v (25,81 %).

Obrázek 5. Grafické znázornění počtu let věnujících se fotbalu na KÚ.

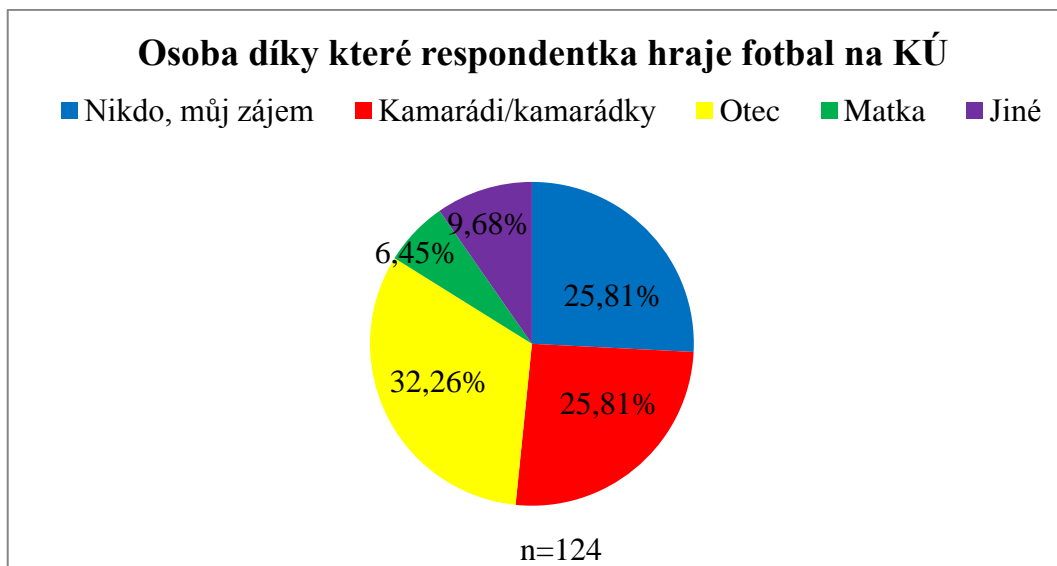
Obrázek 6 ukazuje, jak často se ženy věnují fotbalu na KÚ (fotbalové tréninky + zápasy). Pouze 8 respondentek (6,45 %) se věnuje fotbalu na KÚ jedenkrát týdně, 24 respondentek (19,35 %) dvakrát týdně, 12 respondentek (9,68 %) čtyřikrát týdně a více. Nejvíce dotazovaných žen se věnuje fotbalu na KÚ třikrát týdně a to 80 respondentek (64,52 %).

Obrázek 6. Grafické znázornění frekvence věnování se fotbalu na KÚ.

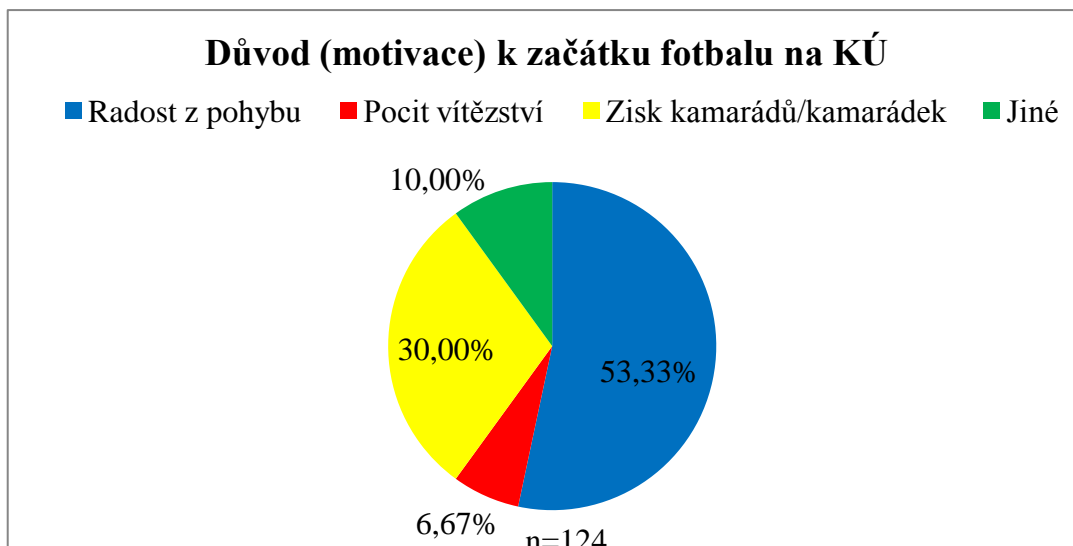
Obrázek 7 ukazuje, kdo přivedl ženu k fotbalu na KÚ. Z obrázku 7 vyplývá, že 32 respondentek (25,81 %) nepřivedl k fotbalu nikdo respektive jejich vlastní zájem o tento genderově netypický sport. Stejné procento (25,81 %) přivedlo k fotbalu na KÚ

kamarád/kamarádka. Nejčastějším faktorem byl však otec, 40 respondentek (32,26 %). Matka přivedla k fotbalu na KÚ, 8 respondentek (6,45 %). Ostatní osoby (sourozenci, učitel na základní/střední škole) přivedly 12 respondentek, (9,68 %). Osoba, která nemá dle výsledků žádný vliv na začátek fotbalu na KÚ je přítel, přítelkyně.

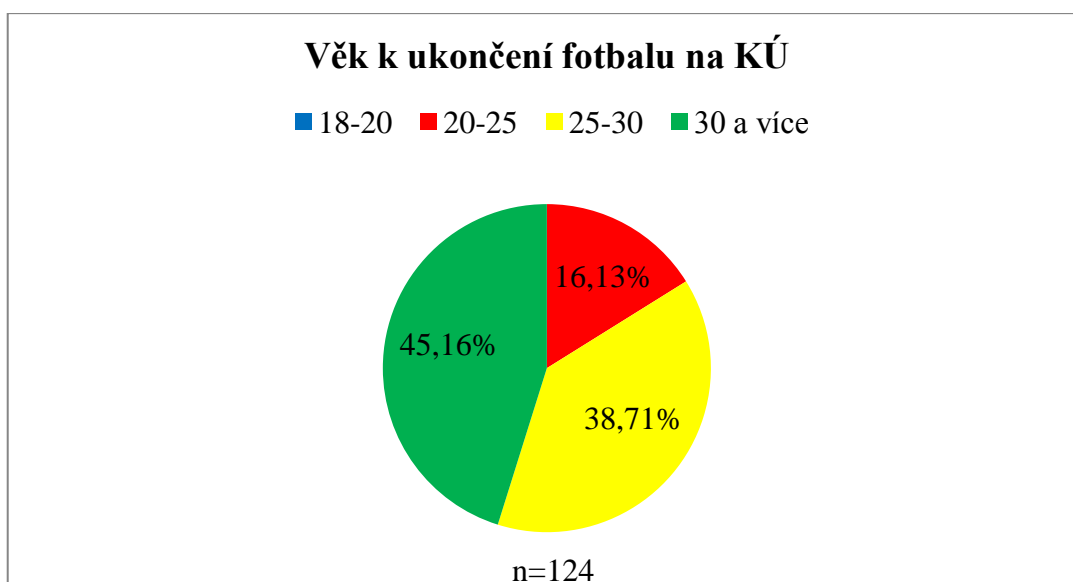
Obrázek 7. Grafické znázornění osob, které přivedly respondentku k fotbalu na KÚ.

Obrázek 8 popisuje, z jakého důvodu (motivace) respondentka začala s fotbalem na KÚ. Nejčastěji to bylo kvůli radosti z pohybu, celkem 70 respondentek (53,33 %), dále pak 35 respondentek (30 %) kvůli navázání přátelství, tedy zisku kamarádů/kamarádek a 7 respondentek (6,67 %) pak kvůli pocitu z vítězství. Jiné odpovědi (zdravotní důvody, netradičnost, touha něčeho dosáhnout a neschopnost v jiném sportu) zvolilo 12 respondentek (10 %).

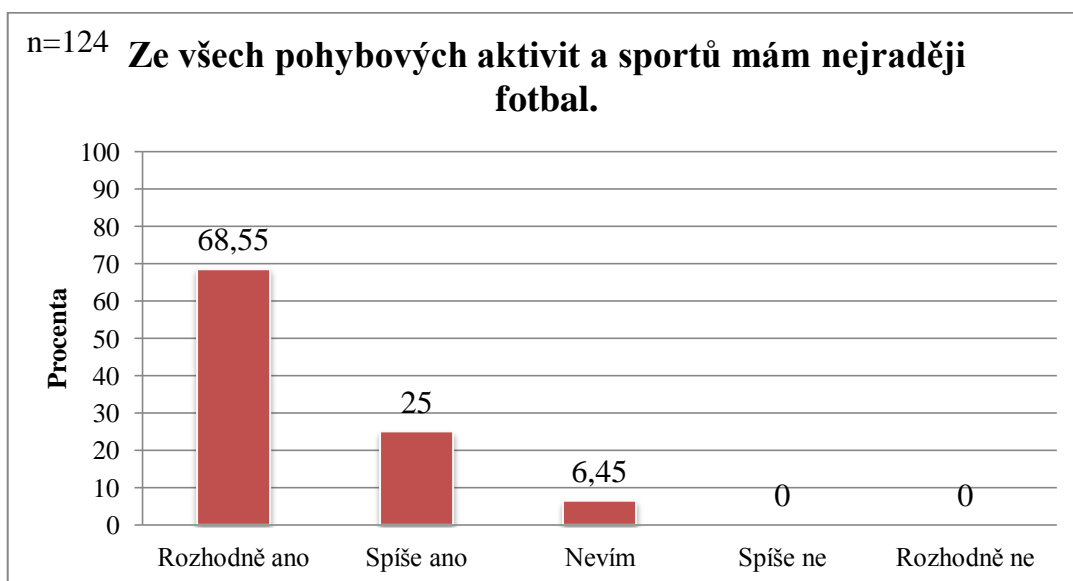
Obrázek 8. Grafické znázornění důvodu (motivace) k začátku fotbalu na KÚ.

Obrázek 9 popisuje, v jakém věku si respondentky přejí ukončit hraní fotbalu na KÚ. Jedná se o ukončení hráčské kariéry. Z tohoto obrázku vyplývá, že 59 respondentek (45,16 %) chce ukončit fotbalové působení na KÚ až po 30 věku narození, 45 respondentek (38,71 %) mezi léty 25-30, a 20 respondentek (16,13 %) chce hráčskou kariéru ukončit před dovršením 25 narozenin. Žádná hráčka však nechce skončit dřív než před 20. rokem života.

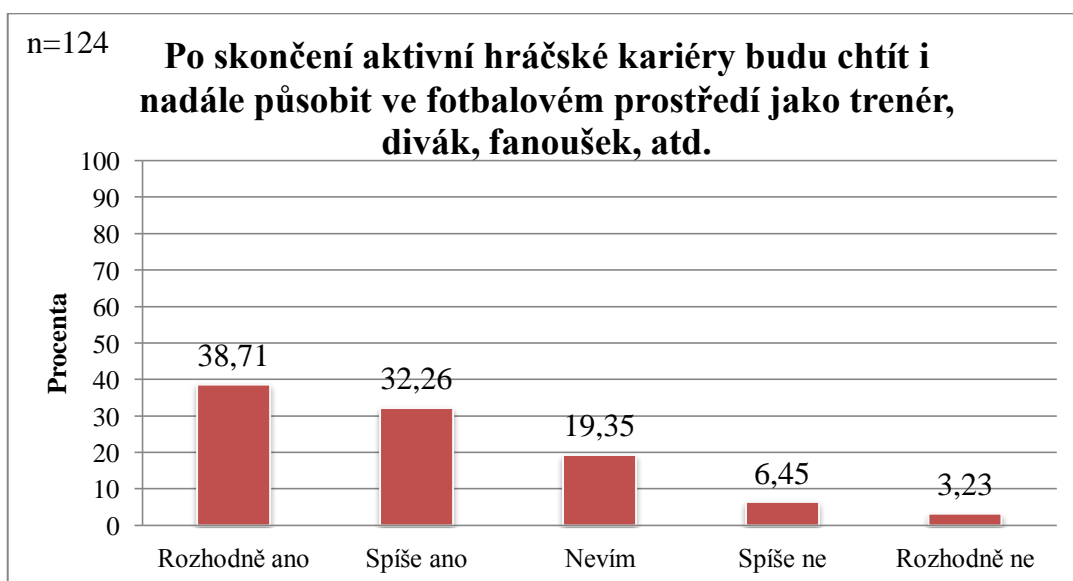
Obrázek 9. Grafické znázornění věku, ve kterém respondentky chtějí ukončit hraní fotbalu na KÚ.

Obrázek 10 ukazuje, že 68,55 % respondentek vnímá fotbal jako nejoblíbenější pohybovou aktivitu. Dále 25 % s tímto výrokem spíše souhlasí a 6,45 % spíše nesouhlasí.

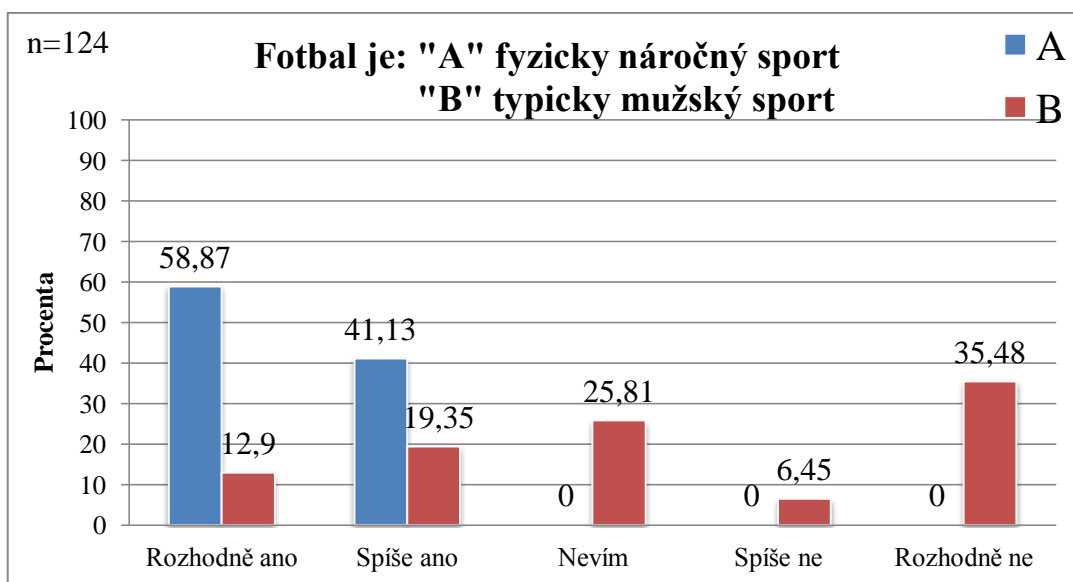
Obrázek 10. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Ze všech pohybových aktivit a sportů mám nejraději fotbal.

Obrázek 11 ukazuje, že po ukončení hráčské kariéry bude chtít i nadále působit ve fotbalovém prostředí 38,71 %, 32,26 % spíše chce působit ve fotbalovém prostředí, 19,35 % se ještě nerozhodlo, 6,45 % spíše nechce a 3,23 % to rezolutně odmítají.

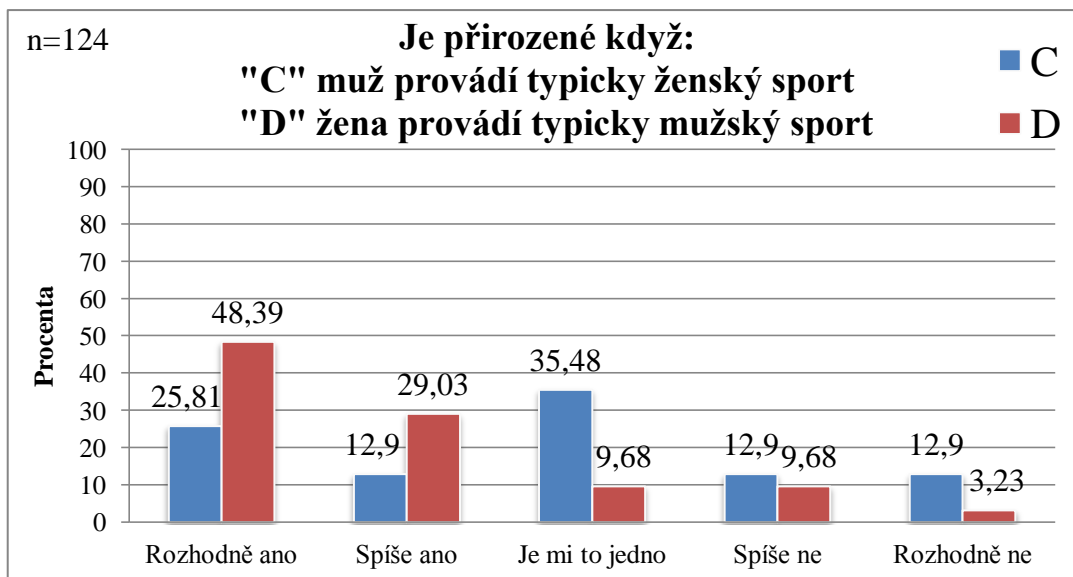
Obrázek 11. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Po skončení aktivní hráčské kariéry budu chtít i nadále působit ve fotbalovém prostředí jako trenér, divák, fanoušek, atd..

Obrázek 12 popisuje vnímání respondentek na 2 výroky. Zdali je za "A" fotbal fyzicky náročným sportem, "B" zdali je sportem typicky mužským sportem. V odpovědi na "A" se všechny respondentky shodují, že fotbal je fyzicky náročným sportem, 58,87 % vnímá fotbal jako zcela fyzicky náročný sport, a 41,13 % vidí fotbal jako spíše fyzicky náročný sport. U výroku "B" respondentky odpovídaly, zdali je fotbal sportem typicky mužským. Rozhodně s tímto výrokem souhlasí 12,9 %, 19,35 % spíše souhlasí, neví nebo hodnotí pro obě pohlaví stejně 25,81 %, spíše nesouhlasí 6,45 % a zcela nesouhlasí s tímto výrokem 35,48 %.

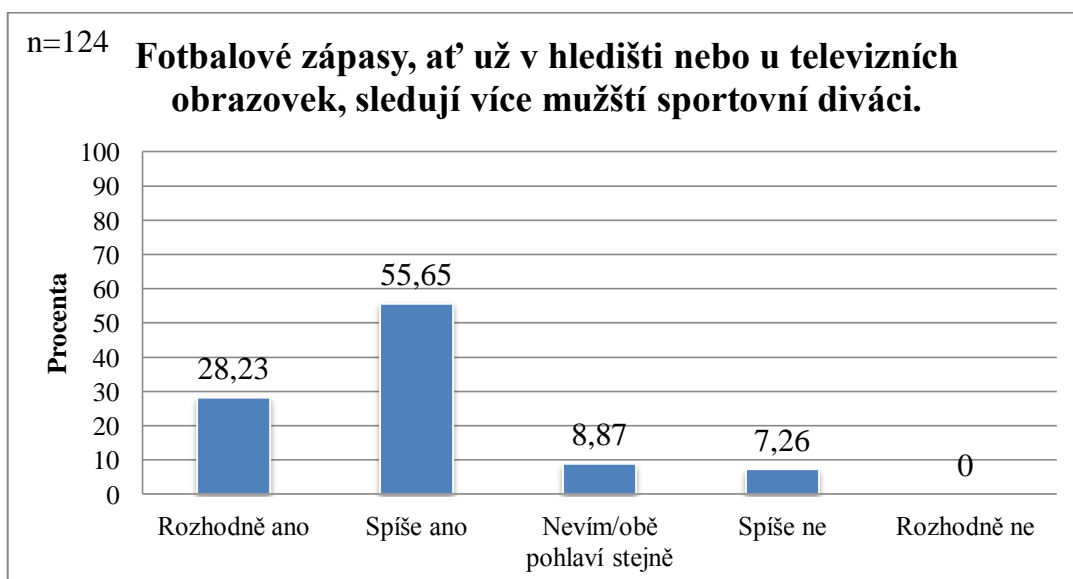
Obrázek 12. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Fotbal je: "A" fyzicky náročný sport, "B" typicky mužský sport.

Obrázek 13 popisuje, jak se respondentky dívají na provozování sportu, který není genderově typický pro dané pohlaví. Opět obsahuje 2 výroky, tentokrát označené "C" a "D". Zde jsou vidět rozdíly v rámci genderu, kde respondentky vnímají, že když žena provádí typicky mužský sport, je to přirozenější, než když muž provádí typicky ženský sport. 48,39 % se domnívá, že je přirozené když žena provádí typicky mužský sport (např. fotbal). Naopak „pouze“ 25,81 % se domnívá, že je přirozené, když muž provádí typicky ženský sport (např. balet). Spíše souhlasí v "D" 29,03 % a v "C" 12,9 %. 35,48 % je jedno, když muž provádí typicky ženský sport a 9,68 % je jedno, když žena provádí typicky mužský sport.

Obrázek 13. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Je přirozené když: "C" muž provádí typicky ženský sport (např. balet), "D" žena provádí typicky mužský sport (např. fotbal).

Obrázek 14 ukazuje, co si respondentky myslí o sledování fotbalových zápasů přímo v hledišti nebo u televizních obrazovek. 28,23 % rozhodně souhlasí s tím, že fotbal u televizních obrazovek nebo přímo v hledišti sledují více mužští sportovní diváci. Spíše souhlasí 55,65 %, 8,87 % vidí rovnost mezi pohlavími při sledování fotbalových zápasů a 7,26 % spíše nesouhlasí s mužskou „nadvládou“ v hledišti nebo u televizních obrazovek.

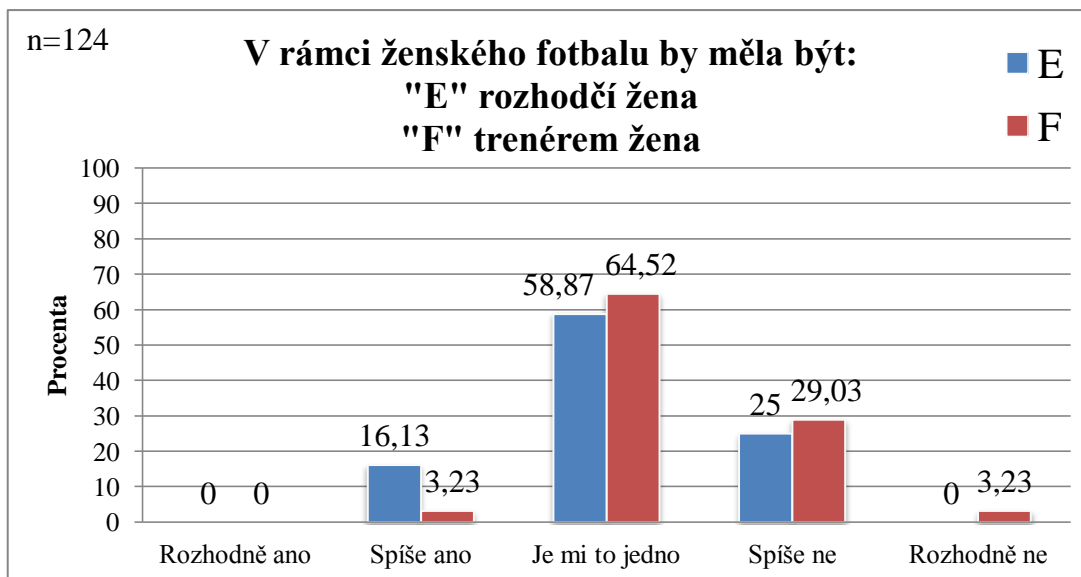
Obrázek 14. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Fotbalové zápasy, ať už v hledišti nebo u televizních obrazovek, sledují více mužští sportovní diváci.

Obrázek 15 znázorňuje, zdali respondentky sledují v televizi raději ženské fotbalové zápasy než mužské fotbalové zápasy. Z odpovědí vyplývá, že respondentky spíše sledují v televizi mužské fotbalové zápasy. V televizi spíše sleduje mužské fotbalové zápasy 41,94 % a zcela jednoznačně raději sleduje mužské fotbalové zápasy v televizi 25,81 %. 12,9 % buď nesleduje fotbal v televizi, nebo je jim jedno, zdali fotbal v televizi hrají muži nebo ženy. Stejný počet 12,9 % raději sleduje ženské fotbalové zápasy v televizi.

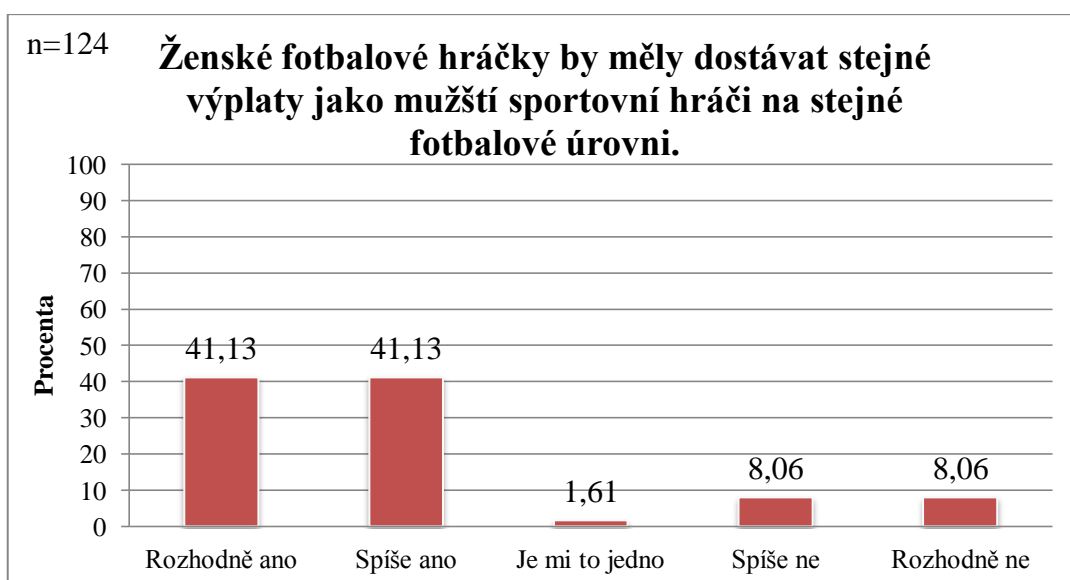
Obrázek 15. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Raději sleduji v televizi ženské fotbalové zápasy než mužské fotbalové zápasy.

Obrázek 16 popisuje, jak se respondentky staví k pohlaví rozhodčího/rozhodčí v rámci zápasu dvou ženských týmů a trenéra/trenérky v ženském fotbalovém týmu. Opět jsou zde 2 výroky, tentokrát označené "E" a "F". Zde jsou vidět rozdíly v rámci genderu, avšak respondentkám dle odpovědí nezáleží na pohlaví rozhodčího/rozhodčí ani trenéra/trenérky. 58,87 % je jedno pohlaví rozhodčí/rozhodčího a 64,52 % nezáleží na pohlaví trenéra/trenérky. 25 % spíše nesouhlasí s tím, aby rozhodčí v rámci zápasu dvou ženských fotbalových týmů byla žena, a 29,03 % spíše nesouhlasí s tím, aby trenérkou ženského fotbalového týmu byla žena. 16,13 % spíše souhlasí s tím, aby rozhodčí dvou ženských fotbalových týmů byla pohlavím žena.

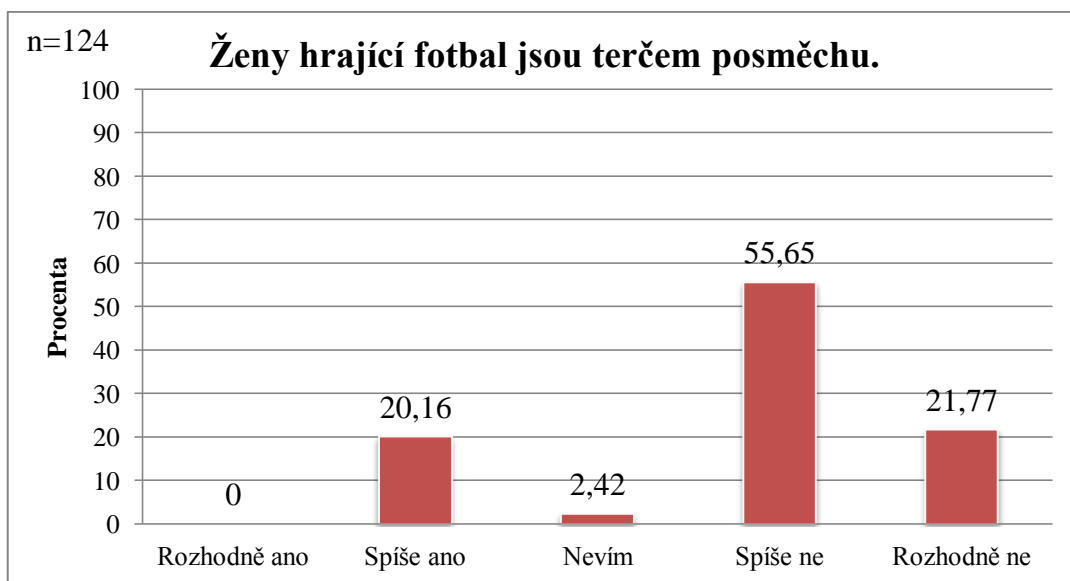
Obrázek 16. Grafické znázornění odpovědí na výrok: V rámci ženského fotbalu by měla být: "E" rozhodčí žena, "F" trenérem žena.

Obrázek 17 ukazuje, jaké postoje respondentky zaujímají k platovým podmínkám ve fotbale týkajících se mužů a žen na stejné fotbalové úrovni. 82,26 % se přiklání (rozhodně ano + spíše ano) k tomu, aby muži a ženy na stejné fotbalové úrovni byli stejně finančně ohodnoceni. 8,06 % se spíše domnívá, že by muži měli brát vyšší výplaty, 8,06 % jsou přesvědčeni, že by tomu mělo tak být a 1,61 % to je jedno.

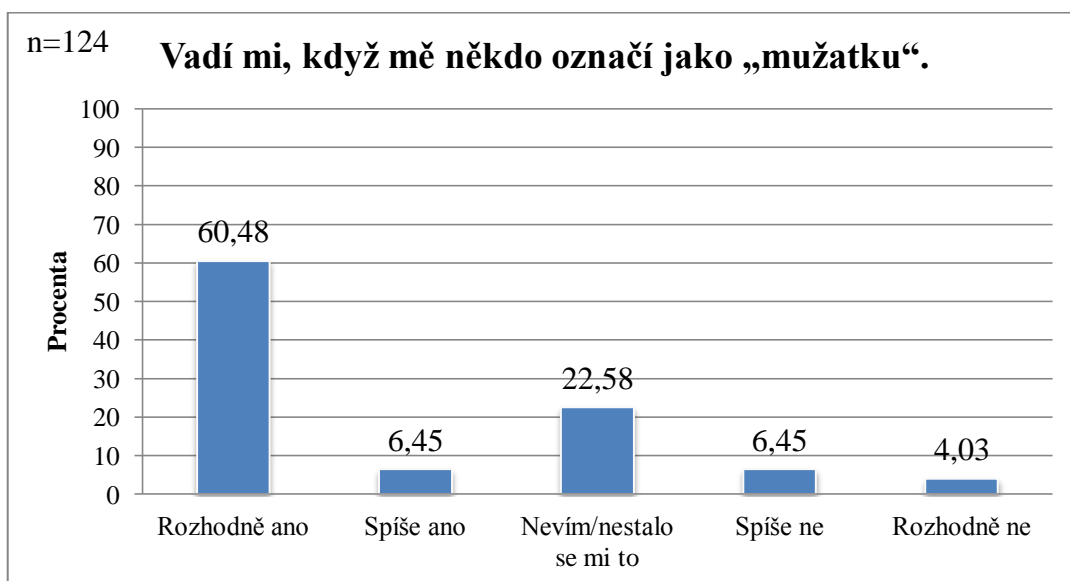
Obrázek 17. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Ženské fotbalové hráčky by měly dostávat stejné výplaty jako mužští sportovní hráči na stejné fotbalové úrovni.

Obrázek 18 ukazuje, jestli si respondentky myslí, že ženy hrající fotbal jsou terčem posměchu. 55,65% se domnívá, že ženy hrající fotbal spíše nejsou terčem posměchu, 21,77 % o tom je přesvědčeno a 2,42 % neví. 20,16 % se spíše domnívají, že ženy hrající fotbal, jsou terčem posměchu.

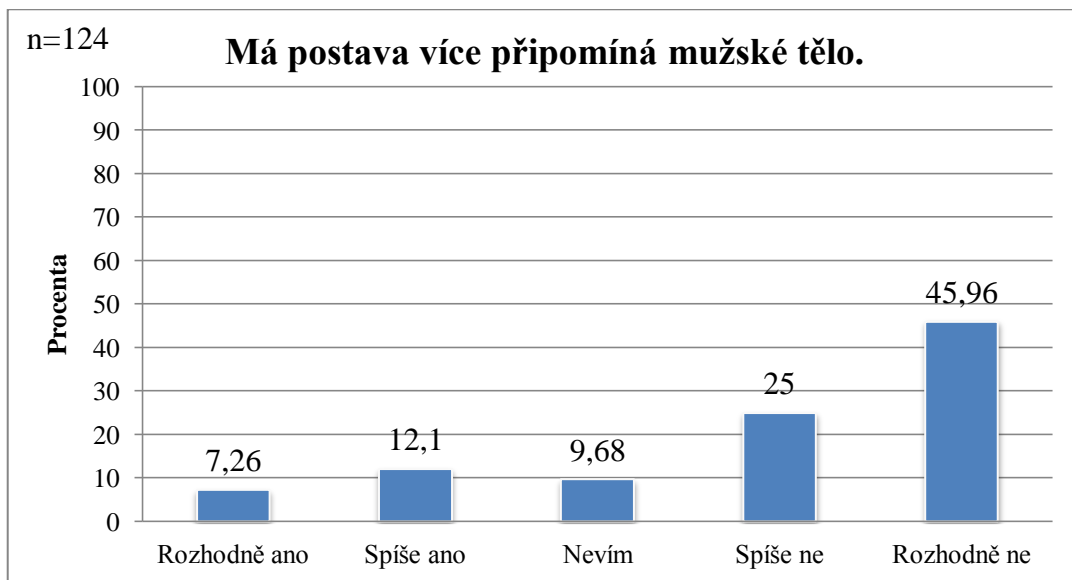
Obrázek 18. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Ženy hrající fotbal jsou terčem posměchu.

Obrázek 19 znázorňuje, jestli respondentkám vadí označení „mužatka“. 60,48 % to rozhodně vadí, naopak 4,03 % to absolutně nevadí, 22,58 % se to doposud nestalo. Spíše to pak vadí/nevadí 6,45 %.

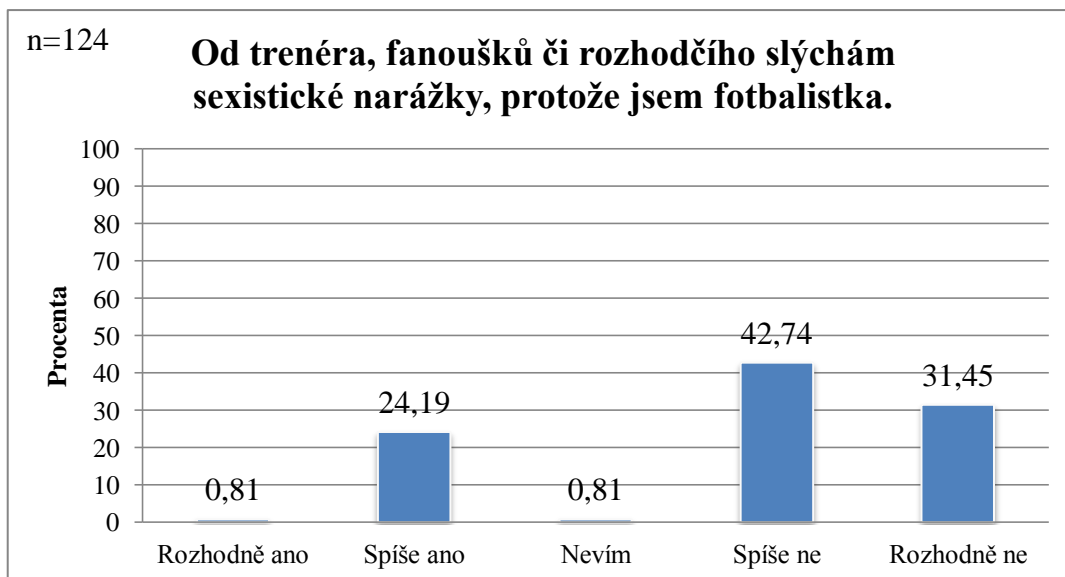
Obrázek 19. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Vadí mi, když mě někdo označí jako „mužatka“.

Obrázek 20 ukazuje odpovědi na otázku, zdali těla respondentek spíše připomínají mužské tělo. 45,96 % odpovědělo, jejich tělo rozhodně nepřipomíná mužské tělo, 25 % odpovědělo, že jejich tělo spíše nepřipomíná, 12,1 % spíše připomíná a 7,26 % rozhodně připomíná mužské tělo. 9,68 % buď neví, nebo nemají konfrontaci s mužským tělem.

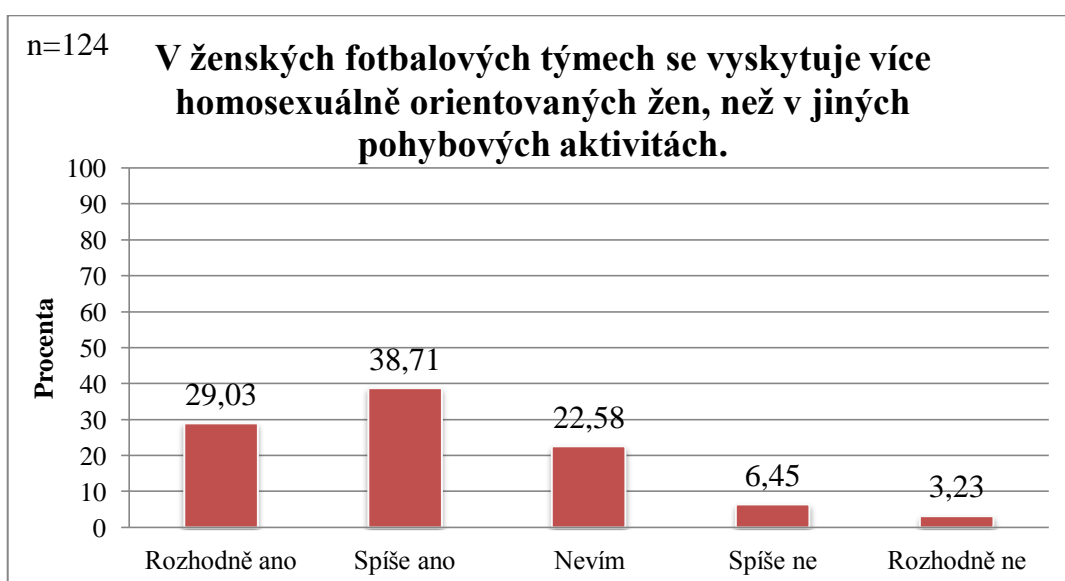
Obrázek 20. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Má postava více připomíná mužské tělo.

Obrázek 21 ukazuje, zdali jsou respondentky sexisticky uráženy fanoušky, trenéry či rozhodčím. Se sexistickým urážením se nikdy nesetkalo 31,45 %, spíše (sporadicky) se setkává se sexistickými urážkami 43,74 %. Naopak s tímto druhem urážek se rozhodně setkává 0,81 %), spíše (mnohdy) se s tím setkává 24,19 %, 0,81 % volilo neutrální odpověď.

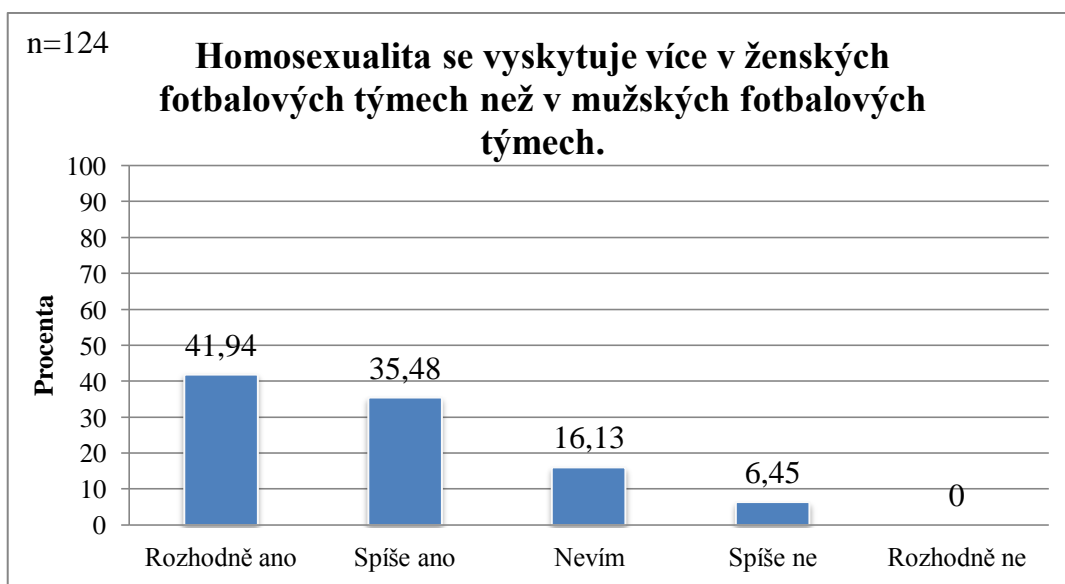
Obrázek 21. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Od trenéra, fanoušků či rozhodčího slyším sexistické narážky, protože jsem fotbalistka.

Obrázek 22 ukazuje, zdali respondentky souhlasí s výrokem, že v ženských fotbalových týmech je častější výskyt homosexuálně orientovaných žen, než v jiných pohybových aktivitách nebo sportech. Zcela souhlasí 29,03 %, spíše souhlasí 38,71 %, spíše nesouhlasí 6,45 % a zcela nesouhlasí 3,23 %. 22,58 % nemá ponětí o homosexuální orientaci v ženském fotbale nebo v jiných pohybových aktivitách či sportech.

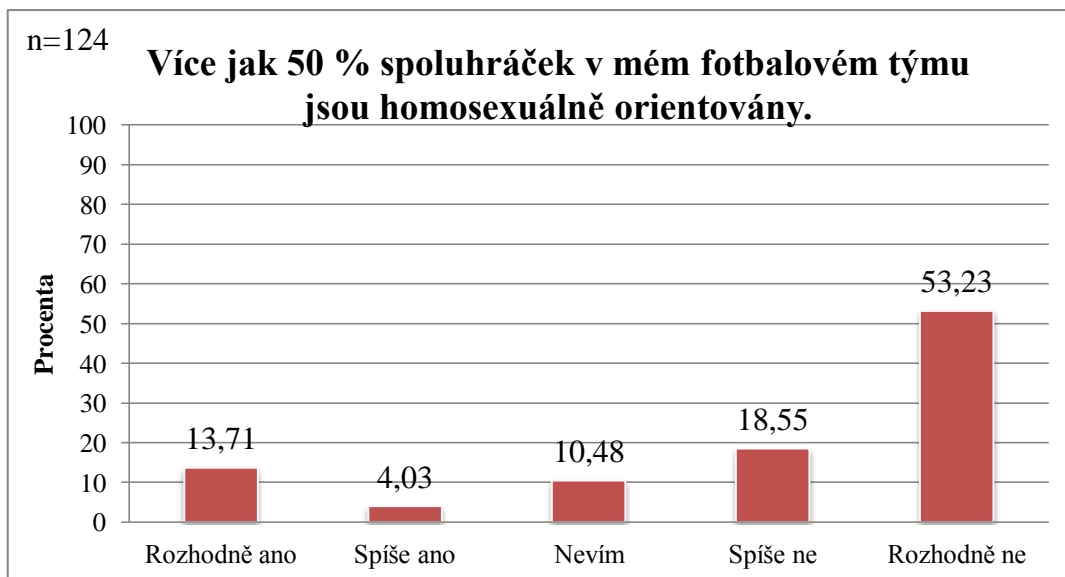
Obrázek 22. Grafické znázornění odpovědí na výrok: V ženských fotbalových týmech se vyskytuje více homosexuálně orientovaných žen, než v jiných pohybových aktivitách, např. balet, tenis, volejbal.

Obrázek 23 ukazuje, zdali si respondentky myslí, že se homosexuální orientace vyskytuje více v ženských fotbalových týmech než v mužských fotbalových týmech. Zcela souhlasí 41,94 % a spíše souhlasí 35,48 % spíše nesouhlasí 6,45 % a 16,13 % nemá ponětí o srovnání četnosti homosexuální orientace mezi mužským a ženským fotbalem.

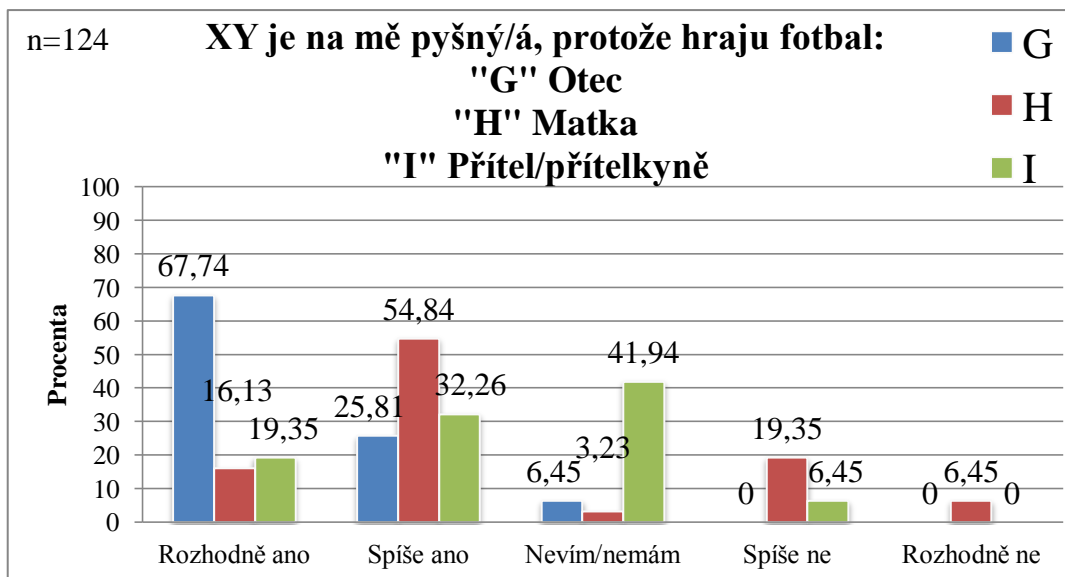
Obrázek 23. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Homosexualita se vyskytuje více v ženských fotbalových týmech než v mužských fotbalových týmech.

Obrázek 24 ukazuje, zdali si respondentky myslí, že jejich spoluhráčky jsou homosexuálně orientovány. Nejvíce respondentek zcela nesouhlasí s tímto výrokem, konkrétně 53,23 %, spíše nesouhlasí 18,55 %, spíše souhlasí 4,03 % a zcela souhlasí 13,71 %). 10,48 % neví, jaká je sexuální orientace spoluhráček.

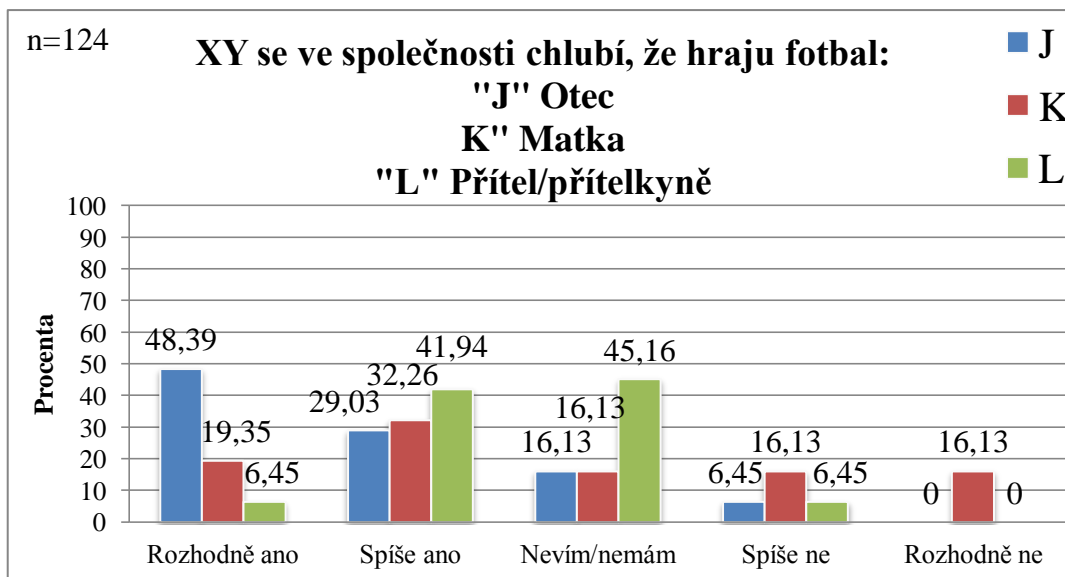
Obrázek 24. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Více jak 50 % spoluhráček v mém fotbalovém týmu jsou homosexuálně orientovány.

Obrázek 25 ukazuje, jak je nejbližší okolí respondentky pyšné na to, že hraje fotbal. 67,74 % uvedlo, že je otec na ně zcela pyšný, že hrají fotbal a 25,81 % uvedlo, že je na ně otec spíše pyšný, zbylých 6,45 % buď nemá otce, nebo neví. Zde jsou vidět genderové rozdíly mezi matkou a otcem ("G" otec, "H" matka), kde „jen“ 16,13 % uvedlo, že matka je na ně rozhodně pyšná a 54,84 % spíše pyšná, dále 19,35 % uvedlo, že matka na ně spíše pyšná není, a 6,45 % uvedlo, že matka na ně rozhodně pyšná není, protože se věnují fotbalu. 3,23 % buď nemají matku, nebo neví. "I" byl označen přítel/přítelkyně, kterou v době výzkumu nemělo nebo neznalo její/jeho stanovisko 41,94 %. 19,35 % uvedlo, že jejich přítel/přítelkyně je rozhodně pyšná, 32,26 % spíše pyšná a 6,45 % spíše nejsou pyšní.

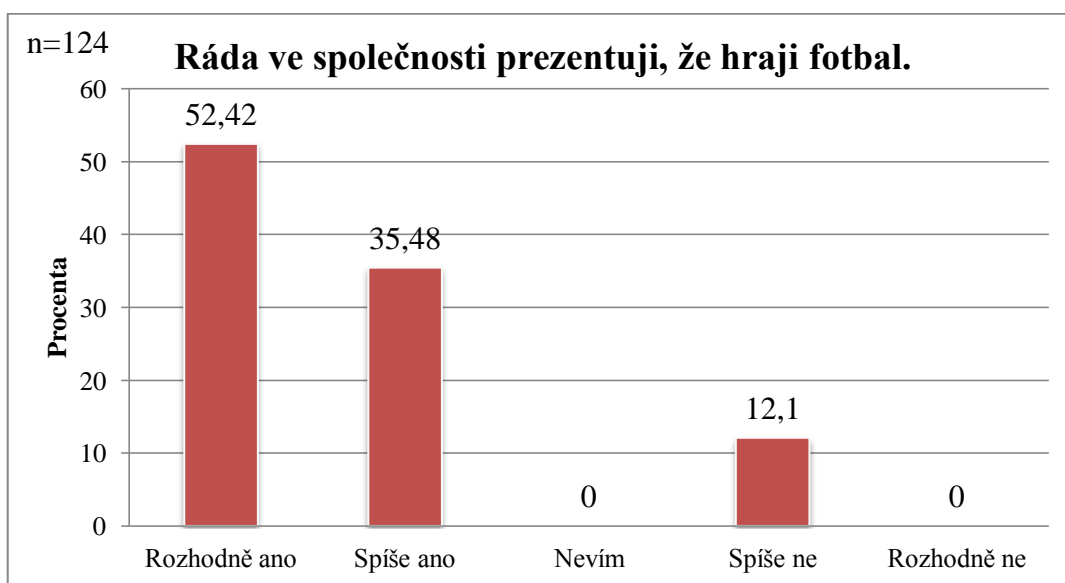
Obrázek 25. Grafické znázornění odpovědí na výrok: XY je na mě pyšný, protože hraju fotbal: XY = "G" otec, "H" matka, "I" přítel/přítelkyně.

Obrázek 26 ukazuje odpovědi na to, zda se nejbližší okolí respondentky chlubí ve společnosti tím, že respondentka hraje fotbal. Zde jsou opět vidět genderové rozdíly mezi otcem a matkou ("J" otec, "K" matka). 48,39 % uvedlo, že se jejich otcové rozhodně chlubí ve společnosti, že jejich dcera hraje fotbal a 29,03 % se spíše chlubí. Naopak „pouze“ 19,35 % uvedlo, že se jejich matky rozhodně chlubí tím, že jejich dcera hraje fotbal a 32,26 % se spíše chlubí. Rozdíly mezi matkou a otcem nejsou žádné v neutrální odpovědi, kde 16,13 % uvedlo, že buď nemají otce/matku, nebo že neznají jejich stanovisko. Dále pak 16,13 %, že jejich matka spíše není pyšná a stejný počet uvedl, že jejich matka rozhodně není pyšná na to, že respondentka hraje fotbal. Co se týče přítele/přítelkyně, tak jsou zde dvě odpovědi zastoupeny téměř ve stejné míře, a to odpověď nemám přítele/přítelkyni (45,16 %) a spíše se chlubí (41,94 %).

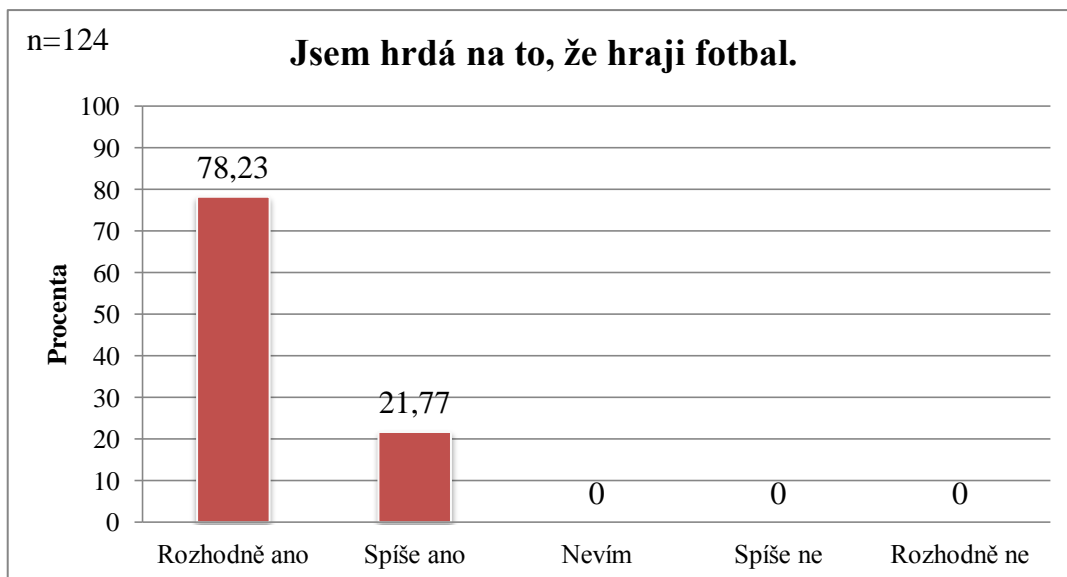
Obrázek 26. Grafické znázornění odpovědí na výrok: XY se chlubí ve společnostím, že hraju fotbal: XY = "J" otec, "K" matka, "L" přítel/přítelkyně.

Obrázek 27 ukazuje odpovědi respondentek na výrok, zda rádi prezentují ve společnosti, že hraji fotbal. 52,42 % rozhodně rádo prezentuje, že hraje fotbal. 35,48 % spíše rádo prezentuje, že hraje fotbal a 12,1 % spíše nerado prezentuje, že hraje fotbal.

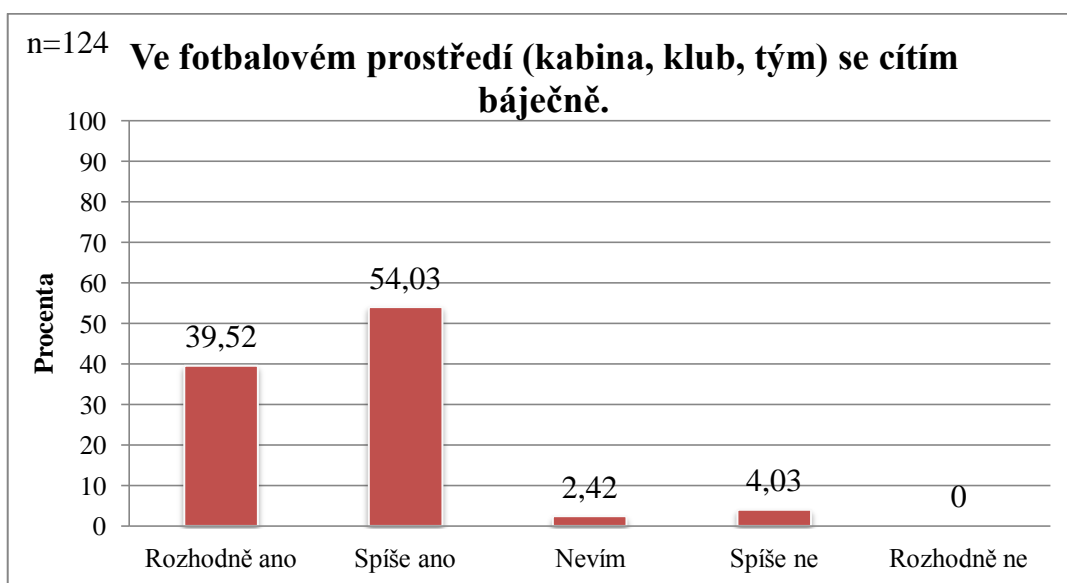
Obrázek 27. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Ráda ve společnosti prezentuji, že hraji fotbal.

Obrázek 28 ukazuje odpovědi respondentek na otázku, jestli jsou na sebe hrdé, že hrají fotbal. Odpovědi byly pouze souhlasné, rozhodně ano odpovědělo 78,23 %, a spíše souhlasilo 21,77 %.

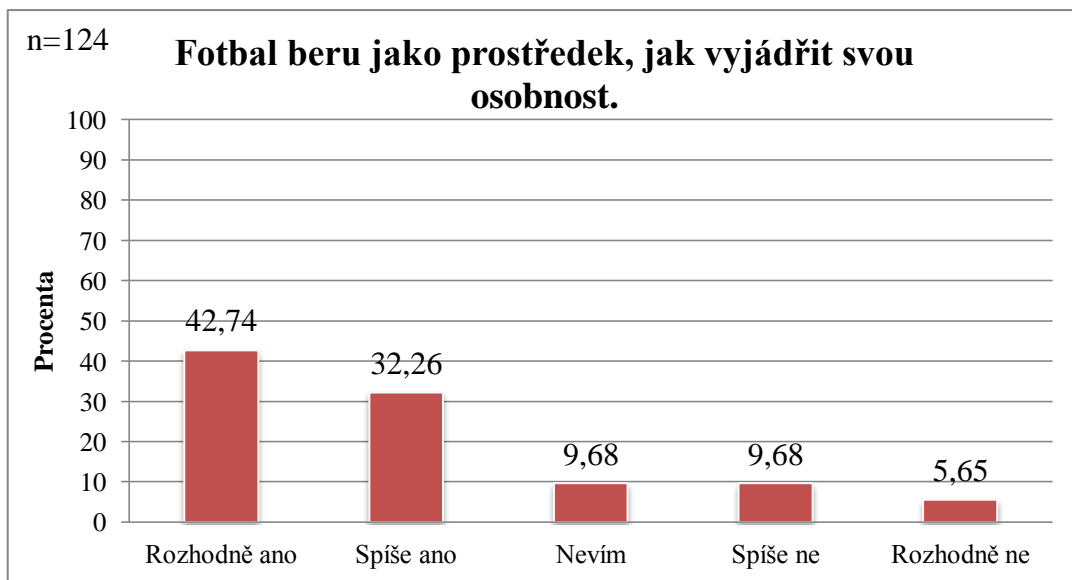
Obrázek 28. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Jsem hrdá na to, že hraji fotbal.

Obrázek 29 ukazuje odpovědi na výrok, jestli se respondentky cítí ve fotbalovém prostředí báječně. Rozhodně souhlasí 39,52 %, spíše souhlasí 54,03 %, spíše nesouhlasí 2,42 % a 4,03 % neví.

Obrázek 29. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Ve fotbalovém prostředí (kabina, klub, tým) se cítím báječně.

Obrázek 30 ukazuje odpovědi na výrok, zdali respondentky berou fotbal jako prostředek, kterým lze vyjádřit jejich osobnost. 42,74 % s výrokem zcela souhlasí, 32,26 % spíše souhlasí, 9,68 % neví a spíše nesouhlasí, a rozhodně nesouhlasí 5,65 %.

Obrázek 30. Grafické znázornění odpovědí na výrok: Fotbal beru jako prostředek, jak vyjádřit svou osobnost.

8 DISKUZE

Hlavní otázkou předložené diplomové práce bylo zjistit, z jakého důvodu (motivace) se ženy začínají věnovat genderově netypickému sportu (fotbalu) na klubové úrovni, dále jaké ženy zaujímají postoje k dění ve fotbalovém prostředí žen a jak vnímají své postavení v této genderově maskulinní sportovní hře. Za pomoci dotazníku, který byl mezi respondentky rozeslán, bylo zjištěno následující.

Hlavním důvodem (motivací) k začátku provozování genderově netypického sportu (fotbalu), je dle respondentek radost z pohybu, což potvrzuje obrázek 8. Jedná se tedy o druh vnitřní motivace. Jak jsem uvedl v kapitole 2.2.4, dítě nenásilně přijímá radost z pohybu a radost rodičů, v případě, že se jedná o aktivní sportovní rodinu. Vedlejším důvodem je získání kamarádů/kamarádek, čímž bych rád opět odkázal na kapitolu 2.2.4, kde popisují potřebu pozitivních lidských vztahů, což je jedna ze základních lidských potřeb. S tímto se pojí i to, kdo z jedincova okolí stojí za tím, že jedinec začne aktivně vykonávat pravidelnou pohybovou aktivitu. V tomto případě se jedná o osobu, která ženu (dívku) přivedla k fotbalu a do klubového prostředí. Obrázek 7 ukazuje, že nejčastěji ženu (dívku) do fotbalového prostředí uvádí její otec. Zde je velmi těžké uvést primární důvod, neboť každý z otců má jinou motivaci, proč svou dceru k fotbalu vede. Může to být z důvodu, který uvádí Trojan (2015), že otce samotného do fotbalu vedl jeho otec. Může to být také z důvodu, co uvádí Jelínek (2018), že otec sám sport miluje a tuto „lásku“ přenáší i na svou dceru, což může mít mnohdy negativní následky pro vztah otce a dcery. Dle mého názoru otec vede dceru do fotbalového prostředí proto, že ono prostředí má rád, svou dceru má stejně rád, tak se snaží vytvořit ideální podmínky pro to, aby mohl v ten samý čas být se svou milovanou dcerou a zároveň v milovaném fotbalovém prostředí.

Mnoho autorů uvádí, že fotbal je typicky mužský sport např. Renzetti a Curran (2003) nebo Sekot et al. (2004). Z výsledků této práce však vyplývá, že dotazované ženy si toto nemyslí, viz obrázek 12. Tento obrázek ukazuje, že všechny respondentky souhlasí s tím, že se jedná o fyzicky náročný sport, nicméně se v žádném případě nejedná o typicky mužský sport. Dle mého názoru velmi záleží na tom, zda na tento výrok odpovídají pouze muži nebo pouze ženy (obzvláště aktivní fotbalistky). Pokud bych tuto otázku položil mužům nebo ženám v dřívější době, jsem přesvědčen o tom, že by odpovědi více korespondovaly s názory výše zmíněných autorů.

V dnešní době je velmi choulostivým tématem sexuální orientace. Jsou oblasti, kde je jiná než heterosexuální orientace tabu. Obrázek 22. ukazuje, že si dotazované ženy domnívají, že se ve fotbalovém prostředí vyskytuje více homosexuálně orientovaných žen, než v jiných pohybových aktivitách či sportech. Obrázek 23 ukazuje, že respondentky se domnívají, že homosexualita se vyskytuje více v ženských než v mužských fotbalových týmech. Výsledky však ne zcela úplně souhlasí s literaturou. Janošová (2000, s. 14) říká, že *„není zcela jisté, zda se homosexualita vyskytuje u mužů častěji než u žen, jak je na první pohled patrné z průzkumů. Roli zde můžou hrát další společenské i sexuální faktory včetně rozdílného sexuálního zrání a mimo jiné též fakt, že ženská homosexualita je společensky méně nápadná než mužská.“* Je však patrné, že dotazované ženy více vnímají homosexualitu mezi ženami, ne však mezi muži (fotbalisty). Výsledky mohou korespondovat s tím, že ženy dotazované fotbalistky se více pohybují ve fotbalovém prostředí žen. Mám tím na mysli kabinu, tréninky a jiné akce tmelící kolektiv. Dotazované ženy nemají dle mého názoru tak dobře zmapované mužské tréninky, kabinu apod., které by jim mohly pomoci utvořit názor na četnost mužské homosexuální orientace ve fotbalovém prostředí.

Z Obrázků 10, 27, 28, 29 a 30 vyplývá, že jsou ženy spokojeny s výběrem genderově netypického sportu (fotbalu). Dle mého názoru jsou výsledky výše zmíněných obrázku odrazem toho, že dotazované ženy fotbal baví a naplňuje. Kdyby tomu tak nebylo, tak fotbalu se věnovat nebudou. Všechny respondentky hrají fotbal jako zájmovou činnost.

Okolí fotbalistek dle obrázků 25 a 26 je fotbalistky pyšné, že hrají fotbal a navíc se tím rádi ve společnosti chlubí. Obrázek 25 ukazuje, že nejvíce jsou pyšní otcové respondentek, méně pak matky a ještě méně pak přítel/přítelkyně. Přesto se však jedná o pozitivní vztah k tomu, že jejich blízká osoba hraje fotbal. Je třeba však říci, že mnoho respondentek nemá přítele/přítelkyni. Obrázek 26 zaznamenal podobné výsledky s obrázkem 25. Nejvíce pozitivně se ve společnosti chlubí otec, méně pak matka a přítel/přítelkyně ještě méně. Jsou zde však vidět rozdíly mezi matkou a otcem a jejich vztahu k tomu, že dívka hraje fotbal. Dle mého názoru je to tím, že fotbal více sledují mužští sportovní diváci, a tak se vytváří mnohá témata, která mohou otec s dcerou sdílet, což může tvořit jejich vztah lepším.

Ženy díky tomu, že hrají fotbal, mohou být společností vnímány negativně. Tomuto se věnují obrázky 18, 19 a 21. Obrázek 18 ukazuje, zda jsou ženy hrající fotbal terčem posměchu. Naopak z výsledků práce od Pišové (2015) vyplývá, že ženy jsou

muži ve fotbale opomíjeny, nerespektovány a uráženy. Myslím si, že není na místě urážet ženy jen proto, že hrají fotbal. Mnohdy kritizovaní jsou v dané činnosti mnohem schopnější než ti, co je kritizují.

Ženský a mužský fotbal je zcela odlišně financován, což popisují v Kapitole 4.3.2. Je zapotřebí říci, že žádná oslovená žena pro výzkum, nepobírá za hraní fotbalu finanční odměnu. Z výsledků práce od Zítka (2015) vyplývá, že by se měla zlepšit prezentace žen (sportovkyň) v médiích, tím by se zvýšil zájem o daný sport a následně by samotným sportovkyním přinesl více peněz. Je to však „běh na dlouhou trať“, protože stále vedoucími činiteli ve sportu jsou převážně muži. Můj názor na celou problematiku financí ohledně ženského fotbalu je velmi různorodý. Na jedné straně bych rád dopřál ženám lepší platové podmínky, ale na druhé straně je zapotřebí říci, že ženy nedávají do fotbalu tolik času a energie co muži. Například fotbalisté Hradce Králové trénují každý den, někdy i dvakrát denně, zatímco ženy stejného klubu trénují maximálně 3x týdně. To samé se týká fotbalu na televizních obrazovkách, anebo přímo na stadionech (viz Kapitola 1.5). Více diváků věnuje pozornost mužským fotbalovým zápasům, což přináší již zmíněné finance právě do mužské části fotbalu.

Důležitou součástí ženských fotbalových zápasů jsou rozhodčí a trenéři. Obrázek 16 ukazuje postoje žen, zdali preferují na pozici rozhodčí/rozhodčího a trenéra/trenérky, muže nebo ženy. Zde se opět setkáváme s postavením ženy ve sportu, protože mužů trenéru a rozhodčích je mnohem více než žen, a tudíž jsou této „branži“ respektovanější (viz Kapitola 4.3.4). Co se týče trenérova/trenérky pohlaví, rozdíly jsou popsány také v Kapitole 4.3.4. Dle mého názoru by v ženském fotbale měly působit ženy a v mužském fotbale muži. Například ženská rozhodčí v zápase dvou mužských fotbalových týmů vede k tomu, že vznikají diskuze o jejich správných či nesprávných rozhodnutích. Tímto přístupem však nelze odstranit genderové stereotypy ve společnosti.

V závěru bych rád potvrdil či vyvrátil hypotézy H1 – H10. Z výsledků a následné diskuze vyplývá, že hypotézy H1, H2, H4, a H8, jsou potvrzeny. Naopak z výsledků a následné diskuze vyplývá, že hypotézy H3, H5, H6, H7, H9 a H10 jsou vyvráceny.

9 ZÁVĚR

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, z jakého důvodu (motivace) se ženy začínají věnovat genderově netypickému sportu (fotbalu), jaké postoje zaujímají ženy k dění ve fotbalovém prostředí a jak vnímají své postavení v této genderově maskulinní sportovní hře.

Z výsledků práce a následné diskuze vyplývá, že se ženy začínají nejčastěji věnovat fotbalu z důvodu (motivace), radosti z pohybu. Sekundárním důvodem je pak získání nových kamarádů/kamarádek. Postoje dotazovaných žen vypovídají o současném dění ve fotbalovém prostředí. Dotazované ženy by rády pobíraly stejné finanční odměny jako muži, k fotbalu jako sportu mají kladný vztah, rádi se chlubí tím, že hrají fotbal. Ve fotbalovém prostředí se cítí báječně, a dokonce je jim fotbal prostředkem pro vyjádření své osobnosti. Fotbal vnímají jako fyzicky náročný sport. Postavení žen v této genderově maskulinní sportovní hře vnímají tak, že samotný fotbal nevnímají jako typicky mužský sport. Jsou si vědomy mužské dominance v tomto sportu, přesto nevidí fotbal jako prostředí, které by bylo monopolem mužů.

Ač existují určité pochybnosti o tom, zda ženy patří do fotbalového prostředí, tak to jsou především ženské aktérky, které „nastavují zrcadlo“ současné společnosti ve sportovním prostředí. Jejich houževnatost a boj za práva může být příkladem celé společnosti.

Tato práce pro mě byla přínosem pro budoucí učitelskou a trenérskou praxi tím, že mi umožnila zmapovat prostředí ženského fotbalu očima samotných hráček. V rámci svého budoucího povolání učitele, budu motivovat studenty a studentky k tomu, aby si zvolili oblast v životě, která je bude činit šťastnými, bez ohledu na to, co si druzí o nich samotných myslí. Toto téma se v literatuře vyskytuje pouze sporadicky, tudíž je možné z této práce vycházet pro hlubší výzkum na poli ženské fotbalové scény.

10 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné publikace

- Abrams, L. (2005). *Zrození moderní ženy: Evropa 1789-1918*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Allport, G. (2004). *O povaze předsudků*. Praha: Prostor.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. (2003). *Psychologie: Druhé, aktualizované vydání*. Praha: Portál.
- Bahenská, M. (2005). *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha: Slon/Libri.
- Beal, C. R. (1994). *Boys and girls: the development of gender roles*. New York: McGraw-Hill.
- Bock, G. (2007). *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Butler, J. (2006). *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.
- Coakley, C. (2001). *Sports in society*. New York: McGraw-Hill.
- Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum.
- Dovalil, J. (2004). *Olympismus*. Praha: Olympia.
- Eggert, M. (2005). *Motivace. Management do kapsy*. Praha: Portál.
- Fafejta, M. (2004). *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Ve Věrovanech: Jan Piszkiwicz.
- Fasting, K., & Knorre, N. (2005). *Ženy ve sportu v České republice: zkušenosti sportovkyň*. Praha: Český olympijský výbor.
- Fiske, S. T. (1998). Stereotyping, Prejudice, and Discrimination. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology*. (pp 234-278). New York: Oxford University Press.
- Frankl, V. E. (1996). *Lékařská péče o duši. Základy logoterapie a existenciální analýzy*. Brno: Cesta.
- Heitlingerová, A., & Trnková, Z. (1998). *Životy mladých pražských žen*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2009). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hayes, N. (2013). *Základy sociální psychologie*. Vyd. 7. Praha: Portál.

- Helus, Z. (2009). *Dítě v osobnostním pojetí. Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál.
- Hendrychová, S. (1998). *Právní postavení žen v České republice*. Praha: Nadace Gender Studies.
- Homola, M. (1971). *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: SPN.
- Homola, M. (1972). *Motivace lidského chování*. Praha: SPN.
- Hornby, H. (2003). *Fotbal*. Praha: Fortuna Print.
- Hunt, CH. (2006). *Světová encyklopedie fotbalu*. Praha: Nakladatelství Olympia.
- Chráška, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada.
- Janošová, P. (2000). *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum.
- Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada.
- Jelínek, M., & Jetmarová, K. (2014). *Sport, výkon a metafyzika, aneb, Jak proměnit "práci" ve hru a úsilí v medaile*. Praha: Mladá fronta.
- Jenšík, M., & Macků, J. (1997). *Kronika českého fotbalu 1. díl do roku 1945*. Praha: Nakladatelství Olympia.
- Jenšík, M., & Macků, J. (1998). *Kronika českého fotbalu 2. díl od roku 1945*. Praha: Nakladatelství Olympia.
- Jökulsson, I. (2015). *Stars of women's soccer*. New York: Abbeville Press Publishers.
- Kimmel, M. S. (2000). *The gendered society*. New York: Oxford University Press.
- Kohoutek, R., Ocerková, I., & Štěpáník, J. (1998). *Základy sociální psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
- Lippa, R. A. (2009). *Pohlaví: příroda a výchova*. Praha: Academia.
- Lenderová, M. (2002). *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha, Česko: Karolinum.
- Macho, M. (2006). *Zlatá kniha fotbalu*. Praha: Nakladatelství XYZ.
- Macho, M. (2009). *Zlatá kniha fotbalu: dějiny světového fotbalu ve faktech, názorech a obrazech*. Praha: XYZ.
- Marinov, Z., Barčáková, U., Nesrtová, M., & Pastucha, D. (2011). *S dětmi proti obezitě: o co obtížnější je léčba obezity, o to jednodušší je prevence jejího vzniku!* Praha: IFP Publishing.
- Maříková, H. (2004). *Rodina: proměny mateřství, otcovství a rodičovství. In ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí.

- Mrkvička, J. (1971). *Člověk v akci: motivace lidského jednání*. 1. vyd. Praha: Avicenum.
- Mužik, V., & Krejčí, M. (1997). *Tělesná výchova a zdraví: zdravotně orientované pojetí tělesné výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Olomouc: Hanex.
- Nakonečný, M. (1992). *Motivace pracovního jednání a její řízení*. Praha: Management Press.
- Nakonečný, M. (2003). *Úvod do psychologie*. Praha: Academia.
- Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
- Nakonečný, M. (2014). *Motivace chování. 3. přepracované vydání*. Praha: Triton.
- Neumann, S. K. (1999). *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Knižní klub.
- Newsham, G. J. (2018). *In A League Of Their Own: The Dick, Kerr Ladies 1917-1965*. Throwbridge: Paragon Publishing.
- Nosek, B. A. (2007). Implicit – explicit relations. *Current Directions in Psychological Science*, 16, 65–69.
- Oakley, A. (2000). *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál.
- Osvaldová, B. (2004). *Česká média a feminismus*. Praha: Slon/Libri.
- Plháková, A. (2004). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- Pokorná, J. (2011). *Poznámky k současnému výzkumu obsahu a sledovanosti sportu žen v médiích*. Sociální studia. Brno: Katedra sociologie FSS MU, 8(1). 121-130.
- Procházka, I. (2002). *Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe*. Brno: STUD Brno.
- Reifová, I. (2004). *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.
- Renzetti, C. M., & Curran, D. J. (2003). *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum.
- Rogge, J. (2007). *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál.
- Rohr, B., & Günter, S. (2006). *Fotbal - velký lexikon*. Praha: Grada.
- Řezáč, J. (1998). *Sociální psychologie*. Brno: Paido.
- Sekot, A., Leška D., Oborný J., & Jůva V. (2004). *Sociální dimenze sportu*. Brno: Masarykova univerzita.
- Sekot, A. (2008). *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada.
- Sillamy, N. (2001). *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Slepička, P., Hošek, V., & Hátlová, B. (2009). *Psychologie sportu. 2. vydání*. Praha: Karolinum.
- Slepičková, I. (2005). *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum.

- Sloman, S. A. (1996). The empirical case for two systems of reasoning. *Psychological Bulletin*, 119(1), 3–22.
- Smetáčková, I. (2016). *Genderové představy a vztahy: sociální a kognitivní aspekty vývoje maskulinity a femininity v průběhu základní školy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Tate, T. (2016). *Girls With Balls: The Secret History of Women 's Football*. Londýn: John Blake Publishing.
- Thompson, M. M., Zanna, M. P., & Griffin, D. W. (1995). Let's not be indifferent about (attitudinal) ambivalence. In R. E. Petty & J. A. Krosnick (Eds.), *Attitude strength: Antecedents and consequences* (pp. 361–386). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Thorpe, Y. (2018). *The Ultimate Guide to Women's Football*. Londýn: Hachette Children's Group.
- Tod, D., Thatcher, J., & Rahman R. (2012). *Psychologie sportu*. Praha: Grada.
- Toussaint, L., & Webb, J. (2005). *Gender Differences in the Relationship Between Empathy and Forgiveness*. *The Journal of social psychology*.
- Tuček, M., & Holub, J. (1994). *Epidemiologicko-sociologické šetření názorů občanů ČR na onemocnění AIDS*. Praha: Nadace Společně proti AIDS.
- Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
- Vodičková, L. (2002). *Kvantitativní a kvalitativní výzkum v psychologii*. Praha: Psychologický ústav AV ČR.
- Vodrážka, M. (2007). *DeCivilizace: výběr esejů z let 1990-2007 na téma undergroundu, chaosu, feminismu a transgenderu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Votík, J. (2005). *Trenér fotbalu „B“ licence*. Praha: Olympia.
- Votík, J., & Zalabák, J. (2011). *Fotbalový trenér základní průvodce tréninkem*. Praha: Grada.
- Votíková, B. (2019). *Trochu jinak*. Brno: BizBooks.
- Výrost, J., & Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie. 2. přepracované a rozšířené vydání*. Praha: Grada.
- Williams, J. (2003). *A Game for Rough Girls?: A History of Women's Football in Britain*. Londýn: Routledge.
- Wright, N. H. (1998). *Navždy tátovo děvče. Vztah mezi otcem a dcerou*. Praha: Návrat domů.

Zvěřina, J., & Budinský, V. (2004). *Vše o sexu: sexuologie a sexuální praxe pro každého*. Praha: Ikar.

Elektronické zdroje

Aarons, E. (2018). The Guardian. *Ada Hegerberg: first women's Ballon d'Or marred as winner is asked to twerk*, ke dni 2. 11. 2019. Dostupné z <https://www.theguardian.com/football/2018/dec/03/ballon-dor-ada-hegerberg-twerk-luka-modric>.

Anonymus, (2018). The Guardian. *Serena Williams accuses umpire of sexism and vows to 'fight for women'*, ke dni 30. 1. 2020. Dostupné z <https://www.theguardian.com/sport/2018/sep/09/serena-williams-accuses-officials-of-sexism-and-vows-to-fight-for-women>.

Culvin, A. (2019). *Football as Work: The New Realities of Professional Women Footballers in England* (Doctoral dissertation, University of Central Lancashire), ke dni 30. 1. 2020. Dostupné z <https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.784596>.

Elliott, S. (2019). Mirror. *Iranian TV 'cancels' Bayern Munich vs Augsburg broadcast 'because of woman referee Bibiana Steinhaus'*, ke dni 30. 1. 2020. Dostupné z <https://www.mirror.co.uk/sport/football/news/iranian-tv-cancels-broadcast-bayern-14011352>.

FAČR, (2019). Informační systém FAČR. *Soutěže žen*, ke dni 3. 11. 2019. Dostupné z <https://souteze.fotbal.cz/subjekty/subjekt/392#souteze>.

Fortunaliga, (2019). Oficiální stránky Fortunaligy. *Fortuna:statistiky*, ke dni 4. 11. 2019. Dostupné z https://www.fortunaliga.cz/statistiky-rekordy?season=1&club=0&position=0&foreigner=0&list_number=0&unit=7.

Jelínek, M. [Hokej.cz]. (2018, 16. února). *RODIČE A JEJICH VLIV NA DĚTI: Pomozme v dětech vzbudit lásku ke sportu | Marian Jelínek*. [videosoubor]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=PIOX0xs2kWY>.

Livesport, (2019). Livesport. *EVROPA: Liga mistrů ženy - Čtvrtfinále*, ke dni 3. 11. 2019. Dostupné z <https://www.livesport.cz/zapas/vFqBUshj/#prehled-zapasu>.

Lupták, D. (2014). Fotbalhatrick.cz. *TOP 3 nejlepší fotbalistky světa*, ke dni 2. 11. 2019. Dostupné z <http://fotbal.hattrick.cz/top-3-nejlepsi-fotbalistky-sveta/>.

- McKeown, M. (2011). Owlcation. *Women Through History: Women's Experience Through the Ages*, ke dni 27. 1. 2020. Dostupné z: <http://hubpages.com/education/Women-Through-History>.
- MediaRey, (2019). České stránky Forbes. *125 NEJVIVNĚJŠÍCH ŽEN ČESKA*, ke dni 27. 1. 2020. Dostupné z <https://nejvzivnejsizeny.forbes.cz/>.
- Me Too, (2018). Oficiální stránky Me too. *History & Vision*, ke dni 27. 1. 2020. Dostupné z <https://metoomvmt.org/about/#history>.
- Píšová, H. (2015). *Cesta k ženskému fotbalu*. (bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze). Dostupné z webových stránek VŠ: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/160792/?lang=en>.
- Svoboda, M. (2016). Informační systém FAČR. *Komise rozhodčích žen FAČR se ohrazuje proti výrokům hráčů Sparty*, ke dni 30. 1. 2020. Dostupné z <https://rozhodci.fotbal.cz/komise-rozhodcich-zen-facr-se-ohrazuje-proti-vyrokum-hracu-sparty/a3979>.
- Trojan, I. [FORTUNA:LIGA]. (2015, 23. dubna). *Víkend otců: Trojanovi*. [videosoubor]. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=rtM5m6KgGJM>.
- WSFF, (2016). Oficiální stránky WSFF. *About us*, ke dni 27. 1. 2020. Dostupné z <https://www.wsff.org.uk/about/>.
- Zítka, P. (2015). *Mediální prezentace ženského fotbalu*. (bakalářská práce, Masarykova Univerzita v Brně). Dostupné z webových stránek VŠ: https://is.muni.cz/th/qucjc/Bakalarska_prace_-_Petr_Zitka.pdf.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha 1: Dotazníkové šetření

Příloha 2: Tabulka 2. Výsledky z dotazníkového šetření pro otázky 7-34.

Příloha 1: Dotazníkové šetření

Obecné informace a motivace

Tato část obsahuje základní informace o respondentce a motivaci k provozování fotbalu na klubové úrovni.

1. Kolik je ti let?

- 18-20
- 20-25
- 25-30
- 30 a více

2. Jak dlouho se věnuješ fotbalu na klubové úrovni?

- do 5 let
- 5-10 let
- 10-15 let
- 15 a více let

3. Jak často se fotbalu na klubové úrovni věnuješ?

- 1x týdně
- 2x týdně
- 3x týdně
- 4x týdně
- 5x týdně a více

4. Kdo tě přivedl k fotbalu na klubové úrovni?

- Nikdo, můj zájem
- Kamarádi/kamarádky
- Přítel/přítelkyně
- Otec
- Matka
- Sourozenci
- Učitel na základní/střední škole
- Média
- Někdo další:

5. Z jakého důvodu (motivace) jsi začala hrát fotbal na klubové úrovni?

- Kvůli radosti z pohybu
- Kvůli pocitu vítězství
- Kvůli kamarádům/kamarádkám
- Kvůli zdravotním důvodům
- Jiné:

6. V kolika letech budeš chtít skončit s aktivním hraním fotbalu na klubové úrovni?

- 18-20
- 20-25
- 25-30
- 30 a více

Postoje

Následující část je věnována výrokům, u kterých je na výběr 5 odpovědí a mají za cíl zmapování postojů k fotbalu. Odpovědi jsou řazeny dle identifikace s výrokem, od „Rozhodně ano“=zcela souhlasím, až po „Rozhodně ne“=zcela nesouhlasím.

7. Ze všech pohybových aktivit a sportů mám nejraději fotbal.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

8. Dříve nebo později budu muset s aktivní hráčskou kariérou skončit. Budu chtít i nadále působit ve fotbalovém prostředí jako trenér, divák, fanoušek, atd.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím, ještě jsem se nerozhodla
- Spíše ne
- Rozhodně ne

9. Fotbal je fyzicky náročný sport.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

10. Fotbal je typicky mužský sport.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Pro obě pohlaví stejně
- Spíše ne
- Rozhodně ne

11. Je přirozené, když žena provádí typicky mužský sport (např. fotbal).

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Je mi to jedno
- Spíše ne
- Rozhodně ne

12. Je přirozené, když muž provádí typicky ženský sport (např. balet).

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Je mi to jedno
- Spíše ne
- Rozhodně ne

13. Fotbalové zápasy, ať už v hledišti nebo u televizních obrazovek, sledují více mužští sportovní diváci.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím/obě pohlaví stejně
- Spíše ne
- Rozhodně ne

14. Raději sleduji v televizi ženské fotbalové zápasy než mužské fotbalové zápasy.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Je mi to jedno/ nesleduji fotbalové zápasy v televizi
- Spíše ne
- Rozhodně ne

15. V zápase dvou ženských fotbalových týmů by měla být rozhodčí žena.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Je mi to jedno
- Spíše ne
- Rozhodně ne

16. V ženském fotbalovém týmu by měla být trenérkou žena.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Je mi to jedno
- Spíše ne
- Rozhodně ne

17. Ženské fotbalové hráčky by měly dostávat stejné výplaty jako mužští sportovní hráči na stejné fotbalové úrovni.

- Rozhodně ano
- Rozhodně ne
- Je mi to jedno
- Spíše ne
- Rozhodně ne

18. Ženy hrající fotbal jsou terčem posměchu.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

19. Vadí mi, když mě někdo označí jako „mužatku“.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím/nestalo se mi to
- Spíše ne

- Rozhodně ne

20. Má postava více připomíná mužské tělo.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

21. Od trenéra, fanoušků či rozhodčího slychám sexistické narážky, protože jsem fotbalistka.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím/ je mi to jedno/ s žádnými narážkami jsem se nesešla
- Spíše ne
- Rozhodně ne

22. V ženských fotbalových týmech se vyskytuje více homosexuálně orientovaných žen, než v jiných pohybových aktivitách, např. balet, tenis, volejbal.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

23. Homosexualita se vyskytuje více v ženských fotbalových týmech než v mužských fotbalových týmech.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

24. Více jak 50 % spoluhráček v mém fotbalovém týmu jsou homosexuálně orientovány.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

25. Otec je na mě pyšný, protože hraji fotbal.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím/nemám otce
- Spíše ne
- Rozhodně ne

26. Matka je na mě pyšná, protože hraji fotbal.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím/nemám matku
- Spíše ne
- Rozhodně ne

27. Přítel/přítelkyně je na mě pyšný/á, protože hraji fotbal.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím/nemám partnera/partnerku
- Spíše ne
- Rozhodně ne

28. Otec se rád ve společnosti chlubí, že hraji fotbal.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím/nemám otce
- Spíše ne
- Rozhodně ne

29. Matka se ráda ve společnosti chlubí, že hraji fotbal.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím/nemám matku
- Spíše ne
- Rozhodně ne

30. Přítel/přítelkyně se rád/ráda ve společnosti chlubí, že hraji fotbal.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím/ nemám partnera/partnerku
- Spíše ne
- Rozhodně ne

31. Ráda ve společnosti prezentuji, že hraji fotbal.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

32. Jsem hrdá na to, že hraji fotbal.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

33. Ve fotbalovém prostředí (kabina, klub, tým) se cítím báječně.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

34. Fotbal беру jako prostředek, jak vyjádřit svou osobnost.

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Rozhodně ne

Příloha 2: Tabulka 2

Tabulka 2. Výsledky z dotazníkového šetření pro otázky 7-34.

Číslo otázky	Rozhodně ano	Spíše ano	Neutrální odpověď	Spíše ne	Rozhodně ne
7	85	31	0	8	0
8	48	40	24	8	4
9	73	51	0	0	0
10	16	24	32	8	44
11	60	36	12	12	4
12	32	16	44	16	16
13	35	69	11	9	0
14	16	8	16	52	32
15	0	20	73	31	0
16	0	4	80	36	4
17	51	51	2	10	10
18	0	24	4	68	28
19	75	8	28	8	5
20	8	16	12	32	56
21	1	30	1	53	39
22	36	48	28	8	4
23	52	44	20	8	0
24	17	5	13	23	66
25	84	32	8	0	0
26	20	68	4	24	8
27	24	40	52	8	0
28	60	36	20	8	0
29	24	40	20	20	20
30	8	52	56	8	0
31	65	44	0	15	0
32	97	27	0	0	0
33	49	67	3	5	0
34	53	40	12	12	7